

Inv. 4914

Laurenția Gribiñcea

Inv. 3373.

DIN LUME

Nuvele și schițe

859.0-32

5330.

Jași
Tip. „Dacia” Iliescu, Grossu & Comp.
1904.

COTA

3343

CONTROL 195

pe 15/04

1261

L

B.C.U. Bucuresti

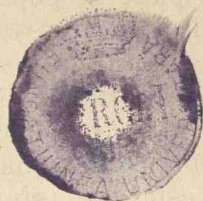
C5330

HELIJGHAVÛRE OEFNETTER.

EDITURA DE ARTE. B. CHALAND & CO JASSY.

Laurentia Gribinciq

COTROCENI

IMPRESII

Pe dealul Cotrocenilor e liniște. La poalele lui se pierde în văzduh vuetul Bucureștilor și urechile nu'ți mai aud aci, din tot clocotul și huruitul capitalei, de cât un murmur surd, ne-înțales, ce l'ai lua drept prevestirea unei erupțiuni vulcanice.

Pe culmea dealului, în bătaia soarelui, se înalță, din flori și verdeață, mărețul palat din Cotroceni, ce privighează, din înălțime-i, ca o sentinela credincioasă, orașul așternut la poalele lui.

În toată împrejurimea, vezi presurate, într'un chip uimitor de frumos, nenumărate straturi cu flori de un colorit atât de fermecător, că fără să vrei, mintea te duce în acest loc cu gândul înapoi pe dunga vremurilor, la minunea lumii—la grădinile mindrei Semiramide. Pe culmele înflorite, nenumărate jocuri de apă, completează frumusețea ca din raiu a grădinei minune, când într'un susur adormitor de lin, revarsă în jurul lor, pe rumene petale, scinteii de pietre scumpe, de cristale în mișcare de fețe.

Ce liniște, ce frumusețe, doamne! când în lungul aleelor fără capăt, presurate cu nisip blond ca aurul, pășești a lene, între malurile de iarbă molatecă și strălucitoare, în cîntecul dragăstos al mi-

cilor locuitori inaripați, ce populează copacii, învăluiti în vestmint de sărbătoare.

Și nu știu ce simțiminte streine de ori-ce altele îți se redeșteaptă atunci, când te vezi în mijlocul acestei naturi, atât de frumoasă și atât de nepăsătoare! Atita frumusețe se naște, crește și moare, ne încântă și ne desfatează simțurile, ne nobilează inima și dispare fără nici un strigăt de revoltă — moare pentru a renaște.

Nu știu de ce în mijlocul naturii, simți o tainică apropiere de dinsa, o dragoste pasionată, nebună te cuprinde, în mijlocul grădinei sau cimpului de verdeață, la umbra copacilor, în mirosul balsămit al florilor. O fi vre-o tainică afinitate ce ne atrage, ne întinde brațele ca o mamă duioasă ce ne-a născut, sau ca o ființă către care prisimțim o instinctivă apropiere, atât de puternică, în cit o simți că e trup din trupul tău, suflet din sufletul tău și, atunci, într'o supremă excitare de simțuri, stringind în brațe valurile de verdeață, îți reverseși tot focul dragostei nebune, într'o sărulare lungă, sfintă, pe când lacrimi de iubire, de fericire, curg și se așează pe firisoarele de verdeață, ce tremură sub greutatea lor.

Și printr'o analogie explicabilă, îmi revin în minte crimpeie din paginile senzitivului Haraucourt al nostru, sentimentalul poet Traian Demetrescu.

.....„E un elan, un amestec de entuziasm, de adorațiune, de recunoștință, pe care voiū să-L arăt naturii ca o mărturisire de iubire nețarmurită. Și simt ca un puternic simț al eredității, transmis de cine știe cite generațiuni, o adorațiune de ceruri, de păduri, de ape, de liniște, în care am crezut, tot-odata, că s'ascunde umbra mea de fericire pă-mintească.“

Ce adorabil și cit de înțeles inchiagă în cite-va rînduri, neuitatul poet, toată acea răscolire de simțuri, ce o simțim în fața frumusețelor naturei.....

Freamătul frunzelor se aude din ce în ce mai deslușit. Intr'o încrucișare de alee, pe o culme mai ridicată, un boschet se deslușește vederei; iar de prin ramurile ce staū ridicate în aier, ca brațele unui om desnădăjduit, să zărește o cupolă. De ce te apropii, de ce o tristeță nețarmurită te împresoară; iar frunzele și tainicul ciripit al păsărilor, tremură'n văzduh ca murmurul sfînt al unui cor de îngeri, ale căror cîntări sublime răsună nedeslușit din sferi îndepărtate.

Răsare de odată vederei, din flori și coroane, crucea de marmoră albă, ce arată locul unde pămîntul a închis în nemărginirea lui, pentru tot-deauna, tot ce putea fi mai iubit, mai desmerdat, mai sublim pe lume. Fiică de regi, fiica unei Regine geniale, mica Prințesa Maria, odorul țării, odorul mamei, doarme aici, în liniștea acestui loc încîntător, ziua scaldată în razele diamantice ale soarelui, noaptea în blondele raze de lună; iar privighitorile iubitoare de singurătate, dau acestui lăcaș, ceva jalnic și misterios, cînd, în zorii zilei și'n liniștea sărei, înalță cătră ceruri, la căpătaiul micului înger, potop de preludiuri duioase, ce aici aū aerul unor cîntări Dumnezeștil, acu întreprupte de suspine adînci, acu inecate de lacrimi ferbinți.

Ți-e frică să profanezi cu pașii tăi acest colțușor de pămînt, unde'ți vine a crede că îngerii se coboară noaptea pe razele lunii din ceruri, deși fac aici sublimele lor rugăciuni, acoperind cu aripele lor albe, recea marmoră de pe mormînt; iar adîncindu-te mult în gînduri, sub dureroasa impre-

siune ce te cuprinde, auzi par'că, printr'o halucinație auditivă, filfiitul depărtat al aripelor dalbe.

Simțești sfială și durere călcând prin iarba mă-tăsoasă, ce pare'nrouată încă de lacrimile Mamei și mai nedeslușite ca ori-când, se ivesc în lumina minței, misterele adânci ale vieții. Înaintea acestui cuib de înger, te întrebi mai hotărât ca ori cînd, întocmai ca și îndureratul și scepticul prinț al Danimarcei, dacă e mai bine: „A fi, sau a nu fi?“ și ca prin farmec îți năpădesc în creier nemuritorile versuri din „Mortua est“, de-o filosofie atît de dureroasă.

„A fi? Nebunie și tristă și goală
 „Urechea te minte și ochiul te'nșală;
 „Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic.
 „De cit un vis searbăd mai bine nimic.

„La ce? Oare totul nu e nebunie?
 „Au, moartea ta, înger de ce fu să fie?
 „Au, e sens în lume? Tu chip zimbitor,
 „Traita-î anume ca ast-fel să mori?...“

Alături de mormînt vezi intrupată în marmora rece făptura îngerească și sfîntă a miciei Princese — fidela copie în miniatură a Reginei Mame.

Judecînd după capul adorabil ce zace pe pernuță, după profilul ireproșabil ce conturează fruntea cea mai desvoltată și senină ce-am văzut vre-o dată, simți o nespūsă revoltă sufletească, contra Celui Care fără milă și-a apropiat, cine știe ce genialitate, încă din fașă. De piatră să fii și te podidesc lacrimile, cînd privești atîta durere și amărăciune zugrăvite pe fața unui copil. Ochișorii închiși arată că moartea nemiloasă și-a împlinit chemarea, pe

cînd instinctivul dor de viață să stingă, pentru totdeauna în cele trei lacrimi ce alunecă din ochiul drept, pe căpătăiul unde îngerii așteaptă să ducă la ceruri, cea ce pămîntul nu putuse cuprinde. Pe brațe Princesa ține „*florile reginei*“ flori albe și nevino-vate ca și dînsa; dar, florii morții înghiață mînu-țele și aceiași flori cuprind florile, ce cad jalnice ca un potop de ninsoare sfîntă, dealungul trupului a-dormit pe veci.

Luptele vieții mor aci și-n minte ți se redeș-teaptă, sub presiunea durerii și a neînțeleșului vieții, sceptica și amara filosofie a traiului, redată așa de bine, de cel mai neîntrecut maestru al nos-tru, în desnădejdea jalnică a mamei lui Fulger.

„Ce urmă lasă șoimi'n sbor?
 „Ce urmă pești'n apa lor?
 „Să fii cit munții de voinic,
 „Orî cit un pumn să fii de mic
 „Cărarea mea și-a tuturor
 „E tot nimic!

„Că tot ce știi și tot ce poți
 „Părerea-i tot dacă socoți.
 „De morî tirziū, orî mai curînd,
 „De morî sătul, orî morî flămînd,
 „Tot una e! Și rînd pe rînd
 „Ne ducem toți!“

Și de după cortina minții, apare pe cîmpul de luptă, bătrînul reprezentant al fatalismului, care caută a vărsa pe ranile deschise de știință, balsamul: „crede și nu cerceta“, ce dispare încetul cu încetul în negura secolilor.

„ . . . . .
 „ . . . . .
 „Ne doare c'a fost scris așa,
 „Ne dori mai rău cu jalea ta,
 „De aceea, Doamnă, te-am ruga
 „Să nu mai plingî.

„Pe cer cînd soarele-î apus,
 „De ce să cați privind în sus?
 „Mai bine ochii'n jos să pleci
 „Să vezi pămîntul pe unde treci.
 „El nu e mort! Trăește'n veci,
 „E numai dus.

„Trăește-ți Doamnă viața Ta
 „Și-a morței lege n'o căta!
 „Sînt crai ce schimb'a lumii sorți,
 „Dar dacă mor, ce grijă porți?
 „Mai simle'n urmă cine-va,
 Că ei sunt morți?

„Dar știu un lucru mai pre sus
 „De toate cite ți le-am spus;
 „Credința'n zilele de-apoi
 „E singura tîrie'n noi,
 „Că multe-s tari cum credem noi
 „Și mine nu-s.....!

Ah! și ce fericiți am fi dac'am putea filosofa ca acest bătrîn sfînt! Sfirșitul secolului nu ne-a lasat nici cel puțin această credință liniștită și miu-giitoare. Macar melancolia dulce a orientalismului să ne predomine și tot am sta cel puțin tăcuți în fața legilor tainice. Nu. Spiritul nostru scrutător vede azi mai departe, a văzut poate prea de-

parte, orizontul se'nchide vederei noastre, liniți așa de puternice nu s'aũ descoperit încă, pentru a putea trece de aceste orizonturi tainice și—de aici scepticism, desgust, neînțeles; din această pricină vedem pe neuitatul Demetrescu de'mpreună cu toată pleiada de senzibili, zicînd cu amărăciune:

„.....Ideia nestatorniciei vieții mă neliniștește ca tot-d'auna. Pămîntul pe care calc îmi amintește că-i aparțin și că odată acoperit sub țărîna, e uitare, n'a fost nimic!.... nimic!.... nimic!.... pare că suspină clopotul în sat; nimic!.... nimic!.... citesc în agonia razelor din apus....

Neînțelesul vieții îmi apare dureros de ironic. Minciuna existenței noastre, deșărtăciunea iluziilor și luptelor pentru trai, mă îngrijesc ca un mormînt deschis.

Intr'o zi nu voiũ mai fi, iar natura va rămîne aceeași: frumoasa, liniștită și nepăsătoare!....“

Gîndirile mă obsedează. Creierul mi-e mai agitat ca orî cînd. Indoială, durere, jale, îmi copleșesc sufletul. Simt că trebuie să părăsesc această culme a plîngerei și a nepătrunselor legi ale firei—și plec.....

„cu pasul slab
cu ochii beți“

Și pe dealul Cotrocenilor, la poalele cărui se sparge vuetul Bucureștilor, unde resunetul luptei pentru trai se pierde, rămîne să doarmă în liniștea copacilor, în cîntecul duios al paserilor, în adormitorul susur al jocurilor de apă, în mirosul balsămit al florilor, odorul țarei, odorul Mamei!....

DIN VREMURI TRAI TE

De cînd mă frămînt cu dorul, să pun mîna odată pe tine, gînd răsleț, neastîmpărat și stăpîn pe toate, ca să mai pot și eū sta o clipă de vorbă cu tine și să te rog frumos, să mă întovărășești, pe un drum, ce-î atit de drag și scump inimii mele. Dar nici tu nu ești poate de vină, că așa de rar îmi iaî în seamă ruga; tu duci jugul necăjitei vieți a făpturei ce-o porți pe calea întortochiată a lumii și unde-ți mai abate, drăguțul meu, de stat la povești, cînd ai să lupți cu atitea greutăți, cu atitea hopuri. Dar ce va fi, va fi. Să lăsăm și noi toate la o parte și cred că se cuvine o clipă de dulce odihna sufletească și pentru mine și pentru tine.

Cit de strins sunt legate de suflet amintirile duioase și dulci ale copilăriei mele! In creerul meu frămîntat de grija vieții, îmbătrinit înainte de vreme, a rămas totuși neatins, neîntinat, un singur colțișor, unde mă furișez în scurtele și rarele mele clipe de liniște.

Și ce frumos, ce drăgalaș e acolo, oh! oame- nilor, vorbele mele nu vi le pot spune și poate numai pana, ori penelul unui maistru ar putea în- trupa ceia ce văd, cînd în răgaz, îmi pun palma rea-

zim ochilor închiși și dau drumul gândului dornic, să dea o fugă pe drumul cel de mult umblat.

Ce comori de fericire și de liniște sufletească stau presurate în tot lungul acestui drum de amintiri!

Sboară gândule, gânduțul meu, sincer și iubit tovarăș de bucurii și de dureri, sboară înapoi pe dunga vremii și, peste valea Bistriței înspumate, peste hora stîncilor înalte și împodobite cu mușchiu—la poalele cărora Bistrița curge, cînd înspumată lovindu-și talazurile înfuriate de muchii pietroase ale stîncelor, cînd liniștită, legănînd albastrimea cerurilor, ori verdele mohorit al copacilor, ce s'oglesc în sclipitoarea ei apă—vei da de un colțușor, uitat de lume, în toată splendoarea frumuseții lui sălbatice.

E Dorna, Dorna veche, nu cea de azi, cu grădini și parcuri moderne, cu sale de băi și clădiri sistematice, cu bogăția alături de sărăciea cea mai neagră, cu desmoșteniți de soartă și cu tot soiul de nenorociți, în sfîrșit cu toate dechisurile civilizației, peste care domnește nețărmurita putere a banului.

E Dorna, Dorna veche, cu pozițiile ei pitorești, cu frumusețile ei sălbatice și uimitoare.

Strînsă între munți și dealuri, vechea Dornă nu era de cît o mină de case împrăștiate pe povârnișurile dealurilor și pierdute între brazi și iarba numă'n floare. Și de venea iarna, tot frumoase erau toate, căci în bataia ochiului, nu vedeai de cît verdeața bradului și albul omătului sclipitor; iar în vine curgea singele sănătos al omului născut și crescut în creerii munților.

De cum da primă-vara, însă, Dorna era în toată splendoarea frumuseții ei nemeșteșugite.

De-o parte, dealuri împodobite cu des brădet și stejăriș, prin frunzele căruia vezi ici, colo, sărind cite o veveriță cu coada stufoasă, ori auzi, după apusul soarelui, strigătul jalnic al pasărei de noapte; de alta, dealuri presurate cu coroane de brazi, la umbra cărora, tufele de fragi și smeură, umplu aerul de aroma lor îmbătătoare, ori înalbesc întinderile cu mulțimea florilor, ce răsar dintre tufe ca niște fulgi aromitori de zăpadă.

Și, de-ți arunci privirea peste stufoasa coamă a dealurilor, vezi în zare frunțile trufașe ale munților, ce poartă în frunte iarna și florile reginei, iar la poale, podoabele trecătoare ale verei și bogățiile toamnei.

Dinspre Șarul-Dornei, printre dealurile acoperite cu brazi trufași, de-alungul caselor înșirate la hotarul țarei, curge lin și'n unde sclipitoare, mica apă a Negrei.

Dar nu'nțeleg de ce au poreclit-o oamenii din vremuri: *Apa Negrei*, când undele ei cristaline alunecă pe pietre tot atit de ușurelca ale ori și căruî pirăoaș de munte, ce a dat cu bucurie de un loc întins în curgere; apa ei nu oglindește mai puțin prietenos albastrul de azur al cerurilor, ori mânia înstelată a nopței; murmurul undelor ei cristaline, ce se rostogolesc pe pietricelile măestrit netezite, ori alunecă pe nisipul galbăn ca aurul, nu e mai puțin misterios și fermecător și totuși omul cu fan-tezia lui cu curiozitățile multiple ale sufletului său, a botezat-o, din vremuri, *Neagra* și *Neagra* a ră-mas pină astăzi, ca nume, de și ca făptură e alt-mintrelea.

De ce te-ai oprit șagalnicule gând aicea? Se în-telege, nu'ți vine nici ție să treci înainte. E frumos,

neasemănat de frumos, de drăgalaș, de liniștit, aceea, unde-ai ajuns și când pui palma streșină ochilor și te uiți înainte peste ațiția am, te oțerești și-ți scuturi capul.

AI dreptate..... Ce plăcută liniște, ce dulce viață copilarească, ce atmosfera de frumos, de Dumnezeuesc; ce poezie în toată largă înțelegere a cuvintului, *aici*, și ce sbucium, ce frământări, ce griji, ce chinuri sufletești, câtă răutate, cite patimi ome-nești, *acolo*.

Ți-e drag și ție, nu-i așa? Acest copil în toată frumusețea vristei lui fragede. Uite-l coborînd, cu poala plină de fragi și flori, o cărarușă perdută-n iarbă și scinteiuți, o cărarușă, ce duce-n vale, spre apă. În sufletul lui, tinar și neîncercat, n'ă pătruns încă frica, de nimic; totul îi este prieten și totul îi este prielnic. Floare și flutur, iarbă și micuța vietate sint tovarășii lui de joacă. Îi desmear-dă, le vorbește ca unor cuvintatoare și înțelege așa de bine cusurul ce-l aude, ori clătinarea lină a ier-bei, ori mîngierea înceată a petalelor catifelate, ce lunecă pe minuțele lui roz-albe.

Iși moaie, micuțul, minuțele'n unde și unda prietenoasă se joacă a lene cu dînsul. Carnea lui strălucește de fragezie în apă, sub ploaia de raze, ce cade sclipitoare pe suprafața apei. O floare după alta copilul aruncă în apa liniștită și ele lunecă in-cetinel ca niște gînduri moleșite, oprindu-se, din cînd în cînd, de muchia vre-unei pietricele, sau a-ninîndu-se de vre-o surcică, ori frunză plutitoare.

Și, copilul, cu ochii plini de bucuria nevinovată, ce-l umple sufletul, privește cu plăcere la dragii lui soli, de-a căror soartă nu vrea să știe nimic, cum nimic nu știe de-a lui însăși.

Să-i pară rău că poala a ramas saracă de flori?

Dar nu-i a lui toată bogăția și frumusețea, cit poate cuprinde cu ochii. Din deal și până'n vale, cit pot micile lui picioruțe să țină la mers, nu-i a lui și floare și iarbă?

Privește, în intinsoarea coperită de verdeață ce ajunge la genuchi și presurată mai pe dintregul cu picățele în fel de fel de fețe, cum își face drum, prin valurile mătăsoase de verdeață, un căpușor bălat, în buclele căruia se joacă razele soarelui, ca pe-o beteală de aur. E copilașul, neștiutor de rele și năcazuri, în sufletul căruia n'a încolțit nici groaza, dar nici frica de nimic și, așa încrezător în toate, să duce să stea de vorbă cu dragii lui prieten.

Dar nu numai privind acea intrupare a nevinovăției, înotind în iarbă, ori sbughind prin apă, te pierzi de drag, ci privește-l cu capul în poala bunicăi—ascultind cu ochii pe jumătate închiși, poveștile cu feți-frumoși și zmei, care samănă, pentru prima oară, închipuirea în creerul tinar—ori vezi-l dormind, cu părul împrăștiat pe pernă, în mîngierea vre-unei raze, ce se furișează prin fereastra, ca să-i vadă chipul de inger; ori plîngînd pentru vre-un mic năcaz copilăresc—ori-cum îl vei vedea, rămîi uimit privind la dînsul.

Cum, dar, să nu-ți dau dreptate, cînd te vad, iubite tovarăș, că mai nu te'nduri să te dislipești de acea mică și nevinovată faptura, cu tot cortegiul ei de poetice frumuseți, ca să te întorci înapoi din visul gîndirei, în lumea realității, plină de toate grijele, de toate nevoiele, de toate neplăcerile vieții, create prin lupta dintre om și om, ca să putem ajunge.... unde? unde?...tot în cei patru pereți a unei groape—in cazul cel mai bun.

De aceia, cînd pun așa de puțin preț pe zădar-

nicile lumii, în vîltoarea cărora am intrat, minată de soartă, mă simt așa de fericită, cînd întîmplarea îmi dă prilejul să-mi pot găsi prietenul în toane bune și întorcîndu-l din cale, să hoinărim împreună pe un drum trecut odată, pierzîndu-ne în visarea unui colțisor din viață, ramas singur neîntinat de veninurile societății; a unui colțisor de lume, schimbat acum, dar ramas în mintea mea cu toată a lui frumuseță sălbatică, cu toată a lui splendoare nemeșteșugită.

D I N L U M E

„Ce sfintă, ce dulce, cit de fermecătoare era natura într'acea sară frumoasă de vară, cind răzimați unul de altul, lăsarăm privirile noastre să se piardă pe luciul argintiu al apei. Și ea, tăcută și nepăsătoare, mergea liniștită, săltînd, din cind în cind, în valuri ușoare; iar cîte-o păsăruică întîrziată sbura iute, atingînd, cu virful aripioarelor mătasoase, valul, ce se încreția ușor de-o adiere mai pronunțată a zefirului.

Ai văzut de atunci o lună mai ispititoare, care să-și scalde, cu mai multă gingășie, balaiul ei chip în străvezia și răcoroasa apă a unui rîu?

Îți aduci aminte, cum, în îmbătătoarea ploaie de raze, malurile înverzite și 'mpestritate cu flori tamaioase, ni se păreau dintr-o altă lume, așa de frumoase, așa de minunate, de încîntătoare răsăreau în cadrul vederii noastre. Freamătul sălciilor pletoase, ce priveau tăcute în adincul prăpăstios al apei, pluteau în văzduh ca niște șoapte duioase și'n departate. Cit de armonioas ni se părea atunci cîntul celor ciți-va grieri, al cărui ritm monoton făcea, cu liniștita melodie a firei, un ansamblu așa de plăcut auzului, așa de priitor simțurilor veșnic nemulțumite ale omului. Numai singură natura are această proprietate dumnezească, de a ne acapara și mulțumi toate simțurile. Cit de frumoasă ar fi o

bucată de literatură, pastelul cel mai sublim, cit de frumoase onomatopeele cele mai plastice, peisagiurile cele mai neîntrecute, ca frumusețe și colorit, nu vor putea, fie-care la rîndul lor, satisface pe deplin simțurile noastre vizuale, auditive, olfactice; nu vor putea vărsa, în același timp, balsamul dragostei peste toate ale noastre doruri și patimi.

Cea mai cerească simfonie, cea mai sublimă pastorală, ne încîntă urechea, ne răscolește simțurile; vederea însă-i liniștită, mirosul mort. Priviți *Etoile du soir* a lui *Camille Corot*. Cum ne farmecă privirea acest peisaj încîntător! Dar, nu-i mirosul îmbătător al ierbeii înflorite, lipsește muzica adormitoare a naturii, nu simțim boarea răcoroasă cum ne mîngie molatec fruntea. Ce minunată-i însă natura! Cum ne fascinează, în tot întregul nostru, cu toate ale ei neasemuite frumuseți. Artistul cel mai desăvîrșit, făcînd cea mai neînchipuită combinație de culori, totuși nu va putea pune: în luna, aceea seninatate sfîntă, în stelele acea clipire misterioasă, în flori pe lingă acea bogăție și perfectă nuanșare de culori—mirosul, pe ape, răcoarea dulce, pe lingă molateca și argintia încrețire a valului.

Un colțșor, uitat de lume, prăpădit în cînie știe ce întindere de verdeață, marginit de apă și umbrit de-o mică lume de copaci, cum ne îmbalătă simțurile, cum ne poetizează firea, cum ne face să uităm toate învăjbirile pămîntești, toate chinurile, toate pornirile nenorocite de ură și hrăpire, cînd, macar cite-va ceasuri, trăim, cu toate-acele minunații ale firei, în clar obscurul unei senine serii de vară! Ochiul privește uimiți cel mai frumos tablou, cea mai feerică priveliște, care te face să-ți aridici mintea și cugetarea, să-ți-o închini puterii nevăzute, care a creat, care conduce această operă areărce 1. din.

nimic. Și din susurul lin al apei, ce șerpuește tăcută și gânditoare, din freamătul acel tăinic și duios al frunzelor, din sîsiitura prelungă a grierilor și a miilor de insecte, care sub poleiala aurie a lunii se agață de firele tremurătoare de iarbă, ce înlanțuire armonioasă de note se 'nalță, ce dulce armonie, ce cântare înceată și înalțătoare de suflet desfată auzul nostru, pe cînd cea mai leneșă și parfumată adiere a zefirului îți mingăie dragăstos fruntea, se joacă nebunatic prin firele de păr mătăsoase ale capului, răzimat pe vre-o pală de iarbă înflorită. Omul, opera cea mai de seamă a creațiunei, stă fermecat în vraja acelor frumuseți, în fața acelor desfatări sufletești. Cit de fericit s'ar simți omul în acele clipe de amorțeală dulce a patimelor, să știe că încet, încet se desface, moleculă de moleculă, atom de atom și dispăre în nemărginirea spațiului, intră, se contopește în acel tot, fără început și fără sfîrșit, dar alit de mare, de minunat, de misterios!....

De ce, în sara acea neuitată, poetică și plină de încîntări sufletești, nu ne-am contopit cu nesfârșitul, nu ne-am unit cu razele diamantice ale stelelor, cu floarea cîmpului, cu apa isvorului; să fi murit, trăind cu natura, neștiutori și veseli, adormiți în lumea noastră de visuri, în acea legănare fericită a gândului și a dragostei.

Ce mult e de-atunci! Ce lungă-mi pare calea, ce-am străbătut-o de-atunci încoace, singur, chinuit, cu simțirea înmormîntată de veci în trecutul acelei seri minunate, frumoase și pline de noroc! De ce nu mai ved și astăzi ca pe-atuncea, de ce nu simt și acum aceeași molatecă desmerdare a zefirului, de ce frumusețile fără seamăn ale naturei nu-mi încântă și astăzi sufletul meu, trecut în amorțeala rece a unei vieți lipsite de ideal?

De ce?... De ce?... Pentru-ca ultima clipire a stelelor, risipită de-a zilei albă lumină, a dus cu dînsa toată fericirea mea, toate visurile mele, clădite pe temelia, atît de uşuratecă şi nestatornică a dragostei; pentru-că valul uşuratec al apei, ce ducea, în uşoară legănare, florile de nufăr, a dus o dată cu dînsese, toate acele încredinţări de dragoste, toate acele îmbătări sufleteşti, prin care intrevedem cea mai idilică, mai neînchipuit de fermecătoare viaţă.

Dar, în acea seară poetică şi ertătoare de griji şi dureri, cînd uitasem că viaţa-î o agonie, întreruptă, din cînd în cînd, de cite-va clipe de linişte, ce ne par cu atîta mai dulci, mai odihnitoare, cu cît agonia-î mai crudă, în acea seară totuşi, fatalitatea făcu să treacă pe dinaintea ochilor noştri—pierduţi în contemplarea idealului, ce-l vedeam aşa de lămurit atuncea, cu ochii şi mintea noastră bolnavă de iubire,—fantoma durerilor vieţii, sfîrşitul nenorocit, de şi fără de rost, al unor visuri sfărîmate. Şi zic fără de rost, căci toată filosofia vieţii se rezună în a şti îndura cu resemnaţie, toate restriştele unei vieţi sbuciumate.

Iţi aduci aminte că, în acea seară fericita, stînd extaziaţi de admirare, muţi de dragostea noastră aşa de neprihănită pe atuncea, iţi aduci aminte, că, lăsînd privirile noastre să rătăcească pe luciul apei, unde se oglindeau luminile cereşti, de-odată, la o departare cît ochiul poate pătrunde în clar-obscurul nedesluşit al nopţii, searăta vederei noastre ceva nedefinit, ce plutea încet, liniştit la vale. Intai crezurăm că e o bucată de lemn, ce rătăceşte în neştire, până ce se va opri în mrejele vre-unei sălcii, ce-şi întinde ramurile prin apă. Cu cît însă se apropia mai mult, cu atît închipuirile noastre se risipeau şi, rămăserăm uimiţi... Un tremur de groază ne trecu

din creștet pînă'o tălpi,.. Teapăn și întins, trupul unui om plutea liniștit la vale. O clipă se agăță de virful unei ramuri plecate în apă, se roti puțin și în lumina albă și duioasă a lunei, văzurăm deslușit chipul vinat al unei femei, tinăra și frumoasă încă -- socotind după trăsăturile delicate ale feței, după bogăția de păr gălbui, ce se respira pe umeri, pe gît și pe fruntea învinețită. Cine poate spune durerea ce-am simțit în acea clipă trecătoare. Tu, erai mută de groază, de milă. Un curent mai tărășor al valulului și această dureroasă priveliște, dispăru încetul cu încetul din ochii noștri, ca cîtru-pul mort se desfăcu din ușoara încîlcitură a ramurii, și, tăcut, întins și nemișcat își urma calea mai departe, lăsînd în urmă-i o diră luminoasă, ce se perdu curînd; iar în sufletul nostru cea mai dureroasă senzație și cea mai nețărîmuriță jale.

Or fi nestatornice valurile mării, zilele toamnei, norii văzduhului, ce veșnic iaū altă formă, dar cum e de nestatornică firea omului, nu-i găsești asemănare.

Care n'ar fi crezut vorbelor tale simțite, acelor cuvinte de dragoste atît de simple, dar atît de fermecătoare?! Cine s'ar fi îndoit o clipă de curățenia sufletului tău, care se oglindea în ochii-ți mari și mingiioși, în chipul blind și dragăstos al fecioarei, cuprinsă de fiorii dragostei celei dintăi și celei mai adevărate?

Și cu toată încrederea ce-am avut-o în sufletul tău, pe care-l credeam mai superior ca al orî-cărei alte ființi omenești, cu toată dragostea ce-o aveam pentru felul tău de a fi, care-mîpărea întruparea a tot ce-i mai sfînt, mai curat pe pămînt și dincolo de dinsul, cu toata acea dragoste ce ți-o închinamție și numai ție, la ce s'a redus totul? La această

moarte a simțurilor mele, la această amară decepție, ce mă urmărește cu nesfârșitele ei aduceri aminte, ce-mi înveninează ultima licărire de viață, de voință, ce-o mai simt în mine.

Dar, pentru orî și ce în lume, nu cred, femei, să fii fericită. Putere-ai tu uita așa de-odată totul? Conștiința ta nu simte nici o urmă de muștrare pentru înșălăciunea și nelegiuirea ce ai făcut?

O, nu cred. Prea ar trebui atunci să atribute pe seama voastră, a femeilor, nesimțirea și fățaria cea mai desăvîrșită. Credeam în excepții, dar n'ași mai admite nici aceasta. Nu-i natural altmintrelea, forța împrejurărilor o impune și cu siguranță știu, că trebuie să suferi. Ah, cum această idee îmi răcoarește fruntea, ce mi-o simt grea ca plumbul! Era o vreme, cînd, de te-ai fi impuns la un deget, nebuneam. Ași? Ași vrea să te văd suferind, chinuită și muștrată de tine însuși și atunci parcă mi s'ar ușura sufletul. Incalte să simți durerea unui trai nenorocit, dacă rana inimii s'a vindecat așa lesne.

Unde m'aū duș suferințele mele? Ce-a trebuit să-ți scriu lucruri, ce-ți vor părea poate amestecul vre unui basm de Poë cu pasteluri din Maupassant, Să-mi păstrez mai bine calmul obicînit, acea linște, ce mi-a amorțit orî-ce avînt, orî-ce nădejde și iluzie în mine, ferindu-mă, de-a te mai urmări, cu ale mele durei și amintiri pîn'acolo unde-ai îngropat pentru tot-deauna orî-ce amintire a trecutului. La ce să fiu răutăcios. Rupe, uită tot ce ț'am scris. Trăește, fii fericită cu tine însuși și cu ai tăi.

Atît suspin, atita jale, — vei zimbi tu în batae de joc, — pentru o expansiune a tinereței, pentru cite-va jurăminte și îmbrățișări! — O singură deosebire, scumpo, (cu ce drept te mai numesc ast-fel) la tine a fost un avînt trecător, o slăbiciune a fi-

rei tale de femei; la mine, dragoste temeinică, care, spulberîndu-se, a dus cu dînsa viața mea, fericirea mea, căci pe temelie acelei iubiri, ce-o credeam mai statornică de cit soarele, ce de miî de veacuri luminează lumile așternute la picioarele lui, îmi făuriseră chipul meu de-a trăi. Astăzi am rămas singur, să duc greul vieții, să mă sbucium întocmai ca marinarul, care pe o noapte furtunoasă, a pierdut cirma vasului său, ast-fel că înfuriatele talazuri, cînd îl înalță pe culmile cele mai ridicate ale valurilor, cînd îl coboară în adîncul prăpăstios al golurilor lăsate și legănîndu-se așa între viață și moarte așteaptă clipa, cînd vre un vârtej de apă va pune capăt acelei chinuitoare spaime, acelei groaze, ce-î sfișie sufletul....

Ai, cred, o slabă imagine a vieții, ce-o duc de-atunci încoace.

Să mai încheiî această spovedanie ruptă din inima mea cu numele ce poate nu voești să mai auzi de dînsul?

Intru cit m'ar alina pe mine, intru cit ți-ar fi priitor ție. Doar nu vei fi uitat așa cu dinadînsul toate, ca din cele d'întai rînduri să nu mă recunoști, să nu te recunoști asemenea.

Și nu cum-va să crezi că ți-oi sta în cale, că voi geme la porțile tale. Nu. Din parte-mi, e acum singurul și cel de pe urmă năcaz ce ți-l fac. Mă voi duce înapoi de unde am venit. Mă voi duce să înec, jalea și durerile, ce mă copleșesc, în focarul civilizației și al corupției.

Amicii mei mă rîdeaî veșnic pe mine, mă numiaî trubadurul lor (asta pe seama versurilor ce adresam, din cînd în cînd, luceafărului meu). Ce de-a epitețe pe seama îndărătniciei mele de-a nu merge

cu dinșit la petreceri, — Ce de-a tachinări pe seama stingăciei mele, cum o numiaū ei.

Nu știaū însă, că pastram simțirele delicate ale inimei spre a nu fi tirite în noroiul patimilor. Ast-fel judecam viața pe vremea aceea ; altul mă simțiam atunci. Și azi, sint mai blazat ca un om ce a trăit, pe lumea asta, veacuri de eterne desamăgiri. Intrebe-mă azi, scumpul meu, ce-i femeea și le voi spune. — Dar iată, voesc cu tot dinadinsul să isprăvesc ultima mea spovedanie și mă pomenesc amintind de amicū meu dragū și neprefăcuțū. Rămīdar cu bine, fii fericitā și mīntuise odatā cu toate.

De-ași mai ține 'nainte ca să-mī vārs focul năca-zulū meū, cine știe ce-ar mai trebui să-ți mai spun".

18..... a trei zecea zi din Septembrie.

P. S. Am aflat mai tirziu că moarta cu chipul vinat, cu părul despletit, în al ecărei fire de păr galbene, luna 'și revārsa tot aurul ei din raze, moarta, care în puterea nopței rătacea în neștire, purtatā de valuri, era una din acele ființi nenorocite, care văzīndu-și nimicite toate dorurile ei fāurite în anī întregi de visări și neputīnd înțelege un trai fără de rost, nesimțīndu-se în stare de-a pluti în valurile vieței, a lāsāt ca valarile apei, să o ducā spre un țerm mai fericit, în palaturile de cristal ale naiadelor, unde, guscīnd din balsamul uitărei, să nu mai știe nimic, să nu mai audā nimic.

Atunci plīngeam. Azi îi zulipsesc fericirea de-a nu mai fi, de nu mai simți nici bine, nici rău.

*
*
*

— Acasă-i stăpīnu tău ?

— Acasă, cucoane. Doar me, că era ziua mare, cīnd o venit de s'o culcat.

— Dute și-i dă biletul ăsta. Scoală-l fără grijă. N'are să se supere el, cînd va auzi, că eū sînt cel ce-i strică somnul.

Feciorul se duse cîm gînditor, dar peste puțin se 'ntoarse cu fața mai veselă.

— Pofțiți cucoane. Ars o sărit boerul cînd o auzit de d-voastră.— Și, zicînd aceste vorbe, îi deschisă ușa ce da în iatacul boerului.

— M'am încrucit, bre, cînd am auzit de tine. Ce vînt te-aduce pe aici? De cînd ai venit? Nu știu singur ce să te întreb mai întăi. Înțelegi cît mă miară, cînd văd pe *naiva dudue* veninda la stricatul, la conruptul cum mă numiai tu dese-orî.....

— Mai încet, omule, cu întrebările, cu acest potop de vorbe.

Mă știți că vorbesc încet și n'oi avea timp nici în două zile să-ți răspund. N'am venit de cît de erî și dacă mă vezi la tine, apoi bine-voește a ști, că, de și te numem cum ziceai, mai adineoarele, n'am încetat nici odată să văd în tine un caracter sincer, un amic devotat....

- Mulțumesc, mulțumesc.....

— Lasă mulțumirile. Și dacă evitam petrecele tale, dacă nu veneam la tine, pricina era că aveam ale mele concepții despre viață, ale mele proprii păreri, ce nu se potriveau de loc cu felul tău de-a gîndi. Ce vrei? era o deosebire între noi. Tu prea văzuseși de toate, prea cunoșteași lumea; eū, prea naiv, prea crezător, îmi concentrasem toată puterea mea de viață, ca să ajung idealul visat.

Tu n'aveai nici un ideal.

Eū îl aveam. Azi nu-l mai am.

Ne potrivim.

— Bine frățicule, dar nu te-ai explicat de loc, Cum.....?

— Hai fugi cu explicațiile tale. Te știu că ești mai curios și mai iscoditor ca o femeie; dar, mulțumește-te cu cât ți-am spus. Sînt taine sufletești pe cari împrejurările te fac a nu le împărtăși nici chiar celor mai de aproape ai tăi. Fii-ți de ajunsă superficialitatea destăinuirilor mele. Te pricepi tu la de-aceste ca să mă fi înțeles pe deplin.

— Bun, bun,... iacă tac, numai nu te supăra duduie...

— Și cu *duduie*, te rog pe tine, am să vă rog pe toți, ca să isprăviți. Am fost, azi nu mai sunt. S'a dus naivitatea mea copilărească.

Da tu, mă rog ce mai faci? Urmezi cu studiile înainte.

Iai doctoratul anul acesta, de bună samă.

— Mă faci să bufnesc de ris. Doctoratu?... Bietu tata! Trimete bani și iar bani și, moncherică, se duc ca pe gura lupului. Mi-i papă franțuștele pe un cap. Să vezi numai cum cum mi ți-l amăgesc. Cum simt că mă strînge'n spete de parale, apoi: „Papa, am mare nevoie de sumedenie de cărți, ce-mi trebuiesc imperios, pentru examenele ce am de susținut luna aceasta”. — Papa trimete cinci, șase sute de franci și, papa pe ici, papa pe dincolo, cheltuiesc, bre, de mă rup. Mă crezi tu, am uitat și ce-am învățat la noi în universitate.

— Ei și la ce ai să ajungi tu cu de-astea.

— Iaca ce grijă mar mai bate.... Nu cum-va m-oî călugări de la două-zeci și nouă de ani. Lasă, frate, că tot vreme de pocăit am, de la patru-zeci de ani la vale. După aceea mai caut și una cu parale și iată banii papați puși la loc.

— Intr'un fel, ai și tu un pic de dreptate. Cu mediul social încare trăim, cu felul de-a fi și de-a pricepe al tovarășelor noastre, nu li se cade

o mai bună soară, de cit acea care I-o pregătești tu nenorocitei care-ți va cădea în ghiară, căci de faci cel mai mare sacrificiu pentru ele, nu's în stare de a-l pricepe, de-ai simți intensitatea puterii lui. Te devotezi ei, o iubești, o îndumnezeiești, poate mai mult de cit merita și în schimb, ce-ți hărăzește? Vorbe goale, surisuri șirete, îmbrățișeri perfide, căci, fă-te a lipsi de lângă dinsa și vie altul, care să facă ceva pompă de fraze și cit ai bate din palme is toate uitate.....

— Și, pardon că te intrerup, afară de asta, mă rog, întru cit nu's eū o partidă bună și după două-zeci de ani. Sint din familie bună, — nimeni n'o poate contesta, ceva bani tot imi mai lasă tata, apoi titlurile și pe lângă asta... baiat fercheș.

— Cit despre fercheș, apoi lasa mai pe jos. Dacă voești să fiu sincer, ca tot-deauna și dacă femeea ar fi cum o vreaū eū, atunci s'o ferească Dumnezeu de-așa partidă ca tine. Baiat fercheș? D'apoi uita-te 'n oglinda. Mustețile și ochii ți-a mai rămas. Incolo? Veșnica pomenire. Cine-ar crede că ai două-zeci și nouă de ani. Dar... la urma urmei împrejurările-aū făcut, poate, și din tine cea ce ești. Cine știe ce vor face, la urma urmei și din mine, împrejurările.

Naiba să ia. Sintem prea slabî pentru a lupta cu toate desamăgirile vieții, saū sintem pre puțin filosofi. Nu vezi? Cele mai multe viciuri sint cauza veșnicelor desamăgiri. Unul ia patima beției, saū alt păcat, pentru că a pierdut averea, nevasta, saū copilul iubit. Ca să uite acea nenorocire, cel roade, el ametește creerul, pentru ca să nu mai judece normal, pentru ca ideia nenorocirei, ce i s'a fixat în minte să-l părăsască măcar cite-va ceasuri. N'are omul acea tărie sufletească, cum am zice în vorba

de toate zilele, pentru a se ridica mai pre sus de
de durerea, ce-l roade, s'o doboare el pe dînsa și
să-și urmeze în chip natural traiul.

Vezi pe alții— înșelați de iubitele sau de ne-
vestele lor— că-și iaū lumea 'n cap și caută în o-
trăvurile viciului, în paharul spumegos de șam-
panie, să le uite.

Ce rătăcire !....

— Aha, șirătule, începi să te-apropii. Vive la
femme, bre ! Hai dă-ți înainte, că începi să fii nostim...

— T'am spus să-mi dai pace.

-- Îți dau, dar ia mai lasă și tu cu veșnicile tale
reflecții asupra traiului ce-l ducem. Mă crezi, mon-
cher, cu toate că-i o diferență colosală între cunoș-
tințele ce-ai cîștigat tu și într'acele cîștigate de
mine— din pricină că tu te-ai devotat cu tot su-
fletul științei, pe cînd eū aveam alte gînduri— cu
toate-acestea, trebuie să știi că felul superficial, cum
judec eū toate, e mult mai priincios eului nostru.
Viața-i prea scurtă ca se ne mai perdem vremea
analisînd-o. Omul trebuie să fie numai o oglindă a
tuturor desamăgirilor, ce preîntîmpină. Are un ne-
ajuns cit de mare, oglindească-se o clipă în sufletul lui,
ca într'o oglindă și să nu mai lase nici o urmă. Ce fo-
los dacă pregătim teren priincios durerilor, pentru ca
ele să ne roadă sufletul, ca niște cari incuibați în
lemn ?

— Te ascult, dar nu te simt. Îți dau dreptate, dar
nu mă convingi. Diferența între materia din care e
plăsmuit sistemul nostru nervos dă naștere la o așa di-
vergență de gîndiri. Prin felul meu nenorocit de a fi,
de-a înțelege lucrurile, de-a simți, pe care nici ști-
ința, nici mediul nu-l poate preface, voi trece mai
uite prin toate ; voi suferi mai mult, dar într'un
timp relativ mai scurt. Eul meu va suferi îndoita

tortură. Va vedea cum puterile de trai îl părăsesc și, cunoscînd răul, va merge înainte pe calea peirei; de altă parte, cauza tuturor acestora va sta înfiptă în creierul meu ca o lipitoare, ce nu se mai satură.

— Lasă pe mine, vom face noi să dispară, din mintea-ți bolnavă încă, toate aceste prejudecăți. Și acum, după ce te văd venit între noi, ca un băet de treabă ce ești, ia să mai vorbim, frățicule, și de lucruri tinerești, nu tot de pesimismuri de acestea, pe care bine-ar fi să le lăsăm pe seama băbălicurilor.

Ei, știi tu cînd m'am culcat? Nu te uita așa încruntat la mine. Mă sperii cu privirea asta de soacră morocănoasă. Nu te înfricoșa, puicule. M'am culcat la opt ceasuri, mai di hai ca la pensionat.... Rizi hoțul pe sub musteți?... Ei, iacă, îți spun drept: m'am culcat tot la opt ceasuri, dar dimineața. Și ce petrecanie! Numai baroane și contese, bré! Lume hig-lif, nu ca pe la noi. Drept să-ți spun, societate mai amuzantă, mai care să te facă să uiți și cine te-o făcut, nu mai găsești nicăiri, mă, să rupi o pereche de ciubote căulind.... Ia fi bun și-mi dă surtucul.... Uite-l pe dormeusă. Așa...- Acum ascultă și invitația, ce am primit'o erî dimineața, scrisă cu litere auriu, pe un bilet din cartonul cel mai fin, albastru și parfumat al naibei.

Ia ascultă, ascultă :

Tous les jours.

Soirée chez la baronne.

Divertissements artistique. Repertoire varié : lèvres de feu, valse. Au Pays, des roses, quadrille; Longues ivresses, mazurka; Pattes d'araignée, polca. etc. etc.

— Cite-am primit și eu de-acestea, căci, dracu

le știe, cum îmi aflați adresa ; dar, mă crezi, nici de curiozitate măcar n'aruncam ochii pe dinsele. Le rupeam și în foc le aruncam, sau la paner. Astăzi însă ca nici odată, găsind una pe biuroū, am și luat-o cu gândul că, venind la tine, să ți-o arăt ca unui expert în asemenea materie. Să ți-o arăt mai iute. Știu c'ai s'o devorezi citind.

— Nu greșești de loc în apreciere, numai scoțocele-ți mai iute buzunarul. Așa.... ad'o'ncoa.. Á... e cu foc bengal : „Académie du parfait amour. Maison de la botte de paille. Célébrité justifiée. Applications quotidienne de la science moderne.

Art !— Progés !— Surprises !—

Serpents animés — Tableaux vivants — Natures mortes. —

(L'habit de cérémonie n'est pas de rigueur).“

O, o, dragul meu, trebuie să'ncurajăm artele ! E datoria noastră de oameni culti. Pe deseară dar la academie, micul meu naiv. Ai ce vedea. Ramășag pun, că te vei distra perfect și n'ai să știi cum să mulțumești bunului tău prietin, care-ți va da lecții diferite, plăcute și distractive ; nu așa monotone ca cele de la universitate — singurile cu cari te poți fali pînă la șfertul de veac, ce-l porți în spinare.

— Ce nebun ești.

— Nebun ca nebun, da mergi ? Ce zici ?

— Numai de curiozitate, ca să te vad și eu odată în apele tale.

— Nadăjduesc că mă-ți vedea cit de des.

*
**

Pe la sfirșitul unei mohorite zile de Noembrie Nicu Pauceanu merge spre casa, trist, cu capul plecat în jos, ca sub povoaara unor dureroase gânduri. Nu lua seama nici la cochetele și sveltele parisiene

ce treceaū uşoare şi vesele pe lângă dînsul ; nici la trecătorii grăbiţi, cari alergaū încoace şi'ncolo, fiecare după nevoile lui.

Din căpataiul celalalt al străzei, venea, la vale, un tînăr ca de trei-zeci şi cinci de ani, elegant, frumos, cu pardesiul turnat pe trupul mlădios şi, bine legat. Zărindu-şi de departe cunoscutul, grăbi în spre dînsul. Ajunsese drept în faţa lui Nicu şi văzîndu-l că habar n'are, îi dete o bleandă uşoară. Atunci, de abia, Păuceanu ridică ochii curios.

— A, tu eraî ?

— Eū, da ce-ai păţit, Nicule ; de unde vii aşa supărat ?

— Vin de la spital frate. Lui Mitru, sermanul nostru trubadur, îi merge rău de tot. Să-l vezi, mai mare mila te prinde.... De nu l'aşi fi îndemnat eū la toate blăstămaţiile, încalte nu m'ar mostra conştiinţa alita.... Cine credea, păcatele mele, că într'un an de zile va ajunge în halul acesta.

Se vede că era păcătos din fire.

Aşa, ciţi nu sunt mai slabi, dar nu se dau aşa pe nimica.

— Şi ce are sărmanul om ?

— Ce are ! O complicaţie întreagă. Acum la urmă s'a declarat atac galopant.

— Slabă nădejde să mai scape !...

— Şi cînd ai şti săracu băiat, ce durere simte la gîndul că moare, aici, departe de ţara lui, unde, nădăjduse odată, să lucreze pentru binele ei şi-a celor de-aproape ai lui ! Oftează numai, cînd mă vede şi lacrimile-l podidesc. Pacat de învăţătura lui, de aniî ce i-a petrecut în buchinea şi veşnice frămîntări, ca să ajungă la ceva.

Să vezi, frate, stam într'o zi, straşnic de năcăjit, la căpataiul lui — Ce stai aşa posomorit ?" mă

întrebă el cu glas tremurător, cu acea căutătură îndurerată și pătranzătoare a oftigoșilor.

Mă doare sufletul, îi zic eu, să te văd pe tine în halul ăsta, pe tine care ne dădeai frumoase speranțe de viitor. Și eu, acel care-ți făceam teorii așa ușoare de suferințele vieții, de conștiință, azi, simt că-mi roade ceva sufletul. Gîndul, că poate am și eu partea mea de vină la starea în care ai ajuns, nu-mi dă ragaz și liniște nici zi nici noapte. — El făcu ochii mari, privi lung așa împrăștiat, apoi cu un zîmbet amar îmi zise:

„Copil ce ești! Nici o vină, nici o mustrare! Inima mea, sufletul meu știe cine m'a prăpădit. Și voi poate pricepeți..... N'am vrut nici odată să mă destănuiesc, așa cu tot dinadinsul, pentru-că jăluirile nu le-am admis nici odată. O bucurie împărțită cui-va face plăcere, nu tot as-fel năcazurile, durerile tale proprii, pe care nimeni altul ca tine nu le poate mai bine simți, mai bine pricepe...

Trecutul meu îl cunoașteți. Idealul pentru care am luptat în anii cei mai frumoși ai vieții vă e cunoscut.

Și dacă trebuie cine-va să simtă greutatea nenorocitei mele soarte, apoi, acel cine-va e dînsa”.

— Apropos, Nicule, nu știi că *steaua* nefericitului Mitru s'a divorșat.

— Cum se poate?

— Așa zeu.

— Motivele?

Motivele! Veșnica chestiune la ordinea zilei, dragostea. Știi, bărbatul său, asta, era proprietar. Ocupat cu daravelele moșiei, cînd la țară, cînd la oraș, lipsea omul din cînd în cînd și, Măntulescu, bre, pierde-vară, cela, cum îl numiam noi, ori inginer de pavele, cum îi zicea Tachel, o captivat ini-

ma tinerei și nevinovatei soții. — Facea omul paradă mare de monoculul lui. Pe semne cu dinsul o biruit mai degrabă. Bietul bărbatu-seu aflind, fără ajutorul fonografului, de picileala, ce l-a tras jumătatea, a dat-o pe ușă-afară.

Iaca, citește scrisoarea lui Tachel.

— Ei și ce face-acu? Trăește în lege cu Mandulescu.

— Ași! Pesemne-î nebun s'o Iea. Lui perde-vară îi era dragă la casa barbatului, că ținea mai ieftin și n'avea altă grijă, de cit să-și sucească mustețile subțiri ca chibritul; dar cînd e vorba, nene, să-ți dai beleaua pe cap, se schimbă dragostea 'n pacoste.

— S'acu s'o fi călugărit mititica?

— Da, călugărit cu'n ofițeraș de la roșiori— cit a mai ține și asta. I'o rămas firfisonului ceva moștenire de la un moș al lui și se silește acum s'o facă isprăvită.

— Ce soartă blastamată! Iată pentru cine se stinge Mitru al nostru.

O VIAȚA

I

Cucoana Ruxandița

Să tot fie vre-o trei-zeci de ani de-atunci.

De vale de mahalaua Broscăriei, cum faci la slinga se zărea casa lui neica Stan, om bun și cu priință tuturor celor ce'l cunoșteau—ceia ce l'a și făcut să-și aibă și el o clică de oameni ai lui, care să'l pomenească și să'l dea drept pilda tuturor, celor ce voiau să auză vorbindu-se de dinsul. Nu era bogat, dar cinstit și cu bună cuviință, ca dinsul, nu erau mulți. Vorba lui era vorbă, fapta, faptă. Ii rămăsese de la tatăl seü o căsuță, în care își creștea copilașii; iar el, mai cu o leacă de negustorie, mai cu slujbușoara, din cînd în cînd, dacă nu ciștiga mult, apoi tot avea ce roade pîrdalnicile de ploduri. Unde mai poi, că nici cucoana Ruxandița nu rămânea nemulțumită.

Cucoana Ruxandița? Dumnezeü s'c ierte, că de mult se odihnește lîngă bietul neica Stan. Bun suflet de femeea mai fost,—s'o poi la rană, nu alt'ceva. Un pacat numai avea și ea, sărmana. Pe lîngă că era iute, ca argintul viu, apoi, ar fi dat mult să ajungă și dinsa cucoană mare și nu arare-ori își eșia din sările, cînd il vedea pe neica Stan, așa

cam încalat cum era d-lui, cit se arata de nepăsător la toate hărăturile vieții.

Numai ce o auziai pe biata cucoana Ruxădița : — Doamne, domnițele, da iaca asta-i cruce, dacă d-tale ți-o fost dat să fi mai acatările. N'ai, omule, nici ambiț în sufletul dumitale, nici rușine, că doar drăgalița doamne, nu sintem și noi tocmai așa caracudă. Eși, păcatele mele, ziua'n-amiaza mare, cu cojocelul ista în spinare și nu te gîndești că lumea-i a dracului. Mare lucru ar fi să'ți iei și dumneta o leancă de ieste nemțești, cum poartă oamenii mai samandicoși? Doar omu-s și eū, da mă ferească sfinții, să ajung așa fără simțire ca dumneta. Eū una știu : dacă n'am să pun pe mine o buleandă mai bună, dacă, pe cap, n'am cu ce să'mi cumpăr și eū, o blondă de ieste de dantelă, cum poartă și altă lume, da mă zăvorăsc în casa, de nici nai-ba nu'mi știe de știre. D'apoī dumneta, nu ești ca toți oamenii. De n'ași fi eū, care să te tot bodogănesc, mai că te-ași vede eșind, mîne, poimîne, cu suvanu'n ulița. Of! Of! Am și eū ficiorul și fata asta, da ferească sfințiții de ți-or samanație. Mai bine să-i strîngă Dumnezeu, de cit să-l văd și pe dinșii în doaga ta.

Omule, omule. Tu nu știi lumea. Iaca, haina face azi totul. Omu mîncă ce poate, că doar n'are pîntecele ferești, să vadă lumea ce-ai mîncat ; da cînd eși pe ulița, cum îi fi mai cîrpanos, cum te latră ciniț, ca pe calici. Doar mai dăună-zī n'am văzut pe madama iasta din colț gătită, mă rog, nevoie mare, cu rochie de cașimir, cu blondă pe cap cu mantiletă pe umere, de să crezi că cine știe ce negustoreasă e. Și cînd o ajuns pe colo prin sfînta Vinere, unde o prins a o pofti negustoriț din toate părțile : „pofțiți mă rog, pofțiți la noi, avem

numai noutăți, ghete bune, pantofi buni, mărunțușuri...“ Și dumneai, trecea fudulă, de credea că mîncase cu Vodă dintr'o strachină.

Am ajuns și eu în fața dughenilor, da cine crezi că mi-o zis macar cîre, cînd m'o văzut cu ponosurile ieste pe mine. Jurămînt am făcut de-a-tunci, să nu mai dau ochii cu lumea, pînă ce nu m'oî înțoli și eu o leacă.

— Bată-te vina ta, femeie, că mare gură bogată mai ești. Ia așa, cînd începi cu clonțu tău de ciocănitoare, toca-toca, toca-toca, mă asurzești, de mi-î tehur capu trei zile.

Ia mai lasă-ți femeie boeria, că zeu nu-i a bine. Apoi doar nu trăesc din bunurile lui tatul-tău, măi femeie. Cît pot să ciștig aduc, cît nu, pace bună. Ce-avem, săracii de noi, cu cea-l-altă lume; cine, crezi tu, că-ți are grija? Eu umblu cum pot și cum dă Dumnezeu, că doar n'am să prăpădesc boeria care n'o am... Iaca, pacate, tot suparare de asta să am, c'apoi mai rău nu mi-a fi nici-odată. Ei, apoi, nu-ți spun eu că-s curat pacate aieste. Eu stau și mă bat cu gîndul, ce să fac, ce să dreg, ca să am ce da de mîncare istor trei guri, ce le hrănesc și ție, uite de ce-ți abate. Apoi, curat vorba ceia : cu femeia nici naiba n'o scoate la capăt, de încă un biet omuleț ca mine.

Și așa, pentru asemenea chițibușuri, s'ar fi ciondănit mult și bine, căci cucoana Ruxăndița nu se da cu una cu două. Dar bietul neica Stan, biet să fie de păcate, îi aflase meșteșugul. Cum vedea că se pre întrece cu dedeochiul, cît ai clipi din ochi, căciula, ori pălăria pe cap și se cam ducea, lăsîndu-și odorul cu vorba neisprăvită în gură. S'ar fi făcut luntre și punte Ruxăndița, s'ar fi pus lungiș și curmeziș în ușa, doar nu l-a scăpa din mină ;

dar vorba ceia : *paza bună trece primejdia rea*, și ea ca *fimeie cu conțat*, cum îi plăcea să se numească, nu-î prea vinea la socoteală să se pună la întrecere cu dumnealui, coșcogemite romîn, turnat nu alt'-ceva, ea, o bucațică de femeie uscată și bicisnică, de te mirai cum de mai avea putere să tolocănească atita cu pîrdalnica de gură.

Răminea cum zic, plină de năduf și cu vorba neisprăvită. Mai bufnea în urmă, mai căuta pricină copiilor, că samănău leit cu tatăl lor, dar la urmă se liniștea, că doar furtuna că-î furtună, și la urmă tot se liniștește, d'apoî un suflet de femeie ; iar cînd neica Stan se întorcea acasă, o găsea cu minicile suflecate, trebăluind prin ogradă, ori scoțînd apă din fîntînă, să mai adape sumedeniile de dihanit, ce le creștea pe lingă casă.

II

„Ce e val, ca valul trece“

Liniștită și dulce e vrîsta copilăriei, cînd nici o grijă nu-ți abate cugetul, cînd nici o patimă nu-ți umbrește sufletul. Senine și vesele trec zilele una cîte una și se perd în adîncul trecutului, pentru a nu mai ieși nici-odată la iveală. Ei, dar ce știe copilul de acestea. Pe dînsul îl bucură soarele și aleargă asudat în arșița lui săcetoasă, ca să prindă vre-un fluturul sburdalnic ; îl bucură vîntul, căci el îi ridică zmeul în împărăția norilor, îl bucură gerul, căci cu nasul înghețat și minuțele vinete el, pune gogoloașe de omăt peste gogoloașe, ca să-și zidească omul alb, cu căciula pe cap și luleaua'n gură. Ce vrea el să știe, ce de năcazurî sunt pe

lume ; ce vrea el să știe, dacă și alții se bucură ca dînsul.

Păcat numai că vremea trece și tea cu dînsa toate bucuriile nevinovate ale copilăriei.

Pîrdalnica de vreme nu se abătuse din mersu-i nici pe la casa lui nenea Stan și copiii creșteaŭ mari, căci ce le păsa lor de micile neînțelegeri ale bătrînilor. Creșteaŭ văzînd ca ochii și neica Stan uita de toate, cînd se da în vorbă cu Vasilică a lui.

Și avea de ce să se bucure omul.

Ce mîndrețe de vorbe eșiau din gura lui, „un copilaș ce n'a isprăvit nici cele patru glasuri primare“ cum zicea fericitul părinte, tuturor vecinilor și cunoscuților.

— Ce vrei să te faci tu, dragul taicăi ?

— Om mare, taică. Vreau să învăț carte multă, multă, să ajung ca și domnu, care ne învață la școală.

— Să-ți ajute Dumnezeu, suflete, că nu-i mai mare bine de cit lumina și învățatura la om. Marcar tu mi-i mai îndulci bătrînețele.

Dar n'a avut noroc să-și mai vază visul cu ochif, căci nemiloasa moarte l-a luat ea înainte ; iar cucoana Ruxandîța, care de-alt-mintrelea se deprinsese cu omul ei, se stînsese și dînsa în scurtă vreme.

Cu jale și-a dat, bietul neica Stan, ultima suflare. Cînd se gindea, că moare și n'are noroc să se bucure și el de cîntea băetului, pe care'l iubia ca pe lumina ochilor lui, îl îneca jalea și'l podideaŭ lacrimile.

Era Vasilică în clasa a cincea la academie și bine mai învăța. Cu ce ifos, tatăl seŭ mergea pe la profesori, că să'ntrebe, cum îi mai învăța ficiorul și cu ce plăcere își netezea barba, cînd toți îi spuneau : „bun băiat, bun băiat, numai Dumnezeu să-ți facă parte de dînsul“.

„Apoi așa o fi, domnilor profesori, că doar asta a fost toată dorința mea“.

Și cum să se ducă el pentru vecie și să nu'l mai vază pe Vasilică a lui, ce aproape'i înfura musteța și creștea ca din apă, sdravăn, frumos și cuminte.

Dar moartea nu caută la de-al de astea și neica Stan fu nevoit într'o zi să plece pentru tot-dea-una — ba încă n'avu parte să-și sărute barim copilul. Și de jăle, de dor, rămase cu ochii deschiși căutându-l în toate părțile.

Se mira biata Ruxandă, cum de nu i se disfac băirile inimii, de-atita strigat, de-atita vaiet. Acum nu mai era înaintea ei Stan, cel care nu umbra după fudulie. Nu. Înaintea ei sta amorțit, cu ochii deschiși și stinși, omul cu care a trăit sub acelaș acoperemint, omul, care singur mai putea avea milă de diusa, măcar că era așa de cicălitoare.

„Ma lași Stănică amărită și singură pe lume, numai n'am să mă'neure nici ei multă vreme pe aicea“.

Și tocmai așa fuse.

III

Zi-i om și pace....

Cu ce mai rămăsese de pe urma părinților, cu ce mai câștiga din lecții, studentul Vasile Stănescu (căci adăugise la sfârșitul numelui moderna particulă *escu*) mîntuise Universitatea și luînd licența în drept se făcuse avocat într'un orașel din nordul Moldovei.

Nu mai cunoștea în el nici urmă din băiatul lui neica Stan locuitor în mahalaua Broscăriei. Nalt,

bine făcut, n'avea de fel înfățișarea unui om ieșit din gloată. Fruntea lată și frumoasă, ochii negri și pătrunzători, nasul fin, puțin cam inclinat, apoi barbișonul, ce dădea figurei sale o expresiune deosebită, arătau pe omul doritor de mărire, de ajunge cit mai sus.

Și, nu era o fire visătoare, posacă, nu, de fel. Era vesel, expansiv și foarte comunicativ în mijlocul tovarășilor lui, pe cari și-i făcuse prietini tocmai prin felul lui de a fi. Era om de petrecere și viața luxoasă, cu toate a ei bunuri și farmece, îl atrăgea cu deosebire. Banul, banul rotund și datător de fericire, era visul lui. Cum ar fi dorit el să ajungă bogat, bogat de tot, să trăiască în desfătări și să poată arunca banul cu ghiotura fără să se resimtă! Lumea ntrerga să-l privească mirată; iar el să audă plutind în juru-i șoaptele admiratorilor, care nu vor găsi cuvinte să-l fericească.

Dar pentru asta trebuie muncă și noroc.

De muncit nu se da în lături, iar clientela își făcuse destul de numeroasă, datorită talentului său superior de a vorbi, de-a ademeni cu graiul.

Cine era în capul tuturor petrecerilor, cine era cel mai zavistit dintre tineri, dacă nu chipeșul avocat Stănescu.

Câte mame nu s'ar fi simțit fericite să-l aibă de ginere!

El însă din potrivă nu s'ar fi simțit de loc mulțumit, ca norocul să-l bată c'o soacră, fie ea chiar coborită din cer cu hirzobu; cu toate acestea s'ar fi însurat cu cea mai vadită bucurie, mai ales cînd se gîndea, că poate lua vre-o fată de neam mare, bogată, așa ca să uite, în haosul de lux și belșug, obscura lui origină.

Veni și vremea aceia. Svonul deosebitelor lui

calități se lățise prin toate împrejurimile și cei iubitori de a face case, nu'i dădură ragaz și nu'l lasară în tichnă, până ce nu l'au văzut înaintea altarului cu o fată, tocmai după dorința lui. Dacă zestrea nu era de speriat, apoi numele familiei ce purta, neamurile bune în care avea să intre de-acuma înainte, toate acestea, erau de natură de-a măguli peste măsură firea vanitoasă a lui Stănescu.

Ce mai avea de dorit de cît să meargă înainte pe calea ce-a a apucat. Bogat, vesel, elegant, cu o femeie de neam, ca a lui, va putea străluci pretutinteni, va eclipsa pe toți și cui i-ar mai veni a crede că el e băiatul unui biet mahalagiū ?

„Dumnezeu să'i ierte pe bătrîni, dar mai la urma urmei, mai bine-aū făcut, că s'aū dus... Staū destul de liniștiți acolo unde sunt“, își zice el uneori, cînd singur cu dînsul, își intorcea ochii minții pe calea bătătorită de dînsul. „În ce încurcătură m'ar fi pus veșnic.. Ca să'i ridic și pe dinșii sus, n'ar fi ținut prea scump, ca să'i fi lăsat cum se găseaū mi-ar fi făcut rușine. Ce tablou plăcut, să'i vezi, popic, răsărind, tocmai cînd ți-i casa plină de lume elegantă și pretențioasă. Și cum erau oamenii curioși, ar fi avut ce mă hărțui cu vorba și unul și altul. Apoi nevasta ? Atât ar fi trebuit să mă simtă, cine-'s, c'apoi pas de-ți mai arată unele a-rama. La ori-ce neînțelegere: țopirlanule, mojicule, da cine-i mătă și tatū-tău?... Doamne... lasă, de-o mie de ori mai bine așa. Nici nu mă știe cine-'s, nici nu bănuiește măcar, că Stănescu al ei a fost odată Stan ca toți Stanii.. Așa-i bine ; așa se trăește în lume.

Bietul tată-meū ! ca prin vis îmi mai aduc aminte de dînsul. Ce minți scorogite mai avea și cîtu-s de albe și de fine ale mele ! Hei, hei ! Cum

schimbă traiul bun pe om. Ce s'ar mai mîndri el să mă vadă cu barbişonul acesta respectabil, cu hainele turnate pe mine şi mai pre sus de toate, în mijlocul altor scumpeluri. Şi tata, ca tata, dar saraca mamă, nu şi-ar mai găsi loc de bucurie. Mult i-a mai plăcut boeria şi traiul bun în viaţă şi tocmai de ce i-a plăcut n'a avut parte. Par-c'o aud cum se sfădea cu tată-meu, veşnic şi veşnic numai din pricina blastamatei de calicil.

Ce s'ar fi rotit, ea, fudulă prin sumedenia asta de mobile frumoase! Ei, da vezi omul sarac îşi dă veşnic în teapă şi bieţii oameni ar fi fost nişte stavile, care mi-ar fi pus piedică în goana mea spre mărire.

Une-ori stau şi mă gîndesc, ce curioasă fire mai sunt şi eu. Cum unul şi acelaşi gînd mă stăpîneşte veşnic şi ce colosală deosebire e între mine şi nenorocita mea soră. Da, am şi eu o soră dar cine-o ştie, cine-o cunoaşte?

Eu şi dînsa am mai rămas din toată familia noastră şi n'a fost parte ca să ajungă şi ea mai bine; să pot arăta şi eu lumii un neam al meu care însămnă ceva. Sora mea? Aşa fiinţa nesimţitoare încă n'am întilnit. N'are ea o leacă de mustrare c'a ajuns în halul acela de nepăsare... Ce am putut, am făcut şi eu pentru dînsa. Am dat-o la şcoală, talentul n'a ajutat-o. Cit am fost student toate chipurile le-am făcut s'o văd şi pe dînsa sburătuită, dar degeaba. Se vede că, dacă soarta omului se pune cruciş şi curmeziş, geaba 'şi mai bate omul capul, s'o mişte din loc. S'o măritat c'un păcatos, cu'n năling; n'o făcut ce-am sfătuit-o, iar astă-dî ce-i alta de cit o biată văduvă nenorocită, care 'şi petrece zilele, cu chin şi amar, în infundătura glodoasă a unei mahalăli. Ş'acum, judece ori

și cine : s'o aduc la mine, s'o presint nevastei, lumii acestei, ce vede'n mine cine știe ce personaj, pentru ca să vadă ce soră am și să aibă ce face comentariul pe socoteala mea....

Tot e mai bine cum le-am chibzuit eu. Dacă așa i-o fost partea, apoi trăiască departe de mine.

— Vasilică, da vin'odată. Ne așteaptă de cînd cupeaua la scară. Hai să mîntuim azi și restul vizitelor, ce ne-o rămas să facem.

— Hai, cheri. Eu pe tine te așteptam. Te-am lăsat să'ți faci în liniște toaleta.

— Și tu ce făceai acolo singur ca un huhurez?

— Mă gîndeam la tine, mai rascolind cele hirtii prin biurou.

— Vorbă să fie... Fii gentil cel puțin și'mi dă brațul.

D-na Stănescu se mai opri un moment ca să astîmpere foșnetul enervant al rîchiei și fustelor de mătasă, apoi ușa cupelei se închise cu sgomol ; iar huruitul năbușit al roatelor și tropotul regulat al cailor se perdu încetul cu încetul, nerămânînd în urmă de cît un nor străveziu de colb, ce s'așternu încetinel peste urmele adîncite ale roților.

* * *

Gînduri triste

E adormită conștiința în unii oameni, sau puterea de voință le e atîta de mare, în cît calcă totul și peste toate, numai și numai să'și poată asigura un locușor mai înălțat, în scurtul timp cît le va mai fi îngăduit să se bucure de fericirile, emoțiile, durerile aceste create de dinșii, până ce marele magistru al vieților îi va e-

xila în negrul imperiu a lui Plutone, în domeniul necunoscutului, a neînțelesului.

„Scopul scuză mijloacele“. Și'n fierbințala acelei lupte pentru a parveni, ei uită tot, chiar cele mai sfinte legături de sînge.

Ce dulce-i să ai un frate, o mamă, un copil, să ai în sfîrșit pe cine-va pentru a nu te simți așa stîngher pe lume! Dar vezi că omul e mai patimaș ca păcatul și dacă nu-î avere, nu ești bogat, apoi mai tot-dea-una se întîmplă, că n'ai pe nimeni în lume, de cit pe tine și sărăciea în jurul căreia te învîrtești.

De ce Dumnezeu n'a voit să-mi dea mai bine o soră, în locul acestui frate vanitos, pe care-l iubesc ca pe sufletul meu; iar el, orbit de mîndrie, nu simte, sau nu vrea să simtă?

De ce, Doamne, nu mi-ai lasat pe mama ori pe tata, că să mă simt trăind sub bătrîneasca și duioasa lor mîngiere?

Ce rău i-am făcut eu lui? Cu ce-am păcătuit față de dînsul ca să nu-l pot vedea, cînd aș vrea să nu-l pot intra în casă, să nu mă pot și eu bucura, de bunurile și fericirea lui, măcar văzîndu-le cu ochii. Mai bine nu mi-ar da acești nenorociți cinci-zece de franci pe lună și în schimb n'ar fi pentru mine ca cel mai negru străin.

Și nu's toți oamenii așa! Nu.

Care-ar mai face, ceia ce face el? Care-ar mai fi zis nevastei și slugilor lui, atunci cînd m'a găsit în sofragerie, că s'o biată femeie ce'l cunosc de demult... și eă, îndurerată pînă'n suflet, am plecat capul și-am zis: da. Ah! Și dacă nu l'ași iubi ca pre cel mai dulce frate, dacă nu mi-ar fi vie încă amintirea sfintei copilării, cînd vesel și nevinovați, ne jucam amîndoi în prundișul din preajma casei,

zidind căsuțe și vetre de pământ, ori prin bălariile maidanului, ajutându-i să-și ridice zmeul în sus ; dacă n'ași ținea la dînsul tot cu aceeași puternică dragoste a frăției, martur îmi e domnul, de m'ar mai vedea în toată viața lui. Eu nu-l pot uita și toate nenorocirile, ce au trecut de-atunci peste chinuita mea viață, nu-mi pot șterge din minte, imagina lui draguța, acel cap al cărui păr negru și creț flutura în vînt, cînd alergam sburdalnic, obrazii lui rumeni ca floarea trandafirului și miclele necazuri copilărești, ce mi le făcea în acea vreme, pe cari ni le curma năcăjita noastră mamă, cînd s'arăta minioasă cu melestelul în mîna, alergînd, într'un suflet, prin ogradă, ca să ne prindă.

Cine-ar fi bănuit ce vor aduce anii ; cine-ar fi crezut că soarta ne va despărți ast-fel !

Azi cînd veneam din tîrg l'am văzut cu nevasta-sa într'o trăsură frumoasă, frumoasă. Cînd m'a zărit, a tresărit și și-a întors capul în altă parte. Ce nebunie a mai fi și asta pe dînsul ! Să dea Dumnezeu să fie a bine, dar eu nu cred.

Ea, că'i o străină și cum a zimbit de frumușel cînd m'a văzut. Doar și dăună-zî mă întreba, cu atîta dragoste de dînsul, că dacă îl cunosc de mult și cum era de mititel, ce făcea și pe mine m'a înecat plînsul numai de jale. Mai nu puteam răspunde. Credea și ea că's vre-o femeie ce l'am slujit, căci necazurile și supărările au săpat brazde adînci pe îndurerata mea față.

Ce să fac ? Dacă cel de sus mi-o sortit astfel traiul, voi duce-o și eu cit voi putea și cum voi putea, până-ce sărmanica mea mamă mă va chema lnga dînsa pentru odihna de veci.

V

„Poți zidi o lume'ntreagă, poți s'o sfarmî
ori ce-ai spune.
Peste toate o lopată de țărină se depune”.

Pe cit e de neomenos să strîngi, cu aviditatea avarului, ban lingă ban și făcînd stog de galbeni să nu-î atingi, parc'ar fi afurisiți; cum nu-î faptă de om în toată mintea, să te știi cu lada plină de parale și cu măruntaele lihnite de foame; cum nu-î omenesc lucru să rupi din gura văduvei și-a orfanului, numai să-ți saturei pofta ta de aur; tot astfel e cum nu se poate mai trist de-a cheltui fără preget în dreapta și'n stînga, a te întinde mai mult de cit ți-î oghialul, a fi mină sparta, cum zice românul, numai pentru a te arăta oamenilor, că ești puternic, bogat și darnic.

Mai bine să stai la jumătate de scară, de cit să te sui în virful ei, ca de acolo să cazi în ripă.

Dar la aceste n'a cugetat nici odată Vasile Stănescu. Prea îi întunecasă mintea bunurile lumesti, ca să se mai gîndească el că toate au un sfîrșit pe lumea asta.

E o vorbă din bătrîni, că norocul cînd își atînge culmea, apoi să te aștepti la nenorocire; iar cînd nenorocirile se indesează și'și fac cheful, apoi să te aștepti la zile bune.

Stănescu nu mai cîștiga ca altă-dată. Puținii bani ai nevestei, se duseră pe giră, dar ce vrea omul să știe de toate acestea cînd a dat odată de dulce. Trebuia, simțea el, că e neapărat pentru dînsul, să ducă înainte traiul început, alt-fel nu înțelgea sensul vieții. Imprumuturi peste imprumuturi și casa era tot plină și rochiile de bal se succedau tot atît de des și cupeaua tot aștepta la scară.

Biata lui femeie! Cit de ușor era deprinsă să ia lucrurile. Trăită în belșug și bine, dînsa nu prea înțelegea ce-i nevoia. De cînd se măritasă, ea nu învățase alt-ceva de cît să fie cea mai elegantă la bal, cea mai meșteră în a da visite și a le primi cu toată parada obișnuită. De unde veniaū banii? Cum îi cîștiga barbatul? Ce știa dînsa de-asemena lucruri; cine-a'nvățat-o să gîndească la partea serioasă a vieții.

Acum în urmă, un singur lucru o contraria, o nemulțumea în mijlocul fericirilor desăvîrșite ce-o încunjurău: prea slăbia Vasilică vîzînd cu ochii, prea era gînditor din cînd în cînd și une-orî, ea i vorbea, fără ca dînsul să aibă habar de ce i se spune, până cînd mai tirziū, după ce se desmeticia, întreba tresărînd: ce-i?

Acestea nu erau semne bune și, de se încumetă cine-va să'l întrebe ce are, știa el cum să-i iea cu vorba, ca nimeni să nu priceapă nimic.

Dar cînd grija începe a roade în sufletul omului, apoi se topește omul pe picioare și asta-i cea mai rea boală, căci nici leac nu-i pentru dînsa, nici lecuitor. Incetul cu incetul, își perd mai întăi ochii, lucirea lor obișnuită, apoi obrajii se'ngălbinesc, ca frunza copacului, cînd dă în toamnă, perii capului se acopăr de ninsoarea timpurie a grijei, veselia pierde din suflet și clipa în care minuntarul vieții își va implini chemarea, nu-i departe.

Boala mergea din rău în mai rău. Nu mai rămăsese din trupul, bineclădit și frumos, de cît pielea și ciolanele. Ochii căzură în fundul capului și o liniște de moarte se întinse peste toate acele rămășiți slăbite. Bolnavul sta ceasuri întregi cu privirea aiurită. Nu vorbea cu nimeni și n'avea nimăru-i de spus nimic. Nici chiar ei, femeii lui, care-l

căuta cu cea mai nespusă dragoste, care se sfirșia de durere la suferințele lui, nici ei nu-i spunea nimic. O vorbă de iertare, de mîngăere... nimic. Un singur lucru spunea din cînd în cînd. Ar fi dorit să se facă o minune cu dinsul, ar fi dorit să se vadă sănătos și atunci știa el ce va face.

Dumnezeu însă, nu se'ndură de cea mai fierbinte dorință a lui și moartea îl scăpă și de chinuri și de suferinți și de remușcare, dacă se va fi mai născut cum-va în sufletul lui. Liniștit, fără să mai zică o vorbă, fără să se sbuciume, oftă odată din fundul inimei, pieptul i se ridică în sus, ca într'o convulsione launtrică... ș'apoi nimic.

N'a mai suflat și atit.

VI

Care meșter în ale scrisului ar putea oare descrie durerea despărțirei de veci între două ființi cari'n adevăr s'au iubit? Unde are omul, slab și ticălos, cuvinte să exprime puterea simțirilor lui! Cînd ar putea omul să spună tot ce simte, ar îngrozi pe ce-i din juru-i și i-ar face să sufere poate mai mult încă, de cit dinsul, pentru că durerea lui, încalte-i de-acolo pornită; iar de ar putea-o lua din sufletul său și s'o treacă în a altuia... vai de lume!

Cum l'a înecat în lacrimi, sărmana lui nevastă, cum a bocit înădușit lingă dinsul! Și-i săruta minele reci și ințepenite și buzele vinete și ochii stinși și infundați; dar degeaba îl mai chema ea pe nume, degeaba căuta să'l încâlzească cu suflarea fierbinte, morții nu'nvie și habar n'aū de neagra jale a celor vii, doar numai dacă sufletele lor nu mai aū grijă.

Ce bine-ar fi dac'ar putea omul răbda în tăcere

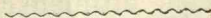

până la sfârșit ! Dar nu, vine-o vreme cînd izbucnește, cînd nu se mai poate stăpîni, cînd nu-și mai poate ascunde chinul sufletului, prinde a se tîngui tuturor cari vor s'asculte și ca o piatră i se ea de pe inimă. Se simte mai ușurat, macar că durerea-i mai amară, poate.

A doua zi cînd, ca de obicei, veni la bucătărie, cu pași trăgănați, cu ochii plecați în jos, femeia înalta și slăbănoagă, ca să mai întrebe cum îi mai merge boerului, și cînd, rădicîndu-și ochii spre ferestrele de sus, văzu sclipirea galbănă și tremurătoare a lumînărilor, ce ardeau la capul mortului, uită că făgăduise a nu se da nici odată pe față și fără să-și mai deie seamă de cei din jurul ei, se repezi busna înăuntru, acolo, unde n'avu voie să intre nici odată și cu'n strigăt desnădăjduit, căzu la picioarele mortului.

* * *

Creditorii vindură tot. Lipsa și sărăcia cea mai desăvîrșită domnea acolo, unde odată belșugul și risipa se plimbau fudule. Un cufăr cu ceva haine și albituri, o ladă cu cîte-va mărunțușuri neapara-te vieței de toate zilele, portretul, scumpul portret al barbatului, pe care'l purta ca o relicvă atîrnat la git și... ființa, stingheră și fără de noroc, care n'a avut altă vină de cit ușurința și superficialitatea gîndirei, părăsi pentru tot-dea-una casa și orașul unde-a văzut strălucirea și ruina ei. Și nu ducea cu dînsa numai duioasa amintire a barbatului iubit, ci și pe nenorocita, care i se părea o sfîntă, o martiră a dragostei celei mai curate, mai desăvîrșite, ce o soră poate avea pentru fratele ei.

O V I C T I M A

E alb ca neaua părul lui, iar fața brăzdată de nemiloasele urme ale durerii. Ochii, ochii, aceste fereste ale sufletului, aceste perle cîntate de poieți, la dinsul și-añ perdut de mult vioiciunea și dacă în adevăr ei sint oglinda sufletului, ce trist, ce îndurerat trebuie să-i fie sufletul!

Sărmanul lui suflet!

Te uiți, îl privești și te întrebî uimit: cum mă tremură o licărire de viață în această arătare omenească, și cum, în acel trup schilod, uscat și slăbănogit, mă bate o inimă, mă vibrează o simțire.

Nervoasă, tremurîndă, mina-i uscată și galbană stă întinsă, ca gologanul, celui ce priveliștea asta dureroasă i-a muiat inima, să-i atingă degetele-i țapene. Cu glasul sec -- un glas din alte lumi parcă -- mormăe nenumărate bogda-proste și, strîngînd la pept comoara, ce ciți-va trecători miloși i-o hărăzise, o clipă de veselie îi luminează fața.

Ciștigase destul cît îi trebuia ca să-și amuțească durerile sufletului, suferințele trupului.

Cu pași șovăitori, cu mina dreaptă sprijinită în bățul cîtoros, pornește înainte, și lumea asta îmbuibată de bine, lumea aceasta, ce-și plimba pe uliți, în dorul lelei, ultimele creațiuni ale modei,

el o atinge cu ferfenițele-î zoîose și trece șovăind înainte. Nu-î vede, nu-î aude. Le-a cerut instinctiv mila lor și-a căpătat-o.

E fericit!

Ca o pară de foc, în agonie, lucesc ochii lui. Ce privire aprinsă, bolnăvicioasă!

Se oprește.

Se oprește, dar unde? Înaintea unei biserici, credeți? Nu! nu! A căutat el și pe acolo asil în lungul sbuciumatei lui vieți, dar n'avură de dinsul milă sfinții, cărora le adusese, pe vremuri, prinosul inimii lui îndurerate. S'a gândit, batrinul nenorocit că poate cine știe ce păcat, din moșii strămoși, a căzut pe capul lui, de nici Dumnezeu nu-l ascultară și pe la biserică n'a mai dat—atit doar de treptele lor s'a mai atins ca să ceară: milă, milă.... Dar a găsit și el, în acest haos de sbucium un colțișor, unde să uite de frig și de foame, unde să-și împăenjinească ochii, ca să nu mai vadă goliciunea trupului său istovit și uscat, ivindu-se printre sdrențele hănei despoiete. L'a găsit și din ceasul când, pentru întâia oară a simțit o căldură bine-făcătoare, furnicându-l până'n oase, din ceasul când, cu mintea lui infierbîntală, a putut trăi într'o lume atit de strină lui, până atunci, a cerșit gologanul cu mai multă căldură, a întins mina tremurîndă cu mai multă îndărătnicie, căci de la acel gologan mai putea și dinsul aștepta o clipă de uitare a durerilor o clipă în care să nu mai simtă, să nu mai sufere.

Și acolo s'a oprit.

„Uf! mizerabil bătrîn“! vor exclama puritanii noștri. „Vă place! Ii curg petecele de pe dinsul, îi ghiorăe mațele de foame și uite-l că tot în crișmă intră. Acolo își cheltuește până și banul de natură“.

Cit de nedrepti sunteți, prieteni și cu cit mai nedreaptă vă e procitania ce i-o țineți.

Nici nu vreaū să amintesc nimica de imbelșugatul vostru prinz, de ieri, la care ați adăogat citeva saltărețe sticlișoare de Cotnar, nu vreū să mă gîndesc la imbușorata voastră față și la nasurile ce-și însușiseră culoarea purpurie a Cotnarului vostru și nici bag de samă intelectualele banchete la care ați luat activă parte, și de unde—vorba ceia—mincarea a fost fudulie, băutura iera ce iera, vreaū numai să vă amintesc, că sînteți ceva mai vinovați de cit inculpatul vostru.

Pentru voi, băutura e una din plăcerile ce punga v'o îngădue, pentru bătrînul moșneag, e moartea suferințelor lui, e moartea înceată a vieții lui nenorocite, e o trebuință înrădăcinată în organismul lui.

Iată-l aproape de cuibul acesta modern, adăpostitor al viciilor și al rălelor—lăcaș îngăduit de autorități, de societate.

Ce paradoxali sîntem!

Biciuim viciile și le încurajăm; laudăm cinstea și sîntem necinstiți.

Toarnă-i cui-va—chiar fără parale—intr'un pahar, esență de oțet și te așteaptă munca silnică; dacă faci însă o cerere la camera de comerț, plătești patentă și licență statului, aceștia se fac părtașii tăi de omoruri, te tolerează să iați bani și să torni la otravă, nenorociților, cari cu ochii înfrigurați, cu fețele scofilcite, privesc aiuriți sticlele, colorate, așazate în rafturi, pe cari, în loc de marca fabricei, s'ar prinde mai bine insignele de pe pastilele de sublimat corosiv.

O! veșnicule egoism, bătrîn ca lumea.

Ați văzut vre-odată vre-un biet pungaș, care, rupt de foame, înhață o pîne, ca să-și sature ma-

țele, ce lihnite, se sfădesc la cuțite? Serjentul, pázitorul ordinei publice—amicul intim—don-juanul, mai bine zis, al tuturor servitoarelor din pontul lui—il ghiontește, ținându-l de după ceafa și așa, în pumn și sudalme, în chiotele de risa copiilor nebunateci, îl duce pe mizerabilul pungaș (?) la arest, unde vre-o cite-va zeci de nuele vor avea sublima menire, să-l tămăduie de cleptomanie.

Și cu toate acestea, pe avidul tejghetar, care nici arare nu-și moae buzele în otrăvurile, ce, c'o înfrigurată grabă, le varsă în vinele celor ce neștiutori își sapă mormintul, nu-l vede, nici când golește buzunarele nenorociților, cari-și beaū mintea odată cu alcoolul otrăvitor, nici când îi desbracă, până la cămașă, de tot avutul lor—după ce le-a despoiat punga, nici când îi îndosește în vre-o coșmoagă și acolo, ademenindu-i, îi îndeasă cu paharele, ca pe urmă, după ce amețiți vor cădea pe sub mese, pe sub laite, să le deritice buzunarele.

Dar care-i omul, care să se uimească de așa banditismuri, care-i omul căruia, să i se perindeze pe dinaintea ochilor, când trece pe lângă vre-o crișmă, întregul cortegiu de crime și mizerii, ce-și au culcușul acolo? Care a stat să privească o clipă înduioșat să vadă cum, în fața tejghelei, în fața crișmarului, care pregătește cu multă ghibăcie, după cerința pacientului, balsamul uttător de griji și scurtător de zile, staū o claeă de arătări cu fața scofălcută, cu părul vilvoi, cu ochii painjeniți, cu nasurile vinete și-și așteaptă rindul, privind, cu o vădită nerăbdare, minele tremurătoare după ban ale negustorului. Și ca toți cei care nu-și dau seamă de prăpastia, pe margina căreia alunecă, ca toți aceia și bietul meu bătrîn, șovăind se tîri, așa de în grabă, cit picioarele lui slabe și pipernicite îl mai ajutaū,

spre singura lui adăpostitoare și abia resuflind, își comandă obișnuita lui șampanie.

— Mumai vezi, jupine, de-l potrivește ceva mai tare, că ni-s țapene mădulările.

— Mai tari ca la mine, nu sucol c'ai și mai găsaști.

Iacă, țini.

Nenorocitu-le, ce fără noroc ai fost astăzi!

Nici n'apucase bătrînul să-și dea singeapa de dușcă, cînd iată că, prin fața debitului de *băuturi spirtoase* trec discutînd, aprins de tot, doi din cei mai fervenți apărători ai *ligei anti-alcolice*. Discuția era aprinsă de tot, dar asta nu-i împedica să prindă, cu coada ochiului, pe nenorocitul bătrîn, tocmai asupra faptului de les-antialcolism.

Ce stupeficați priveau, ca și cum nici n'ar fi trecut, cu cite-va minute mai înainte, pe la bătănia nea Nae, unde, ba din una, ba din alta, se treziră că amîndoi răfuiră cite o jumatate duzină de țuiculeane, de se făcură cum îi șade mai bine românului înainte de masă.

Ei, bine, dar ce are asta de-a face cu nemernicul acela de bețiv, ce nu se vede că-i numa pe-teci și-i mai vine și gust de băut.

Ei n'au băut, au încurajat numai comerțul și industria națională.

Nenorocirea e că în mai toate actele vieții noastre, ne-am deprins cam tot în acest chip să judecăm. Ceia ce facem noi în deobște, ne privește și nu voim să dăm nimăruî socoteală; ceia ce face altul însă, ne preocupă veșnic și veșnic judecăm.

Priviră desgustați antialcolistii mei, se indignară, făcura cite-va reflecții pe seama acestor nemernici vițioși, cari nu vor să asculte „*glasul adevarului ce răsună în pustie*” și plecară înainte,

conchizind că *Liga Antialcolică* mai are mult de furcă și fabrica *Letea* de aprovizionat cu multă hirtie pe editorii de cărți antialcolice, până ce acest popul, ce nu vede că merge spre peire, va începe a se convinge, că toate cărțile antialcolice, toate tablourile senzaționale, unde așa de plastic se pot vedea urmările acestui viciu, toate ligele, toate congresele, pentru dinșii și numai pentru dinșii sînt făcute.

„*Proeter laudem nullius avari*“.

Sectarii mei dispărură, iar istovitul moșneag își consumase stîngeapa de rachiū și, încet, uitîndu-se cu jînd, cu părere de rău, la cei rămași să mai guste, cu patemă, otrăvitoarea licoare, trecu pragul, clătîndu-se și o luă înaintea sprijinit în tovarășu-i de lemn, uscat și ciotoros.

De ce mergea, de ce se clătina mai rău și atît le trebuie băeților nebunatici, ce umblau, să-și facă samă, pe ulițe, după năsbili. Se luară buluc după dînsul și, chiuind, huîduind, sărînd, cînd înainte, cînd în urmă, își făceau de lucru, trăgîndu-l de sdrențele ce-i spînzuraū în jurul trupului.

Manifestația creștea mereu și lua proporțiuni uimitoare. Nenorocitul bătrîn, ca și cum n'ar fi văzut, nici auzit, cu capul plecat, pășea clătîndu-se—părea un condamnat la moarte dus în fruntea mulțimei nebune și curioase.

Iată reprezentația e pe sfîrșite. Un huooo! prelungit, sgomotos al sturlubaticilor copii anunțase ultimul act. Bătrînul căzuse jos. Sarmanele lui picioare nu mai erau în stare să-l ducă. Lumea se ingrămădea mereu și acum, priviți, nu mai sînt numai copii în această pestriță adunătură, ci și oameni în toată mintea—vorba vine—barbați, femei, cite-va duduți chiar.

— Mizerabilul!

— Netrebnicul!

— Bețivanul!

— La ticăloși de aiștea, dragă, e păcat să le dai un ban de pomană.

— Nu pricep cum de poliția nu-î strînge de pe ulițe, ca să ne scutească de asemenea spectacole.

Iată și poliția. Guleratul își face loc cu un gest marțial și cu o voce de tenor, stăpîn pe situație, își începu cuvenitele somațiuni.

„Scoală bețivule! N'auzi!? scoală, că-ți mut fălcile“

Și sbrang, una, cu vîrful ciubotei.

Nici o mișcare.

Scoală n'auzi? că-ți dau amuși o brîncă de-ți sare rachiul din tine!“

Moșneagul biblîi ceva neînțeleș, își mișcă puțin capul și căzu din nou în toropeală.

Cum sergentu-l n'avea vreme de stat c'un bețiv la tocmeala și cum acesta nu se arată de loc subordonat la neîntreruptele sale ordine, el, înhățînd nenorocita victimă de ceafă, începu s'o tîrască, după dînsul, cu trupul pe jumătate ridicat.

Și așa prin noroi și necurațenie își urmară calea pînă la modernul asil de corecție.

Ce barbarie! Ce sălbătăcie!

Cîtă lipsă de bun simț, cîtă lipsă, de o cultură a sentimentelor vedem, în toate manifestațiile vieții noastre. Trăim în cercul strîmt al preocupărilor de noi înși-ne, întru cit privește tendința spre bunurile vieții. Avar pe un cuvînt, pe o faptă, ce-ar putea conlucra la vindecarea cangrenelor sociale de care suferim, ne batem joc, orî cu indiferință, orî cu disprețul nostru, de acei la a căror nenorocire am contribuit fie-care, fatal și fără să nedăm samă.

Un om nenorocit, sarac, lipsit de bunuri, e un paria, un declasat, care nu se mai poate bucura de nimic in lumea noastră pămîntească—atita doar de-ași tîri de colo, colo trupul, pînă ce va veni vremea, să contribue și el cu un praf de țărîna pe acest minim crimpei din univers. De ce nenorocirele curg, de ce el se simt tot mai departat de sinul omenirei; iar de-l mai vezi între oameni, e numai pumnul de pămînt ce se mișcă; el sermanul, ei, nu mai are nimic de comun cu restul fericit al omenirei. Singur, îndurerat, flămînd cu trupul, flămînd cu sufletul, cînd cade in vitoarea uitărei de sine, cînd, neștiutor și fără să-și dea seamă, se tirăsce fascinat pe urma viciului degradător, de ce să-l blestemăm, de ce să-l batem, de ce să-l batjocorim și să-l rîdem?

Să-l plîngem mai bine și să ne plîngem.

ISPRAVA STAROSTOAEI

I

— Da mîndre-s, mătușă, floricelele ieste!

— Ei, nu-ți spun ieū! Apoi dumitale, cucoane, alta nu ți-1 în gînd de cît fustele. Eū îți spui de nevoia ce ne bîntuie, îți spui de năpatea ce-a dat peste noi, de cînd am venit prin meleagurile ieste—hire-ar afurisit ceasul, cînd ne-am mai be-jănărit de florile mărului, cu cățel cu purcel, și-am lăsat un păcat, ca să dăm peste altul—și dumitale ți se scurg ochii după fete.

— Ia las'o mai domol, mătușă. Nu mi-ai făcut singurică semn să mă uit la ele și acu te mai faci moartă'n popușoi? Șireclieuri băbești. Hai? Ia spune drept, nu cum-va anume mi-ai eșit în cale și m'ai ținut cu vorba, știind c'aū să treacă dumnea-lor pe aici?

Hm! te-am priceput, babo, macar că te faci nisnai....

— Da să mă lovească amarul, cucoane, de ni-o trecut macar prin gînd una ca aiasta.

D'apoi, păcatele mele, păcate, alta mă roade pe mine. Nu-mi vād capul de năcaz ș'acu ni-a mai abate și de pețitorie... Crezi? Of! da eu, nu știu ce

oîu face, ce-oîu drege, să mă pot scotorosi o țiră de ticaloasa asta de sărăcie! Iaca, atunci cînd ne-am jăluit dumitale, dă, ca la un om cu trecere, de cei de la cîrmuire—n'ar mai avea hădină, că tot ne cală nod în papură și n'avem chip să ne mai trăgănam zilele de azi pe mine—ne-ai sfătuit să ne încărcăm cu ce bruma o mai lăsat calicia să-i treacă printre degete și să venim aici, că-i belșug de toate. Și de belșug n'are în cotro. Mincăm de obște cir cu mămăligă și nici de asta nu-i uneori la vreme. Incalea, dacă te-o adus sfintu pe-aici cu slujba, vezi de te'ndură de casa me, cucoane, ca neam de neamu neū te-a pomeni.

De fete? Ce să spun minciuni. Li cunosc și prea cunosc, măcar că o trecut numai o vară ș'o toamnă de cînd mă proslăvesc și eu pe aici. Dă, știți dumneta cine-i baba Marhioala. Alta, ca alta, da cum m'am văzut așezată în bordeiul cel de pe margina țarinei, am și dat raita prin vecini, dă, ca omu, să vad și eū cu cine am să-mi pitrec zilișoarele. Și dura-vura, dura-vura, ba de una, ba de alta, cum n'ai să afli în scurt că peste piraū, la casa ceia, mai răsărită de cit a altora și învălită cu tiniche, ce strălucește la soare, mai dihai ca brilantū, stă un boer cu numele de-aistea nemțești. Nu știū, zăū, de Țoiū pute spune, hiriș așa cum îi zie cei cu limba mai subțietică. Are și romînu un păcat: numele iese nemțești, nu le poate spune pe feleșagul lor, nici în ruptul capului.

Da mă rog, nu i asta vorba. Cui i-a hi voia să afle mai de-a hir-apar toate, a întreba, că doar de asta o lăsat Dumnezeū voroava între oameni, ca ei să spute unul, altuia, ceia ce știū. Și cum îi spun numele îi ca și la noi, Pavăl, da di pi famelie, îi cam așa: Ținschi, Matînschi...., să

mă bați, că așa învîrtitură de limbă nu ți-oiu pute face...

— Lasă, mătușă, că de nume îl aflu eu, da vezi, nu de alta, ci pentru că s'a întimplat și au trecut parumbițele ieste pe-aici, tocmai cînd vorbeai cu mine, și pentru că te lauzi că le cunoști, să vedem ce mi-i putea spune în privința lor, ce hram poartă? I-s fete de samă, ori....

— Alei! ce vorbă spuseși, cucoane! Aieste-s fete, cum nu-i găsi zece în lîngușor, să umbli val vîrtej. Da, numa tare ți-i de dumneata, da de altu nu te doare. Știi vorba ceia: *nilă ni-i de tine, da de mine ni se rupe inima*. Eu îți tot spuî, îți tot cînt și nu te'nduri de-o gheată babă, ce tremură de frig, s'o poștești și pe dînsa, ici alături, la nașu Iftimie, că doar nu-i prăpădenie de un pahăruț de tămăioasă, ce ni-a mai deslega limba. Hei! hei! îi ajunge și dumneta bătrînețele și-i vede ce bucluc is ele pe capu omului.

Și cu pasul pripit, fără să mai aștepte să fie îndemnată, pusă piciorul pe pragul ros al crișmei.

Intr'o odăiță mai curată, păstrată anume pentru fețe mai simandicoase, lingă o masă de brad, pe care se odihneau două căniți albastre de lut, pline ochiū, se aduse iute o laiță și cum se așeză pe dînsa, baba Margioala, să te tot ții la ascultat, că-i mergea gura babei ca o moară stricată.

— Ei, așa mai înțeleg. Bata-l norocu vin să-l bată! Il vezi numa și par-că te'ndemni la vorbă. Acu-i acu, cucoane! Să te vād la mîndră cînte și sughiț bun la cei de-acasă...

— Noroc, mătușă!

— Foarte mulțumim, cucoane, și mă'nchin la cînstlita față dumniitale, ca la un codru verde.

Avea dreptate, baba Marhioala. Vinu-i desle-

gase limba de-al binelea. Și, Doamne, cine mai scăpa teafăr, cînd încăpea în gura babei! Vrate și nevrute, curgeau vorbele cu nemiluita de pe buzele ei vinete și aduse pe gingine. Ii înșiră lui Gherghel multe și mărunte, că bietul om nu mai știa a-nume pe ce să pună temeiū. Atita mai lăudase ea fetele lui Paul Mathovschi, că nu le mai puteai asemălui nici zinelor din povești. Harnice, frumoase, tinere, gospodine, chibzuite, blinde, bogate și mai presus de toate cinstite, cinstite, de-ar fi fost baba'n stare foc să ia în gură pentru dinsele.

— Ba, zău mătușă, prea le înflorești cum văd eū.

— Araca'n de mine, cucoane! Da iaca, asta-i cruce, dacă nu ți'am spus pe șleaū, cum stau lucrurile. Eu una, mă giur, că n'am nici în clin nici în mîinecă cu dumnealor. Mai degrabă ni-i de dumneta, că te cunosc de cînd era'i de-o șchioapă. Vorba n'are supărare. Eū ți'am spus ce știū; dumneata ascultă, da fă cum te-a lumina Dumnezeū.

II

Cîte nu fac și desfac babele pe lumea asta, mai ales cînd ele or fi șirete și limbute ca Marghioala. Numai că așa trebuie să fie, de oare-ce în ziua de ajunul Crăciunului, nu lipsea nici Gherghel, dintre numeroșii commesenī, adunați în jurul unei lungi mese, ce gemea sub greutatea farfuriilor, pline cu sarmale și vărzări, cu grîu fiert și îndulcit cu miez de nucă și miere, cu aromitele turte — sau *pelincile Domnului*, cum se numeau pe vremea cînd oamenii erau mai bisericosī — cu tahin făcut cu orez, cu alva, masline și cîte alte bunătați, ce te făceau să uiți că-i zi de sec. Dar ce

preț aveaū toate aceste bunurī, ce nu merg la inimă, față de frumoasele surorī, care aveaū atitea gingașe priviri, atitea vorbe potrivite, pentru mulțimea, ce venisă să le facă cinste, luind parte la masa lor, într'o așa de sfintă zi.

Nu era nici Gherghel așa nepriceput la cuvînt, dar vezi, par'că-i luase ale-altea mințile, așa nu știa să'ndruga trei. Da el să spună, ba de unele, ba de altele, dar i se topeaū vorbele pe buze și mai mult strica de cit să dreagă. Unde era biata Marghioală, să-și iasă din fire, nu altă-ceva, cînd l'ar fi văzut așa de stingaciū între oameni. Ea, că era femeie proastă și nepurtată printre fețe boerești și tot ar fi fost ceva mai tivilichie. Nu-i vorbă, că și duduia *Vilma* era cam poznașă. Se mai întimplase să fie și la dumneii acasă, așa că nu mai isprăvea cu rîsul și cu vorba. Nu sta de fel la gîndurī și, pe mică pe ceas, îl tot năpădea, pe tînărul oaspete, cu întrebările ei șirete și drăguțe.

Cum era fată pricepută, nu i-a trebuit mult ca să'nțaleagă, că noul oaspete, putea fi numărat între cei învinși, între cei ce-aū început să cunoască robia dragostei și, de ce-l vedea mai încurcat, de ce se simția mai plină de mulțumirea triumfărei.

Cînd oaspeții se sculară de la masă și mulțumirile luară sfîrșit, grupurī, grupurī, după vristă, după apropiere, se împrăștiară prin marea sală de mîncare. Ici vorbesc bătrînii de vremurile trecute, cînd belșugul nu mai avea sfîrșit la casa omului, dincolo cite-va femei spînzură și taie în carne vie, cînd e vorba de cinstea femeilor din ziua de azi—numai ce le-auzi: of, soro dragă! ce vremurī de blăstămăție! da eū una ț'o spun, cînd m'am luat dumnealui un an de zile m'am necăjit să-i zic pe nume și tot nu-mi venea la socoteală; da acu,

numai ce-i auzi tutuindu-se și înainte de logodnă; într'un colț, cite-va mai tinere vorbesc pe șoptitele, — taine femeiești, de bună-seamă, după cum arată, din cînd în cînd: ba mirarea sprincenelor arcuite, ba cite un hohot de ris cu tîlcuri — iar lingă fereastra ce dă în grădină, stă grămadă, șuguind și glumind, tineritul, care fusese pofit la masă de hatîrul Vilmei și-a surorii ei.

Acolo privirile arzătoare ale Vilmei păreau mai suportabile tinărului Gherghel, risul ei șagalnic nu făcea să-i tresară așa de puternic inima, iar vorbele lui începură a se ținea mai în șir. Cu un cuvînt mai prinsese românul la inemă. Dar, par'că era un făcut în sara aceia. Cînd bietul om se simțea mai în apele lui, cînd mai prinsese și el la cuvînt, atunci păcatul de ceas arată celor veniți, că vremea nu stase locului, ci-și urmase calea ei înainte, fără să ia în seamă, nici pe cei ce-o roagă să-și mai domolească pașii, nici pe cei, cari-i doriau mersul vîntului.

Cu inima îndoită, își luă el noapte bună de la fata ce-i căzuse așa de dragă; iar odată ajuns acasă, avu de lucru o noapte 'ntreagă cu gîndurile, ce nu-i deteră de fel răgaz să-și închidă pleoapele.

Și la ce-ar mai folosi să spunem, ceia ce nu pot închea cuvintele aidoma. Cîte nu simte omul și unde le poate așterne toate pe hirtie, spre vîzul altora! Ori cît de măiestru ai căuta să arăți sbuciumul sufletesc alt cui-va, tot nu-l poți în întregime pricepe, dacă împrejurările n'aũ făcut să fi simțit și tu, cînd-va, măcar ceva asămuitor acelu sbucium.

*
* *

Nici nu crezuse, baba Marghioala, că așa de ușor se poate pune temelia unei căsnicii.

Gherghel? Cit despre dinsul nici nu mai începe vorbă.

Se arătase mai greoi la început, cînd baba se da în vînt, laudînd fetele, dar de cînd îl făcuse să calce pragul casei, cu fetele de măritat, nu erau pentru dinsul ceasuri mai fericite de cit acele, cînd își lua drumul spre casa lui Pavel Mathovschi, unde'n prag îl aștepta voioasă și gata de glumă, Vilma, care-i stăpînea gîndul de cum avuse prilejul s'o cunoască și să-i vorbească.

Dinsa? Ca toate, ce se știu frumoase și vrednice de-a fi iubite, ca toate fetele, ce simt că în lațurile lor s'a mai prins vre-o pradă neștiutoare, de și arată o vădită plăcere, se făcea a nu pricepe nici tremurătura ușoară a glasului, nici sficiunea dulce a celui ce începuse a'și îndesi vădit vizitele. Bătrînul Mathovschi își avea și el ale lui planuri. Știa el pentru ce cinstise bine și cu dărnicie pe hîrca satului, care se da meșteră în ale iubitului ca și'n meseria de doctoroaie, ce-o profesă cu destulă mîndrie. Dar și baba își făcuse nume bun, căci, de'și lua asupra ei o însărcinare, nimenea nu i se putea pune dimpotrivă. Ar fi fost în stare lumea s'o întoarcă, numai să nu-i iasă vestea, că puterile ei tainice s'ar mai fi slăbit. Drept aceea, cînd Mathovschi o chemă la dinsul ca pe-o femeie pricepută într'al de astea și-i spuse gîndul lui, ea se legă cu jurămînt, că nici trei luni nu vor trece și cea mai mare dintre fete va lua de bărbat pe Gherghel, care, dacă n'avea cine știe ce moșii și acareturi, era cu toate-acestea cel mai simandicos dintre toți holteii, cari se pîrindaseră prin locurile acele. Nepot al unui om cu dare de mîna, avea nădejde că, la urma urmei, se va alege cu oare-care moș-

tenire, pe lingă slujba, ce de bine de rău, tot însemna ceva.

Proorocia babei se împlinise.

Nici n'apucă să treacă vremea sorocită și Vilma înveșmintată în alba haină de mireasă, împodobită cu văl lung până'n podele și presurat cu flori de alămie, stătea în fața altarului, de-astînga celui ce și-o alesă de scumpă tovarășă.

Norodul se adunase mai dihai ca la pomană și fețele mai simandicoase abia se mai zăreau, dintre cojoacele înflorite cu linuri, dintre ștergarele de burangic prinse'n bolduri, dintre bondițele mîndru împestrițate cu șireturi.

Cînd popa dădu bine-cuvîntarea obișnuită, iar mireasa, lăcrămînd, gustă din bucățica de piine și din paharuțul cu vin și cînd mirii cu cununiile pe cap făcură ultiulmî încunjur din *Isaia dăntuiește*, isbuti și baba Marghioala să se strecoare printre norod și, îndreptîndu-și, cu mînele ei uscate și tremurătoare, testemelul pe frunte și dinaințile de la cațaveică, se așeză drept în fața mesei, pe care se odihnea Evanghelia și, clipind din ochii ei șireți, își sprijini virful ascuțit și uscat al bărbiei în palma stîngă, căutînd în juru-i cu atîta mîndrie, de par-că ficioru-său se'nsurase cu cine știe ce fată de împărat.

— Ia'n privește, cumătră, la sfrijita asta de babă, șopti o nevăstuică mai tinerică, cum să'n-deasă — curat vorba ceia — ca baba'n ra!..

— Araca'n de mine, mai dămol, cumătră, păcatele mele. Pi-săne nu știi, că sgripturoaica a făcut, drăgaliță-doamne, casa. Spunea al-de Maranda că ș'o umplut chimirașul din trebușoara asta.

— Nu mai zî! Că mare a dracului îi și ba-hornița asta. Mă rog, ce face, ce drege, că tot din

făpturi de aeiste trăește, și nu-i zice, că nu se cirpește cite-odată bine.

— Și doară cînd îi întilni-o tot să jăluie că n'are ce minca și unde prinde-a miorlăi și a se potieni, de parc'o arat dracu mālăi cu dînsa.

— Păi, nu'nțalegi, cumătră, cu șiriclicuri de-aește unge e ochii.

* * *

E răi, căsnicia, nu alt-ceva, cînd dragostea îmbracă totul și toate sub formele cele mai minunate ale imaginației, cele mai plăcute ochiului, cele mai prielnice inimei, doritoare de tihnă și iubire neprihănită. Și cum, din seninul cel mai curat al cerului, vezi de-odată pornindu-se valuri negre de nourî, ce, în năvalnica lor fugă parc'ar vrea să înghilă totul, așa, une-orî, cînd pacea și iubirea cea mai desăvirșită domnesc în tihnitul imperiū al unor îndrăgostiți, de-odată, fără să prinzi de veste, viforul dihoniei incede a'și vintura prin casă aripile lui puternice și nu te pricepi, o bucată de vreme, ce-i asta, cum s'aū prefăcut lucrurile într'ășa chip, cînd tu, fără ascunzătorî în suflet, nu te știi vinovat cu nimic.

Lînga masa, unde zilnic își petrecea oarele de lucru, Gherghel, cu fruntea răzimată în mîni, sta gîndilor, aci strîngîndu-și ușor buzele, aci ridicînd din sprincene, ca și cum și-ar arăta mirarea pentru ceva, de care nuși poate da în de-ajuns samă. Prin mintea lui tulburată se perindaū, încet, încetinel, rînd pe rînd, icoanele, aproape șterse a vieții lui de copilărie, cînd militel și durduliū a-lerga, cit ținea curtea, cu o hirtie legată de-o șfoară—drept zmeū—ce n'ar fi dat-o nimăru, nici

în ruptul capului; apoi vremurile, cînd pe băncile școlii pîndea pe domnul profesor, ca mița pe șoa-rece, doar l'a vedea întorcîndu-și fața, pentru ca să poată strecura, pe furiș, cite un pumn, vecinului din dreapta ori din stînga; se vedea mai pe urmă, în aceste crîmpee de amintiri, tinăr, plin de viață și plin de iluzii, facînd din cele împrejmuitcare un în-treg haos de bunătăți și mulțumiri, hărăzite omu-lui, de Domnul, spre desăvîrșita lui fericire și ia-tă'n sfârșit icoana cea mai bine pastrată în al gin-direi haos: se vedea, ca aevea, cum, întorcîndu-se a lene de la slujba, ce-o căpătase de-abia de cite-va săptămîni, întilni în treacăt pe baba Marghioala care, cam de mult, nu-i ieșise înainte; iar cînd asculta el, mai cu milă, păsurile babei, trecu pe dinaintea lor frumoasa Vilma cu sora ei și, fără să-și dea seamă, șopti în urma lor: *da mîndre-s flori-celile ieste, mătușă!* Unde gîndise el, că se vor sfîrși lucrurile așa de bine și de prielnic pentru dînsul.

Dar ce folos, cînd se vede că scris e, să nu se isprăvească în bine, multe din fericitele noas-tre începuturi.

În desăvîrșita lui mulțumire, credea, Gherghel că pe lume nu se află altă păreche mai fericită de cit din-șii. Și nici nu visase, nu rivnise atîta fericire! De și de-un temperament nu tocmai pesimist, își for-mase o filosofie, a lui proprie, asupra femeiei și con-form cu această părere, ce-o crezuse înrădăcinată în minte, nu punea, cine știe ce temeiu, pe fericirea ce l'ar face să guste această enigmatică jumătate omenească.

La început, cînd în urma stăruințelor, ce pu-sese baba, luă hotărîrea, să între în casa Vilmei,

nu credea că așa de ușor și așa de pe nesimțite, se va strecura, în inima lui, otrăvitoarea săgeată a dragostei. Cu toate acestea și-ar fi mulțumit gîndul de la dînsa— de-și cu anevoie—ar fi căutat să uite această întimplare, ce i se părea a fi mai mult un vis de cît realitate, dacă și ea nu s'ar fi arătat părtașă la sentimentul de dragoste, născut în sufletul lui.

Și doară nu-i lung timpul, de cînd mintea lui era frămîntată de gînduri de-acestea. Până nu de mult, se simțea așa de fericit, că nici n'avuse vremea să stea la sfat nici cu amintirile trecutului, nici cu presimțirile viitorului. Incepuse a fi de părere, el, care era contra obiceiului de a se face căsătoria prin mijlocirea altora, că se poate perfect întimpla, ca și în acest chip să se'ntîlnească doi oameni, cari să bine-cuvînteze ceasul, cînd *acel* s'au *aceia* i-au făcut să se cunoască. De pildă lui, cîtă plăcere nu-i făcea, cînd vedea venind la dînsul, cit de des, pe baba Marghioala.

Și ce-i drept, se vede că și iubirea babei se mai mărise, căci nu era zi aproape, să nu fi văzut pe bătrîna starostoaiie, cum intra tiptil, prin porțița de din dos și mergea drept la nevastă-sa. Dar de cînd apucăturile Vilmei începură să-i deie de bănat, de cînd toată făptura ei arăta o vădita schimbare, de cînd întrebările lui căpătau răspunsuri prea scurte și aproape fără nici o noimă, de cînd bagase de de seamă, că-i place a sta mai mult singură, de cît în tovărășia lui, rămase pe deplin încredințat, că firul fericirii lui e aproape de capăt.

Intr'o zi, avînd de făcut niște cercetări cu primarul comunei, lipsi de acasă toată ziua. Ca de obicei, baba Marghioala fu prezentă la apel. Cu a-

ceiași îmbrăcăminte învechită de vreme, cu același mers pripit, cu aceeași călătura șireată—caracteristică unor specimene, ce se'ndeletnicesc cu exploatarea slăbiciunii altora,—batrina se strecură încet-șor prin porțiță și așa subțiratecă și uscată cum era ea, și se părea că nu calcă pe pământ, ci alunecă prin văzduh, prin roșiata lumina a apusului, ca acele vrăjitoare din povești, a căror aducere aminte face să și se ridice părul măciucă în cap. Aproape de-o boltă de viță,—sub care, în vremile cele bune, de multe-ori se odihnise, în dulci visări Vilma și Gherghel,—stăpîna casei, într'o ușoară haină de casă, sta razimată de trunchiul unui copac, ce număra cite-va zeci de ani, iar privirile ei rătăceau în neștire, peste lanurile de griu, ce se legănau molatec, de ușoara suflare a vântului, ca niște valuri aurite, peste nesfirșitul covor de catifea verde, ce'mpodobia, cu a lui moale și aromită îmbrăcăminte, muntele și dealurile din întinderea plină de viață.

Foșnetul ierbeii, ce se culca jalnic sub pripitiți pași ai babeii, o facu să tresară.

— Dumneta, mătușă?

— Sarut dreapta, odoru babil, ia eii, osindita de mine. Nu știu ce m'a făcut Dumnezeu așa păcatoasă! Cînd ni s'a lichi nie un om de suflet, atita ce mă gîndesc cum să fac, cum să dreg, să-iasă toate de bine, că mai n'am vreme să caut și de pacatele mele...

— Vin ici, sub butucul ist de vie și te mai odihnește, că uite și-e sufletul la gură, ș'oi poronci până una, până alta, să-ți aducă oleacă de udatură.

— Bogda-prosti și Dumnezeu să-ți deie noroc și zile bune cit păr are baba pe cap... Nu te spă-

rie sufletelul babil... Iaca te uită : îi uscată baba, da păr tot i-o mai rămas pe scăfirlic.

Doamne ! mindrulița mamii, di mi-i asculta cum te sfătuî, mare noroc are să te lovească. Eū numă uit la paraua, ce-mî chică'n palmă, eū mă uit la ghi-nile ce are să te bată, de-i face cum te'nvăț. Babaca matale știe una, noi știm alta. Atunci cînd dum-nealui m'o chemat, ni-o zis să mă fac luntre și punte pe lingă cuconu Gherghel, că, din ciți o vâ-zut, socotește că nici unul nu-i mai așăzat și cu rostul lui; apoi mai zîrea că și doftoru cel mare, l'o sfătuit să te mărîte cît mai în pripă. Da vezi că ce-o fost s'o trecut și amu, îi altă gîscă'n ceia traistă...

Vilma risă cu poftă.

— Rizî, draga maichi și te veselește, că de nu te-i veseli amu cît ești tînără, apoi cînd îi a-giunge un hleab bătîn ca mine, ț'a hi ciudă c'ai mai trăit pe lume. Nu-i mai mare păcat, maică, de cît, cînd omu nu știe să trăiască după pofta inimii. Adica ce-ar mai hi și asta ? O tineretă, așa c'a dumitale, să se se usuce ca o floare fără udatură și să-ți pitreci zilele cu un morocănos. Eū, draga babil, pe dunealui îl cunosc de cînd era copchil nic la maică-sa. Îi din neamuri bune, nu-i vorbă, da-ce folos dacă nu-i cine știe ce de dinsul. Ș'apoi, numai eū știu ce mai viață deschisă o dus ; era un craidon de n'avea păreche. Crede pe baba ce-li spune ; n'o ajuns el așa de florile mărului. Și unde-i scris mă rog, că, dacă femeia s'o mărîtat, apoi îi afurisita s'o hirîie înainte cu barbatu-so—rău o hi, bun o hi? -Să-și caute, draga maichi, fie-care de sufletul lui. Nu li teme : acu cînd ești tînără și frumoasă ca o floare, dacă nu ti-i procopsi ; mai încolo ? și cuconu Gherghel, citu-i dunealui de ah-

tiat, și-a căta una mai tinără, c'ășa-s barbații, păcatele mele!

Da i'an gicî, miculița, ci are baba'n sin, pentru puicuța asta frumoasă?

— Hai, nu te mai fă și dă-o'ncoace...

— Citește-o, maică și zău nu ti'ndura de tineretele lui, că se usucă de-anchicioarele după duneta și-i păcatu mare, sufletele, de avuția și frumuseța lui—un bobocel de răsura, nu alt-ceva...

— Da dumitale ce-ți mai spune, mătușă?

— Doamne mămuică! numa nu-ni chica la chiaciare. Iti giuruește mamă, cer și pămînt. Ni-o zîs, că pe-acolo, pi unde l'o trimăs tatu-s'o la învățatură, tot fimei și fete o văzut, d'apoi așa mindreță ca neata, măi ba. Și zău... iaca, lacrimile mă podidesc... Cuvintele ieste ni-o zîs, acu la urmă: „de nu-i face-o să înțaleagă, cît o iubesc de amarnic, să știi că mă impușc și păcatu a dumitale să hie“. Nu te'ndura, măiculița, că nu-i păcat numai de tineretele și de frumuseța lui, dar și de parale, c'am auzit că tată-so îi slab de sănătate și ca mine îl vezi stăpîn piste toată avuția.

Vilma oftă. Nu se pricepea de-o cam-dată ce să facă. Ea, nici odată n'avuse o voință a ei proprie și acum îi venea așa de greū să se hotărască. Era nebunatăcă, gata de veselie, cînd lucrurile mergeau după placul ei; dar acum, cînd trebuia să aleagă dintre două căi pe cea mai bună, sta la'ndoială.

— Spune babil ce răspuns să-i duc și nu fi cu sufletu'ndoit, c'are să-ți pară rău odată.

— ?....

— Apoi sănătate că eū mă c'am duc, dac'ășa ți-i vorba. M'am lehamătuuit de-atita îngăimeala—ba că-i lae, ba-i bălae...

— Mamă Marghioală, stăi...

— Dacă stai atita la tirguală, par-că ai să cumperi o moșie...

— Ce-or spune oamenii?!...

— Iacă vorbă! Cînd îi hi bogată ți s'or pleca toți înainte ca la o icoană.

— Așteaptă puțin, mamă Marghioală. Mă duc... știți dumneta... cite-va rînduri. Vorba-i, vorbă, se uită; da ce-i scris îi tot-dea-una mai lămurit...

Rămaseră amindouă încremenite.

De-abia se sculase, Vilma și făcuse un pas înainte, ca să iasă de sub bolta de viță, cînd de după păretele de verdeață, se desfăcu silueta naltă și înfățișătoare a lui Gherghel. Cu pasul măsurat și ferm, cu mușchii feții contractați de durere și ură, cu glasul tremurător, dar hotărît, se opri în fața lor.

— Tinereță, frumuseță, avuție, și mai stăteai la îndoială, cucoană?! Ce lipsă de milă, de îndurare, cum îți spunea tazma asta uscată.

Mă mir cum mai stăteai la gînduri, cînd bine auziși că tînărul fante se'mpușcă, de n'are norocul să înduplece nevinovata d-tale inimă.

Ești fără suflet, cucoană!

Imi pare bine că-ți fac o economie de timp. Nu mai scrie nimic. La ce să mai perzi vremea, cînd eū însuși te voi sili ca, în mai puțin de-o oră, să iați drumul spre cel ce te așteaptă cu brațele deschise...

— Dar... bārba... te rog...

— Nicî o explicație, absolut. Prea e lămurit totul. Pleacă mai iute, șearpe, din fața mea, ca să nu-mî perd capul... Du-te. Omul îți va ajuta să-ți faci bucecele...

Privește, nemernica asta bătrînă, cum tremură. Ce? crezi c'am să te omor? Nu te teme, scîrbo.

Nu-mi spurc eū minele cu tine. Holbează-te, și vezi, groapa ți-e deschisă sub picioare și n'ai frică de dracii, care-ți vor înhața sufletul?... Na, ține nemernico... Ț'am dat cincî-zeci de franci, cînd mi-ai legat capu, iată, îți dau acum o sută, pentru că mi l'ai deslegat.

Și cu un ghiont o isbi, de trecu ca o ghiulea printre crengile viței și se rostogoli în valul de iarbă.

* * *

A doua zi, Pavel Mathowschi avea iarăși două fete de măritat.

B A T R Î N I Î

Cine nu cunoștea pe cuconu Andronache și pe cucoana Finareta. Nu doar că erau vestiți prin cine știe ce bunătățuri, ce ar fi făcut în lume, dar li se dusesese pomina, pîn' departe, de sumedenia paralelor pe care erau stăpîni și de sgîrcenia și cumpeneala în care trăiau. Și cine-l vedea așa tăcuți, posaci și îngrijiți pentru ziua de mîine, se întrebau, cu mirare, dacă nu cum-va această păreche se născuse așa bătrînă, cum o vedea lumea, tremurînd la fie-care dată, cînd trebuiau, pentru zilnicele lor nevoi, să scoală vre-o bucată rotundă de aramă. Cine ar mai fi dat cu gîndul, că poate, într'o vreme, cu vre-o șai-zeci de ani în urmă și cuconu Andronache, cel cumpănil, a cărui inimă era făcută să bată mai tare, numai în fața banului, într'o vreme îndepărtată, zic, inimă lui s'ar fi mișcat și la vederea unei mîndru-lițe, durdulii și implinite, de-ți era drag s'o măsori din creștet pînă 'n talpă, cu ochii fermecați de plăcere. Cine ar fi crezut că și cuconu Andronic ar fi oflat vre-odată la gîndul drăguței lui, cînd, par'că pieptul acestui om nu era făcut, să s'aridice în plinul unui suspin, de cit atunci cînd era vorba de greutățile vieții, de cit de greu să cîștigă banul...

Ei da! și cu toate acestea n'a fost nici el cruțat de amarul și dulceața iubirei.

Da, și cuconu Andronache a iubit într'o vreme, de demult, pe cucoana Finareta și el a suspinat de-a valma cu lăutarul, care cînta, cu toată patima dragostei: și mai mult Marîto, mor mă prăpădesc!

Dar vezi, pe-atunci erau alte vremuri. Cuconul Andronache avea cel mult două-zeci și patru de ani. Iubirea de bani încă nu pusese stăpînire pe întreaga lui ființă și dragostea se putu ușor furișa în inima lui de flacău.

Rămas orfan de părinți, cuconu Andronache, pe atunci simplu Andronic, avusese, poate, copilăria cea mai plină de grijă și de chinuri. Un moș de departe îl ținu ca pe sponci, pînă la cinci-spre-zece ani și apoi îi dete drumul în lume, ca să se'nvețe a trăi.

Nici pînă atunci nu-l fusese lui bietu Andronic cu flori și cu busuioc, căci vai de zilele lui, de nu intra în voia moșului, sau a tușei Safta, pe care o auzia, mai la fie-care ceas, huindu-l: „golanule, da ce te trezești în bunurile lui tata-tău? Zi bogdaprosti, că are cine îți arunca o bucată de pine și cată-ți de muncă. De n'am fi fost noi, chereai pe drumuri ca un cîne și poate era mai bine, că eu una nu duc nădejde, să te alegi cine știe ce poamă“.

„Da bine mă hoțomanule, acu venise într'o zi rîndul moșului—cunoaște lumea că am cogemitea gligan la casa me? I-an, uită-te, ogradă-i asta, așa plină de schini și paragină! Apoi, ia să-ți arăt eu gospodărie, că nu doar să te pună păcatul a te lauda, că ți-ai bătut joc de cei ce te-aū îngrijit. Plioc! trosce! na, satură-te de lene și de pe oara asta nu mai ai ce căuta la casa me. Du-te și-ți fă bocceaua cu toate bulendriile, ce le-ai cîștigat pe nedrept și să mi te cam tot duci de pe-aici, peste nouă mări și

noua țară. Destul ne-ai umplut sufletul de năduf și ne-ai înveninat inima de cînd te creștem. Ia să mai știi și tu cum se cîștigă o bucată de pîne“.

Rău cu rău, dar mai rău fără de rău, zice o vorbă din bătrîni și, Doamne, mare adevărată-i, se gîndi tînărul Andronic. Ce te faci tu, așa asvirlit, ca din senin, în mijlocul nevoilor, fără lețcae în buzunar, fără o umbră de sprijin pe lume?

Azi la un breslaș, cum era pe vremea aceea, mîne la altul, Andronic trecu prin toate meșteșugurile și, dacă nu ești meșter dintr'acestea, prinse a ști, că viața întregă nu-i de cit un meșteșug. Trebuie să știi a trăi înainte de toate. N'ai învățat asta, te duci pe copcă. Și, se deprinsă supus, umilit, harnic, dar, fațarnicia, egoismul, ura, sgîrcenia prinseră, în timpul vieței lui necăjite, rădăcinii adînci în suflet. Slugă azi, slugă mîne, dar cu bună voință multe face omul. Picătura cu picătură fac lac mare și banî puși lingă banî, fără să-i miști din loc, fac avere, zicea, Andronic, dese ori în mintea sa. E, hei, și la ce nu poate ajunge omul cînd și norocul îl mai ajută!

La două-zeci și patru de ani, Andronic, tînărul care trecuse prin toate necazurile vieței, se văzu stăpîn pe întreaga ișlicărie a lui jupin Cozma. Rămasă stăpîn pe toată acea sumedenie de marfă, pe toate calfele. Atit noroc n'a fost visat. Ce să'i faci? Era și el baiat bun, strîngător; muncea de dimineață pînă seara și nimeni nu l'a văzut macar odată, pe el, ca și pe cei-l-alți tineri, să se țină de petreceri și de chefuri. Cum să nu-i placă, lui jupin Cozma, un așa suflet de băiet, o așa comoară la casa omului.

De cînd îl avea pe dînsul, toate trebile îi mergeau bine.

Bătrînețele? Ce nu pot face ele, bată-le vina! Jupin Cozma, abia vedea printre genele albe și încilcite. Nu mai putea sta cu calfele de dimineața până sara, căci slabiciunile vrstei nu'i dădeau răgaz. Dar la ce atita sdruncin? N'are el destui bani? „Deie Dumnezeu, la toți oamenii bun!, avere ca a mea și nu s'or mai plinge de nevoi“, zicea deseori, Cozma, cînd din vorbă'n vorbă ajungeau și la bunuri. Ș'apoi, n'a avut el norocul, săi pice ca din cer, Andronic? Să tot aibă ce lăsa în sama lui, că nici vînt rece nu l-a bate, sau să-i lipsască din dugheană citu-i negru sub ungie.

Numai o grija mai avea jupin Cozma. Simțea că zilele-i sunt numărate și se bătea amarnic cu gîndul cui să dea fata, cu cine să mărite pe Finareta, mezina scumpă și iubită, mîngierea bătrînețelor. Și nu doar că nu s'ațineau pleșcarî cu sutele, dar nu voia s'o lese cu atita sumedenie de bănărit pe mîna orî și cui, care să-i pape tot și să-i mai faca și zile fripte? Pe cine, pe cine s'aleagă?

„Hei, hei, minte de bătrîn, tot mai tîrzie te faci cu cit pășești peste-o zi mai mult. Cine altul de cit Andronic ar fi urmașul cel mai de seamă, cel mai destoinic, căruî pot să-i las fără grija toate. Numai lui de i-oi da fata, voi închide ochiî fără jale, că las lipsit de sprijin, singura odraslă, care mi-a mai rămas. Și doar îi este dragă și lui, că mai dăvnăzi, vreme de un ceas, mi-o tot tolocănit capul. Numai de dinsul n'oi pute zice că'i sticlesc ochi'n cap după banii fetei. Nu, că slavă Domnului, baetu nu-i gol ca napu. Are și el banu lui, numai să'l aibă Dumnezeu în grija lui“.

Așa zicea și se bătea cu gîndul, jupin Cozma. Gura măhalălei însă, nu mai isprăvia cu cobeș și tot puneau la cale între dinșii că dacă Andronic,

viitorul ginere și moștenitorul lui jupin Cozma, cînta cu dragoste Finaretei: „și mai mult Marițo, mor-mă prăpădesc“, apoi, bănișorilor ei, le-ar fi cîntat cele mai mîndre cîntece de pe lume, numai să-i fi ademenit să tragă la dînsu.

Lumea-i însă lume și care om a cătărei, se potrivește cîntirilor ei. Cine împacă gura lumii, trebuie să fie mare meșter, că omul, din cer să fie coborît cu hîrsobu și tot nu-i place dumneaei. Vorba-i, că fie-care știe unde'l strînge ciubota și din pricina asta nunta se făcu, spre marea bucurie a celor trei, cari la rîndul lor își vedeaū fie-care împlinirea dorințelor. Bătrînul : ginerele visat de dînsul; Andronic: iubita și mai ales bănaritul ochit de multă vreme și Finareta, la rîndul ei, era în bună voie, căci pe lîngă toate bunurile, ce tătăl său le punea pe sama ginerului, vedea și ea, cu ochii ei de femeie, că tocmai așa uricios nu era. Cam prea posac pentru vîrsta lui, prea sta, toată ziua, cu nasul în ișlice, dar zi'i om și pace. De unde avea să găsească și ea bărbat, tocmai așa fără cusur.

Se făcu nunta, nunta mare și frumoasă, căc' bîietul jupin Cozma, de și nu prea era darnic, dar voia ca la cununia fiică-sa, cheful să fie fără samăn, să petreacă și el hăt și bine, că odata-și marită fata ș'apoi Dumnezeū știe cîte zilișoare mai are și el până 'i va veni vremea, să plece pe calea de unde nimeni nu s'a mai întors.

Pe lîngă toate acestea, ca fata lui nu erau multe, așa frumoase și bogate. Cum dar să nu se ducă vestea în lume, de cum a fost atunci, cînd el și-a dat bucuria de lîngă dînsul. Și, mări, ce drag a fi cînd or povesti peste un șir de ani, bătrînii din mahala : „ia-ea vre-o două-zeci ani, a fost traind prin meleagurile ieste, ia ici, la casa asta chipeșă, un ișlicar bogat, căru'i îi zi-

cea Cozma. Și ce pui de fată mai avea! Ruptă din soare nu alt-ceva. Cînd veni vremea s'o mărite, apoi facu o nuntă cum nu s'a pomenit de mult. Huiău împrejurimile de cîntări și veselie. Mesele nu se mai isprăviră; iar vinul curse gîrlă prin gitlejurile nuntașilor trei zile și trei nopți. etc."

Și pentru c-ar fi voit Cozma, ca întocmai astfel să se vorbească de dinsul, apoi cit ținu cheful nunței, dimblele lautarești, cobzele și cimpoaiele înveseliră nuntașii, în vreme ce tinerii, învesmîntați ca'n zi de sărbătoare, slobozeaū pistoalele în chiuitul veselei mulțimi.

Andronic, însă, pe care bucuria norocului ce căzuse pe capul lui îl făcu și mai îngrijorat de greutatea vieții, se plimba neliniștit de colo până colo, tot bolborosînd din cînd în cînd: prea multă cheltuială, prea multă cheltuială. Avea dreptate să nu 'și găsească loc bietul om, căci el socotea la fie-care bute desfundată, cam cîți bani mai puțin vor intra în a lui slăbire.

Dar cînd odată se mîntură cîntările și veselia, chiuitul și benchetuiala nunței, cine ar fi dat cu gîndul, că s'a stîns pentru tot-dea-una cheful de la casa lui Andronic și că aceasta-i rîsipa lui cea mai de pe urmă.

Cine adună la tinereță, va avea la bătrîneță și anî după anî trecură și mie lîngă mie se strînsă în lada de fer a lui Andronic; iar unde tot pui și de luat nu iaî, crește. Vremea, aduse căderea breslașilor, a ișlicarilor și a tuturor celor vechi și batrînești ale noastre meșteșuguri, iar vîntul apusului porni a aduce, și'n țara noastră, civilizația, ce se întinse ca un policiu subțire peste toată viața noastră de mai înainte, peste toate obiceiurile noastre strămoșești. Pentru cine să mai faci ișlice, orî pălării de matasă și pisla

cînd veneau de peste granița pĂlĂrii de modă și ne-gustori străini, care să le vîndă. Acestea hotĂri-rĂ pe Andronic să închidă dugheana și cu toate că numai avea nevoie de muncă, de vreme ce norocul își facuse culcușul între fișicurile lui de galbeni, cu toate acestea, odată cu pĂrăsirea breslei, în su-fletu-i se încuibase mai mult grija zilei de mine.

„De ce merge, nevoile's mai mari și zilele o-mului, Dumnezeu le știe. Omul cit trăește agonisește și tot n'are destul. Și cînd n'ai o breaslă a dumitale ce-ai să te faci?“ Om de carte nu prea era Andronic, ca să poată intra în daravelele țarei ; dar găsi el o îndeletnicire mai bănoasă ca toate. Oamenii au veșnic nevoie de bani, că nu-s toți chibzuit și stringători, de aceea care profesiune poate fi mai rodnică de cit cea de cĂmĂtar.

* * *

Trecuse o viața de om și cucoana Finarela se dase întocmai după bărbatu-său. Nu era femeie din vremea nouă, ca îndata ce nu l-ar fi plăcut barbatul, hai iute la despărțenie. Ea ținea minte de demult, din moși și strămoși, știa obiceiul sfint și bătrîn, că femeia trebuie să fie supusă și s'asculle de barbat, cĂci de asta a făcut-o Dumnezeu femeie. Barbatul numai de-o șchioapă să fie și tot face mai multe ca jumătatea lui. De cite ori nu povestea dînsa cu drag vre-unei vecine, care venea să se plîngă de barbatul seĂ. „Hei, hei, draga mea ! Ce să'i faci. De cînd lumea tot așa a fost, femeia mai bicisnică de cit barbatu. Nu știi dumneta povestea ceia ? Zice că, nu de mult, o fimee sdravănă, cit un munte, de unde pĂnă unde, dase de o pocitură de barbat, de nu venea nici la genunchii ei. Așa mititel și neînsemnat, draga mea, unde mi să înfuria piticu, ba de una ba de alta și busna

la nevastă s'o bată. Apuc'o de cap, nene, dacă poți. Ei, știi ce'i facea? Răzima o scară de dînsa, se suia până ajungea la chica nevastei și dă-i și dă-i scară-mănătură, de țipa, biata femeie ca în gura șarpelui. Și nu se burzuluia de loc, stătea, că așa era scris la lege, așa știa de la cei mai bătrîni ca dînsa, că la casa omului cucoșu cîntă; iar gîina de se încumetează să cînte, apoi nu face a bine, îi coboară la casă".

Asta o știa cucoana Finareta și o ținea drug înainte, una și bună. Se dase după Andronache, al ei—cum îi zicea lumea acum—și nu'i mai părea neobișnuit, cînd o certa că de ce nu taie coada cînelui, cînd vede ce strașnic ger îi afară, cîtu-s de scumpe lemnele și dînsa, ca o femeie fără durere de inimă pentru banul ei, suferă ca haita de cîine, să treacă a lene, un ceas prin ușa deschisă, până ce-l vedea intrat cu coadă cu tot în casă. Ba chiar ajunsesă și ea cu mare cumpăneală în toate.

"Are dreptate bărbatul-meu. Dumnezeu știe velleatul omului și mare greu îi de trăit cînd omul nu știe să chibzuiască toate".

Slavă Domnului, aū bani destui; dar banii se pot prăpădi, dacă omul nu știe să-i stăpînească după cum trebuie. Aū case și acareturi, d'apoi aceste cer cheltuială și ce zice și clopotul care, dragă doamne, cîntă osanale lui Dumnezeu: „dacă dai, n'ai, dacă dai, n'ai" ..., de aceia vara 'i mai sănătos, ca omul să se hrănească, cu verdețuri, căci, pe lingă estinatatea lor, unde mai puî și binele ce'l fac pîntecelui ghiftuit de atita carne. Așa dimineața cite-va vișini cu pine is prea destule pentr'un om, că doar omul nu'i ca vita, numai să rumege; la ameză o salată de chiparuși, într'o zi, o salată de pătlăgele într'alta și ziua trece, că Dumnezeu pentru asta a făcut'o de

două-spre-zece ceasuri numai. Sara ? floare la ureche. Nu tot trebuie să te culci ? La ce să doarmă omul cu stomachul încărcat. Ş'apoi amîndoi fură de părere că tot-dea-una, cînd mîنینcă sara, noaptea au visuri urite; drept aceea cîna de seară a fost taiată din programul vieţii de toate zilele.

Imbătrîniseră rău de tot şi cuconului Adronache, ce i se păru, ce socoti, că baba lui e prea cheltuitoare. Baba, la rîndul ei, tremura de groază, gîndindu-se, că poate, Andronache, numai se face aşa chibzuit, în faţa ei, dar poate, pe furiş, îi papă zestrîşoara şi apoi, cînd omul nu'şi ştie zilelele, asta nu'î vine de loc la socoteală. Neînţelegeri, sfezi, de toate, căci: frate, frate, dar brînza-i cu bani. Până la parale merg toate, iar de-acî încolo se închide calea 'n codru.

— Dacă-taşa, Finareto, zice cuconul Andronache, într'o bună zi, eă ţi-oi da în deplină înţelegere, tot ce'î al tău şi trăeşte, cum ţi-a plăcea, aici în casă la mine. Eă, ce nevoie am, să mă despart de d-ta cu care am trăit aproape o viaţă de om. De-o vreme încoace, vād, că prea cheltueşti mult. Doi lei pe zi, pentru doi oameni ? Sărăcul de mine ! Da unde mininc eă de-un franc pe zi. Ori pui de-o parte, ori mîنینci d-ta prea mult şi atunci tot nu-mi esă la socoteală. Drept aceea, om merge la tribunal şi ţi-oi întari hirtie pe numele d-tale, de zestrea cari ţi se cuvine şi pace. Fa cu banii d-tale şi borş despre mine.

— Se vede că Dumnezeu ţi-a dat asta în gînd. De cita vreme mă tot ţineam să ţi-o spun. Mie nu-mi prea place cum trăeşti d-ta. De unde ştiu eă, cînd eşi cite-odată de acasa, dacă nu te duci să iai banii, de pe unde sunt daţi şi să'î cheltueşti pe

cine știe ce blastămății, iar apoi rămii, Finareto, pe drumuri și trage mița de coadă, la vreme de nevoie.

Și facură separare de bunuri, tot cu aceeași liniște, cu care uniseră în vremea tinereții lor, averea lasată de jupin Cozma, cu puținii bani ai ginereului.

*

**

— Marito, ia să văd, ții minte ce ai de cumpărat ?

— Țin cucoane. Cinci bani o chiflă moale, cinci bani perje, cinci bani chipăruși, cinci-sprezece bani...

— Ce? Ce? Cinci-sprezece bani? Ce ți-am dat eu să cumperi de cinci-sprezece bani? Aha! vrei să mă furî. Niște hoațe, niște tâlhărițe sunteți cu toatele.

— Păcatele mele, cucoane! Ce mă faci așa de tot risul? Nu mi-ați zis, d-voastră, să ieu și o pede.

— Și nu'i zece bani pedeaua?

— S'o scumpit cucoane, îi cinci-sprezece bani și un bănuț înapoi.

De ce n'ai spus de bănuț? Vezi că am dreptate să te fac hoată. Ai fi vrut mătaluța să pui bănuțul la o parte.

— Eu? mă ferească sfintul. Am uitat de din-sul, ca de moarte.

— Aha!... uitat. Așa uitați când e vorba de munca stăpînului. Na, ține banii și vezi de'i prăpădește, ca te vede sfintul. Iaca, ai cinci bani pentru chiflă, cinci bani pentru perje, cinci bani pentru chipăruși și zece..., ba cinci-sprezece pentru pede. Of! Of! cum se scumpesc toate. A dracului vremuri!

„A dracului îi fi tu, frige-linte bătrîn ce ești. Putred de bogat și'l apucă toate boalele și tremură ca de friguri, când dă să scoată pitacul din buzu-

nar“, șopti mai așa cu jumătate de gură, Marița, cînd porni să iasă pe ușă.

Cucoana Finareta, care până atunci ascultase ce-a comandat boerul, chiamă și ea servitoarea ca să-i dea comisionul. Ce păcatele să-i faci!.. Omul n'ar vrea să cheltulască, dar dacă pîrdalnică de gură nu vrea să știe de nimic și cere și cere, fără ragaz, într'una.

— Marițo, Marițo, vin să-ți dau și eu de tirguială. Mă rog, n'am zis eu că d-lui e cheltuitor? Auzi? Fără chiflă dimineața nu poate trăi boerul. Par-că dacă dacă ar mozoli niște pîne, nu tot în pîntece s'ar duce.

— Cuconița, d'apoi nu știi că une-orî mă pune să-i fac și cafe?

— Cafe? Bunule Dumnezeu! Da bine că mi-a venit în minte să-mi trag bănișorii, căci cine știe la ce mai ajungeam în cîți-va ani. Așa! Cafe! Apoi lasă că am să am cu d-lui și altă vorbă.

Pentru mine ai să ieși o pînișoară de douăzeci de bani că-mi ajunge pe două zile, berechet; de cinci bani patlagele roșii, de cinci bani untdelemn, de cinci oțat și de cinci vișine. Și să ții minte.

— Dacă-i și mult de cumpărat, ce-i drept.

— Apoi, draga me, voi ce știți de greutatea vietei. Vremurile-s grele acum nu ca pe vremea cînd eram tinăra. Vouă ce vă pasă? Cînd n'aveți, stringeți genunchii la gură și vă sugeți labele ca urșii iarna. Noi nu putem așa.

Nici n'așteptă Marița sfîrșitul moralei ce stăpîna-sa i-o facu și plecă la tirguit cu cei șase-zeci și cinci de bani, socotind, ca nu cum-va să încurce banii celor doi stăpîni. Intr'acestea Cucoana Finareta se tot muncea cu gîndul că barbatul său o înșală cu toată chibzuiala ei. „Cum? adică eu n'o

pun nici odată să'mi facă cafea. Une-orî mi se usucă sufletul și n'o pun. Și chiar de'mi vine vre-un păcălos de gust, ca să beu, mi-o fac singurică, măcar ca's bătrînă și slabă, de abia mă țin picioarele. Auzi vorbă? Să puî sluga să'ți facă ție cafeaua? D'apoi ce așteaptă ea? Să'ți întorcî puțin capul și huștiuliuc o gură pe git... cit ai elipi din ochi. Și, dacă vrei s'o faci pe bogatașul, ia'n să plătești mata cu parale boerieră". Și ultimele cuvinte le isprăvi în ușa boerului Andronache, pe care o deschisă cu un fel de ciudă minioasă.

— Vra să zică mă tragî pe șfară, așa în toată legea, fără teamă de păcat?

— Pe semne nu iești în toate mințele, femeie!

— Nu-s în toate mințele? E îți place! Te fură și tot el face git. Apoi, cucoane, ce socoleală 'i asta?

Eu îi dau, Mariței, șapte franci și jumătate, d-ta îi dai tot alita; eu n'o pun să facă nici odată cafe. d-ta o puî. Să cade oare să plătim tot una, cînd mie îmi face mai puțină treabă? Să fie pe dreptate și de acu înainte d-ta îi da opt franci și eu șapte.

— Doamne, că tare ești hapsînă, Finareto. Mai trece și d-ta așa cite una mai mică. Nu te gîndești că eu ți'am pastrat averea; mie îmi datorești ceia ce ai.

— Știu și eu asta. Nu zic ba. Dar, ai și d-ta destul. Ce nevoie să te bucuri la mine.

— Haide, de, cînd mi-a mai veni poftă de băut cafe, te-oi chema și pe tine, numai nu'mi strica rostul cheltueleur. Oî be mai rar, că n'am încotro alt-fel.

Și lucrurile se împăcară.

*
*
*

— Da bine boerule, nu mai ține și dunneta așa la preț. N'ai să calicești, de mi-l da casa cu

citeva mii de franci mai ieftină. Prea țin și dumneta hortîș la ban. Ce naiba ! Două-spre-zece mii îi prea chipărată. Toți megieșii spun, că nu te-a ținut facerea lor, de cit cel mult șase mii de franci.

— Ce spun oamenii treaba lor. Eū singur nu-mă știu ce bănărit am vîrit intr'însele. Ș'apoi de atunci încoace, puțin mă costă reparațiile de tot felul, dări și cite alte angarale.

— Nu'î cuvint, dar pentru asta ai mai luat și chirie. Și unde mai puî, că după cite acareturi ai, casa asta, vînzînd'o, ți se va părea — că te-a pișcat un purice. Doar nu's mulți bogați ca boerul Andronache.

— Gura lunei ! Ea le micșorează și le mărește, cum îi vine la socoteală. Singur nu știu de unde aū scos că am alita avere, ațiția bani. Zice lumea că's bogat, da numai eū știu-nevoile mele.

— Cucoane Andronache, hai, lasă-mi casa cu opt mii de lei. Toată averea me ți o daū, numai să am și eū patru păreți, între care să mă aciuesc. M'am săturat de umblat de colo până colo cu șatra, ca țiganii. Și, gîndește-te, că am o casă de copii și mai mare pomană ți'î face cu mine.

— Ce să fac ? Fie-care avem nevoiele noastre Dumneata ai copii, noi avem alte greutăți și bucluri pe capul nostru.

— Mai efin nu le pot da.

— Acesta-î cuvintul cel din urmă, cucoane Andronache ?

— Cam așa...

— Apoi cu bine și cu sănătate să dea Dumnezeu.

*
**

Dar tocmai că sănătate nu dădu Dumnezeu. Nici o săptămînă nu trecu de la țirguiala de mai sus și boerul Andronache căzu la pat.

Slăbiciunea, bătrîneţele, hrana săracăcioasă şi insuficientă, îi grăbi sfârşitul. Bătrîna lui tovarăşă uită, la vederea vieţii ce se stinge, de greutăţile traiului şi ar fi voit cu tot dinaninsul să-l scape. Se hotărîse a trimite după doctor, însă Andronache cu nici un chip nu încuviinţă. „La ce nevoe de cheltuială zadarnică? Dacă omul are zile, scapă din toate cele“. La urmă tot izbuti bătrîna să aducă un medic, fără ştirea bolnavului, dar, se vede că boerului Andronache îi ajunse funia la par, căci medicul cînd îl văzu, dădu din cap şi zise babei să pregătească cele de cuviinţă, căci bătrînul ei îşi va da în curînd obşteşcul sfârşit.

„Da oare ce calic o mai scapat din nevoi, de-cîntă pe toate glasurile, clopotele oraşului? Ce jalnică tînguire! Cu duioasa lor armonie, parcă-ar plînge şi ele pe fericitul, căruia moartea nu i-a dat răgaz şi pace, să vieţuiască în bunurile lui. De cît ar muri un bogat, mai bine zece calici. La cei bogaţi zie şi eū că-î traiū. Toată viaţa în bine şi veselie; iar la moarte cînte şi paradă mare. Clopotele jălesc, popii se roagă pentru sufletul ce-a trecut spre ceruri, pomeni cît lumea, oamenii se grămădesc, care mai de care, să-l jălească, pe cînd un calic de scapă din valea asta a plîngerii, cine'î mai poartă grija? Nici un cine nu hămăie după dînsul“.

Cam acesta era monologul ce-l cuvînta încet şi jalnic un trecător, căruia tînguiosul glas al clopotelor, îi răscolise toate simţirile de nemulţumire a firei lui pesimiste. Şi cum să nu fie bietul om astfel, cînd hainele îi erau cam roase, cînd pălăria căpătase o culoarea nedefinită, din neagră ce fusese odată, cînd, în sfârşit părul tăiat cam lunguţ, cravata şi plastronul cămaşei lăstate într'o neregulă studiată, lăsaū să se întrezărească pe omul visător, pre-dispus spre cugetare.

La o cotitură de drum numai iată că trecătorul meu se întâlnește cu un bun cunoscut. Bucuria lui că are pe cine iscodi de jalea clopotelor.

— Bine că te întâlnești frate. Da cine o mai murit de pling așa dureros toate clopotele?

Cine-o murit? Da'n urmă ești cu noutățile. A-poți cine nu știe c'o murit cuconul Andronache, vestitul frige-linte. Dumnezeu să'l ierte, că nu-i bine să vorbești de morți, dar aista prea era din cale-afară. Putred de bogat și sgîrcit de nu-l ținea pământul. Un fir de mac să fi scapat pe jos și nu-și găsia odihnă, până nu'l vedea în palmă.

-- Și de ce-o murit?

— De ce? De bătrînețe. Să dea domnul să trăim și noi cit dînsul, dar nu ca dînsul.

— Are copii? Cui rămîne averea?

— Ce copii! Nici picior de moștenitor pe lângă dînsul. Ii rămîne haba, care are și ea zestrea ei proprie. Averea lui, ce se ridică toată la vre-o cincî sute de mîi de franci, a lăsat-o pe la spitaluri școli și a mai lăsat și academiei ceva. Doamne și cînd ai ști în ce mizerie a trăit! Un cine nu se putea oploși pe lângă casa lui.

— Nu-ți spuneam eu mai daunăzi, frate, că e o pacoste cu acumularea asta de capitaluri, la unul și același individ. Drept să spun, nu știu cînd or mai izbuti socialiștii cu realizarea idealului lor, dar știu că atunci, numai atunci va fi de trăit. Nu-i mizerie socială asta, domnuie, ca numai ciți-va să strîngă totul și marele gros al omenirei să sufere?

— Hei, bată-te vina, d'apoi ce'i de vină ei, dac'o muncit și o făcut avere. Știi că ai haz. Dumneta să stai cu minile în sîn și eu să-ți dau din capitalul muncit de mine. Ia, n'ar fi rău. Ar mai spori clica leneșilor și a sutelor de perde-vara. Da-

că găsesc ceva rău, în felul de-a fi al răposatului Andronic, apoi e boala asta, că alt-fel nu știu cum să'i mai zic, sgarcena. Eū unul nu pot pricepe cum unii oameni pot judeca viața în felul acesta. Cine zice, să nu faci economie? Dar, să te știi cu sute de mii de franci, să te vezi aproape de groapă și tot să îndopi tășulca de parale, iar ție să'ți ghiorăimatele de foame, asta, pe cinste, n'ō înțeleg de fel.

— Cum nu te'nțeleg nici eū pe d-ta, cind te aud susținind că banul, nu'ī un drept al tuturor.

— Perfect adevărat, numai cu rezervă, că acest drept se cistigă prin muncă.

— N'ai ideie de sociologie, altmintrelea n'ai vorbi așa.

După două zile o mulțime de curioși se imbulziaū în fața caselor boerului Andronache. Autoritățile ținură să facă toate onorurile cuvenite unui om, care și-a amăgit zilele de azi pe mine, a muncit fără preget în anii cei mai frumoși ai vieței, numai să poată lăsa toată averea instituțiilor publice. Jandarmi călări, muzica militară, sumedenie de popi, până și reprezentanții instituțiilor menționate în testament, cu discursuri pregătite, prin care să laude meritele și viața valorosului cetățean, care s'a dus pentru toldeauna dintre dinșii, erau la fața locului. Mai visase oare bietul Andronic atita cinste! Cind toate fură gata de plecare, jandarmii se așezară în două rinduri, cioclit nesățioși și hulpavi înhățară pomenile și făcură înainte iar popii, îmbrăcați în halna de slujbă, înginaū trăganat rugile pentru iertarea păcatelor; apoi venea carul funebru, între a cărui pereți de sticlă fu așezat sicriul de catifea viorie și după dinsul baba, vechea și bătrina tovarășă a răposatului, galbănă și istovită de părea o momie uscată, scoasă acum din mormint. Aproape nu mai știa ce-i cu din-

sa și liniștea acea jalnică și dureroasă, de pe fața ei, dovedea în de-ajuns că simțea cu bună seamă, că nu va trece mult și moartea o va duce lângă Andronic al ei, cu care, bun rău cum o fost, dar o trăit atîți amar de ani. Cînd muzica militară începu să împrăștie notele dureroase ale marșului funebru, cortegiul se puse în mișcare, carul mare și frumos împodobit cu coroane, porni a lene, tras de șase cai îmbrăcați în negru, ca să ducă spre veșnica locuință, în fumul amețitor a faciilor aprinse, în mirosul de tămie, în sunetul clopotelor și al muzicii, în sgomotul asurzitor al mulțimei curioase, în cîntarea trăgănata a preoților, pe cel cărui îi fu dat, ca de două ori în viață, să facă alții pentru dînsul risipă : la nuntă, socrul său, la moarte, autoritățile; de două ori să fie în jurul lui multă lume : atunci, veselă acum curioasă.

INTR'O ZI SFÎNTA

(De Crăciun)

— „Așa-I, mamă dragă, că vine Crăciunul“?

— „Lăsați, dragii mamei, nu-mi mai aduceți a-minte. Ce ne folosesc nouă aceste sărbători, sfinte pentru toată lumea, când, macar, nici sănătoși nu suntem, după toată nevoia. Cit îmi rupe inima tatăl vostru, care se topește de durere, pe zi ce merge! Il auziți cum geme, copilașii mei, și cit e de nenorocită mama voastră, că n'are nici cu ce să'l caute cum trebuie. Mai bine m'ar fi strâns D-zeu, ca să nu'l mai văd pe dînsul cum se stinge, și pe voi cit suferiți“.

Și izbucni în plîsete.

Cu toată durerea ce-l sfișia, bolnavul auzi plîsetele lor inecate. Pe patul sărăcacios, în casa unde nevoia își întinse mrejele ei, zăcea bietul om de patru luni de zile. Se topia văzînd cu ochii, de boala ce-l rodea și de grija că lasă după dînsul, de isbeliște, o femeie chinuită și doi orfanți, cari n'aveau alt sprijin pe lume de cit pe cel de sus. Cit suferea el în ajunul acelor zile! Își aduse aminte cum acu un an, sănătos și mulțumit de soarta lui, cu ce drag aștepta sărbătorile. Cumparase haine noi copiilor, o păpușă frumoasă Linei și o carte

de povești lui Mitriță, care învăța la școală; iar sârmanei lui neveste îi adusese o pereche de cercei de aur. Și acum, cine să le mai aducă ceva, cînd el e pe sfârșite! Cine să le veselească sufletul! Cine să-i mai bucure! Azi îi vede goi ca vai de diușii. Bani nu-s, mincare nu-i.

De-alungul obrajilor, pe perna mototolită de sbuciumările trupești, căzura lacrimi dureroasă, lacrimi pornite din adîncul inimei.

Dacă s'ar face bine? A, dar nu, simte el cum i se scurge viața picătura cu picătură?

Își șterse lacrimile cu coțul prostirei, se gîndi o clipă, apoi cu glas slabit își chemă nenorocitele ființi așa de iubite de dinsul.

— „Plinge-ți dragii tatei, plingeți? Tata-i bolnav și n'are cu ce vă cumpăra haine și jucării“.

— Tătuță, noi nu plingem că n'avem jucării. Dacă vărsăm lacrimi e pentru că te vedem bolnav și nu ne mai ții pe brațe ca altă dată și nu ne mai spui istorioare frumoase; iar biata mamă-i veșnic mîhnită.“

Un oftat dureros eși din peptul lor.

„Veniți mai aproape copiii mei. Ascultați ce vă spune, cel ce v'a iubit toată viața lui. Cu toate că sunteți mici, luați aminte ce-am să vă spun... Voi știți cit v'am iubit. Singura mea fericire ați fost voi și mama voastră. D-zeu n'a vrut ca acest noroc să ție mult timp. M'am îmbolnăvit greu de tot și la o zi ca asta, cînd toți se pregătesc, bătrîni și tineri ca să prăznuască nașterea Mintuitorului pe lume, eū plîng de durerea chinului meu ș'a sărăciei în care vă las. D-zeu știe dacă suferințele mele nu se vor sfîrși în curînd...“

Scumpii mei, toată bogăția ce vă las, tot sprijinul ce vă rămîne, e mama voastră...

Ascultați-o, iubiți-o și vă siliți a fi oameni cum se cade. Atunci, măcar vă voi privi cu dragoste din ceruri...”

Copiii se îneca în plinsete.

„Tatăta, nu ne mai spune de acestea. Noi, fără mătă, nu putem trăi” și căzură pe patul bolnavului, sărutându-și mâinele.

Dincolo nenorocita lor mamă își smulgea părul din cap de desnădejde, dar își năbușea plinsul ca să nu facă rău bolnavului.

„Ce n'am murit eu înaintea lui, ce n'am murit! Isuse, cum poți suferi atita jale. Cum nu-i trimiți sănătate, cum n'ai milă de noi? Cu ce să-i mai învelesc sfârșitul? Cu ce să mai prind nevoile, cind tot am vindut și nici o nădejde de nicăiri!”

*
* *

E în ajunul nașterii Mintuitorului. De dimineață părintele Vasile, întovărășit de dascălul bisericeii, cutriera măhalălele, mergind din casă în casă, cu icoana micului Isus, ca să vestească, tuturor aniversarea sfintei zile, cind Mintuitorul lumii s'a născut în Vicleimul Iudeei.

O droae de baetași sburdalnici se țineau lipcă de părintele, doar i-a lua și pe dinșit cu ajunul, caci nu atita gologanii le făceau postă, cit bucatele gustoase, griul fiert și îndulcit cu miere și pelincele Domnului, ce nu lipsesc aproape de pe nici o masă la așa zi sfintă. Era pe la'nserate cind mintuise popa de colindat și acum se pregăteau copiii cu steaua, împodobita cu clopoței, să umble rasna pe la case, după gologanii, mere și covrigi.

Erau așa de veseli copiii. Numai Mitrița plingea la picioarele tatălui seǔ bolnav. Surioara lui îl trase de mîneca și-i făcu chip să iasă afară. Bolnavul slăbit de emoție ațipise.

Mama, cu ochii înroșiți de plinsele, cu fața veștejita de amarăciune, își ținea fruntea inferbintată între pumnii încleștați și își frământa mintea cum să întîmpine toate aceste dureri ale vieții, ce-o străpungeau ca niște cuțite.

Cu o zi mai în urmă, chiasmase doctorul. Îi dase o rețetă, cu toate că la întrebarea ei, dacă i se va mai face barbatul sănătos, omul științei dădu cu îndoială din cap. Ceruse rețeta gratis, dar i s'a refuzat cererea, căci era femeie de funcționar (?). Cu ce s'ofacă ? La spițerie nu'i dădea pe credit nimic.

„Mămuță, știi ce m'am gândit eu ? Iaca, a înșarat, mă duc și eu cu colinda. Poate n'oi putea spune bine cîtecu, cum spun cei-l-alți băeți veseli și fericiți; dar cred că D-zeu mi-a ajutat să strîng ceva parale. Dă-mi și rețeta. Oi trece pe la spițerie și oi face-o. Poate s'a îndrepta bietul tata“.

În zadar mama-sa căuta să se împotrivească, de teamă să nu i se întîmple ceva, căci Mitriță, în hohol de plîns, sărutîndu-i minile, o ruga mult de tot să-l lase, că-l trage inima să se ducă numai de cit.

Își atîrnă o trăistuța pe sub paltonașul petecit, mama-i învalătuci picioarele cu peteci de lînă, ca să nu pătrundă frigul și umezeala prin ciubotele cascade și Mitriță făcîndu-și cruce plecă murmurînd încelișor ceia-ce trebuia să zică pe la fereștele creștinilor veseli.

*„Sculați, sculați, mari boeri,
Florile dalbe.*

*Că vă vin colindători,
Florile dalbe.*

*Și nu vă vin nici c'un rău,
Florile dalbe.*

*Ci v'aduc pe Dumnezeu,
Florile dalbe.*

.....“

Din ce în ce simțea că-1 tremură tot trupul. I se încleștase limba și nu mai putea zice nimic. Așteptă însă umilit, doar ușa se va deschide și stăpina veselă îl va milui pe dinsul, sărmănelul, pe dinsul, ale cărui dureri nimeni nu le știa. Și, ușa se deschidea pretutindeni și traista fu umplută în scurt de colaci și covrigi, mere și nuci. Gologanii nu-1 mai încăpeau în pușculița, ce a luat-o de acasă și el îi resturnă în buzunarul paltonului. Cu toate acestea trecea trist pe lângă cetele de băeți nebunateci și veseli. Trecea trist căci jalea de-acasă nu-1 mai ieșea din suflet.

Nici nu iera miezul nopții, când Mitrița intră în farmacie. Degetele mititele se umflase de ger. Intinse rețeta cu mîna tremurătoare, iar domnul farmacist făcea mult haz de băetul acela, mititel și îmbodolit ca o motoașcă, ce de-abia mergea sub povoaara traistei pline.

„Ți-a mers bine băețele în sara asta“.

Copilul oftă.

Cînd ceti rețeta încreți din sprincene.

— „Da cine-1 bolnav, băețaș ?

— „Tata, domnule“.

Farmacistul clatină din cap.

Mitrița trecea iute spre casă. Nu-1 opria nici jucăriile frumoase, așezate cu gramada prin ferestrele prăvăliilor, nici irozii, cu stele mari și luminoase, nici cofetăriile, încărcate cu prăjituri și bomboane. El mergea iute, cît sermaneale lui picioare îl ajuta, căci văzuse că D-zeu l'a învrednicit să cîștige destule parale, ca să cumpere doctorii tătucii și să aducă și mamei o mulțime de pitaci, pe lângă traista plină cu de-ale mîncării. Ce bucurie va face el acasă! Cît se credea de strașnic în clipa aceea trecătoare!

Mergea la fugă.

De departe zări acasă, în odaia bolnavului, o zare de lumină.

„Ui-te, mă așteaptă scumpii mei părinți. Ce bucurie am să le fac! Poate a da Dumnezeu sănătatea tătuței și n'a mai suferi. L'or face bine doctoriile testea, că-s cumpărate din munca me.“

Cu o mână apucă șipul de doctorii, cu alta înșfacă gologani, ce-l mai rămăsese și deschise ușa cu cotul. Nu se dumerea ce s'arâte întâiu celor din casă....

Dar.... pe așternutul sărăcăcios, zăcea trupul galbăn și slăbit al tatălui său, care scăpase, în ajunul acelei zile sfinte, de toate durerile vieții. Peste minele galbene și împreunate pe piept, jălea nenorocita mamă cu bocet îndăușit. La poalele ei, Lina suspina adînc. Lumînarea de ceară, ce ardea la căpătaul mortului, respîndea o lumină slabă și tremurătoare, isvodind, pe pereții goi, fel de fel de umbre fioroase și, în fața acestui tablou sfișietor, Milrița rămasă cu gura căscată, cu fața suptă, cu ochii holbați, cu minuțele încleștate pe darurile ce le aducea. Durerea-l năpădește. Vedeă bine ce se petrece. Abia acum își dă seamă și se poticnește, cade lingă patul latei, îi ia picioarele, le desmeară, le sărută și plînge...

„Tătucule, tătucule și eu ț'am adus doctorii“,

CÂNTAREA CÂNTĂRILOR

Girbovit de ani și suferință maistrul își strînse la subțioară vioara-i iubită, prietena copilăriei lui apuse de mult, tovarășa anilor lui de chin și bătrînețe și singurul mijloc de trai, ce-i mai rămăsese. O! da, singurul mijloc de trai, căci numai duioasele, ori veselele note, ce curgeau potop de sub arcușul minunat, mai erau în stare să moaie inima celor îmbuibați de bine; le ridica sufletul și sub puterea negrăit de fermecată a tremurătoarelor lui melodii, îi făcea blinzi și îndurători, iar el acasă mai rar se întorcea fără pâine și fără udătu-pentru ai lui.

Dar cînd e sănătate, omul deprins cu nevoia e mulțumit și prin mintea lui, arare trec nostalgice gânduri de îmbogațire, de trai molatec. Aceste doruri de a străluci, de-a duce o viață molatecă și rafinată de patrician roman, se nasc de obicei numai în sufletele bolnave de cultură, înfruptate, cu gîndul macar, din binele și belșugul celor avuți. Saracul, nevoieșul, căruia sufletul și ochii nu i-au fost deprinși să vadă rafinarea și bogățiile lumii prin prisma, prin care obișnuit se privesc aceste creațiuni omenești, trece nepăsător pe lingă toate

acele bogății și mirosul celor mai fine preparate culinare nu-l ispitesc, cînd acasă știe că-l așteaptă o bucată de mamăligă, ori pîne neagră, alături de-o fiertură sacă, menită să-i dea noi puteri pentru a-și prelungi agonia vieții.

Săracul, e așa de cumpătat și toate le îndură cu tărie de suflet cînd e sănătate. Cu căciula în mînele lui scorogite și pline de nodoroase bățături, se apleacă pînă la pămînt înaintea boșerului galant și mînele fine, ale acestuia, cu catifelată aparență și stracle lui mîndre și curtea lui plină de nestimate bogății nu i le invidiază nici odată. Dar cînd Cel ce cîrmuește lumile, vrînd să-i cerce rîbdarea, ori puterea de credință, iea și sanatatea lui, sau celor scumpi lui, atunci o cumplită desnădejde îl apasă, durerile întunecă într'insul conștiința de sine, omul pierе și rămîne în loc bestia desnadăjduita, care, bea, ori omoară.

Neomenoase jocuri ale soartei, ce puterea corvîșitoare aveți asupra acestei bicisnice creaturi și cum ea trebuie, înaintea tovarășilor ei de viață, să-și dea seamă de toate !

O zi cu noroc. Maistrul, bătrîn și girbovit, strînse cu iubire și recunoștință vioara la piept. În buzunarul lui peticit ducea acasă un franc și jumătate. Destul pentru ziua de azi. Nevasta va surîde de bucurie și Nina, draga lui Nina va zimbi duios dintre pernele, ce-i susțin trupul slăbit și uscat de boală ; are să zimbească duios, cînd tătucul din ușă va suna în mîină gologanii strînși. Dar, dacă nu ț-a fi mai bine ; dacă va fi nevoie iar de doctori. Mare și îndurător ești tu, Doamne ! În toate cîntecele lui bătrînul a pus o parte din durerile sufletului său chinuit și, prinosul acelor armonii înduioșătoare, nu se poate, să nu să fi urcat, pe aripile eterice ale

văzduhului la Tine, stăpînul îndurător al lumilor.

Bătrînul ajunsese la ușa. Gemelele încete ale fetei se auzeau afară ca niște suspine înădușite. Mama cu ochii uscați de lacrimi stă îngenușată la căpătăiul nenorocitului ei copil.

Își puse moșneagul mîna pe inimă și deschise ușa. Copila desfăcu pleoapele. Cu ochii ei mari și negri privi o clipă aiurită. Slăbiciunea extremă la care ajunsese, aproape o împedeca să recunoască în nenorocitul, incremenit în ușa, pe bătrînul ei tată, care de ani ducă greul chin al boalei, ce-i apropiase așa de timpuriu sfîrșitul.

„Tătuca, tătuca, și cu mîna ei numai piele și ciolane, cu ochii mari, înfundați sub oasele descarnate ale frunței, îl chemă rugător lingă dînsa.

— Ei, Măriuco, ce mai veste. Cum merge fata?

— Mare-i mila Domnului. A da Dumnezeu și i-a fibine. Ia, tocmăi acu, iar o apucase, așa o sfîrșală. Sudori răci o năpădisă pîste tot corpul și zicea că ici, pe inimă, o înădușă. Să întimplase, că ghiata Irina vinise s'o mai vadă. Am lăsat-o în paza ei și-a Domnului și-am alergat iar la doftor...

— Ai fost, ce-o spus?

— Hei! doftorii! parcă ce le pasă lor de chinurile și păcatele noastre, barbate. O spus, că să mă duc acasă și să-i dau să beie lapte și să-i dau vin vechiu, c'are să-i fie bine. Zicea... că ce s'o mai vadă, doar erî o fost. Acu te așteptam să vii, omule, mai degrabă și să-i iei niște vin mai bun, că pe aici, la crișme tot îi prifăcul. Vai! uite, militica mamei, iar îi vine rău!... Doamne, Doamne, aibi mila de dînsa...

Du-te omule, du-te și adă și tu ce te-î pricepe. Ce stai, ce stai, păcatele mele!

Dar pe cînd moșneagul, buimac bijbîia să ne-

merească clanța ușei, biata bolnavă făcu semn măseii, care tremura de durere și-și frîngea mînele de desnădejde, îi făcu semn să cheme mai aproape pe bătrîn. Apoi cu vocea slabă, abea înțeleasă, îl rugă să stea lingă patul ei și, apucînd mînele lui osoase în miclele și galbenele ei mîini, îl rugă cu ochii, în care lucea acel foc tainic al apusului de viață, cu vocea ei tremurătoare, care părea mai mult o misterioasă șoptă venită de pe alte tărîmuri, îl rugă să-I mai cînte odată din vioară, în ale cărei armonii, nespus de dulci și-a legănat copilăria, să-I mai cînte odată așa, dușos și fermecător, cum numai dînsul știa, să-I cînte cîntecul vieții ei fără de rost. Și bătrînul maistru, sub puterea acelei rugi șoptitoare, se așeză lingă dînsa, îi puse o sărutare lungă pe frunte și, încordîndu-și vioara, prinse a cînta cu atîta patimă, cu atîta jale, că moartea, ce venea năvalnică, doritoare de-ași mai mări cu un suflet numărul umbrelor din întunecoasa ei împărăție, se opri o clipă induioșată, lingă ușa. Și curgeau valuri potopul de note tremurătoare, dulci armonioase, în-tai mai încete, mai trăgănate, ca susurul șoptitor al apelor ca fișitul leneș al frunzelor, ca rugăciunea dumnezeiască și sublimă a unui înger, apoi se revărsa cînd mai puternice, cînd mai slabe, mai tremurătoare, ca plînsul unui suflet desnădăjduit, armonii neînchipuite, ce n'au sburat din arcușul nici celui mai desăvîrșit talent, armonii pe care nici un geniū nu le combinase încă. Maistrul, în elanul lui de durere, transportat în acele momente de amară suferință în regiunile eterice, în spre care sufletul muribundei începuse ași aviîta aripele, atinse genialitatea, căci putuse desprinde din sufletul lui simțirea, redînd-o așa adîncă, puternică, mistuitoare cum este. Mai mult încă: nu numai simțirea lui dase

viață, ci, sub impulsul unei puteri tainice, bătrînul cîntase cîntecul milioanei de vieți sbuciumate, care au apus în noaptea timpurilor. Și pare că ele, cu vocea lor îngerească, din alte lumi, întovărășiau notele tremurătoare ale vioarei, ca resunetul depărtat, pierdut, al unui cor plutitor în imensitate.

Sub privirea covârșitoare a cîntecului, mama, cu mâinele încrucișate pe piept, cu ochii țintă, căta pierdută în spre bătrînul maistru, din ochii căruia și-roaie de lacrimi lunecau încet de-a lungul obrazilor și se pierdea în barba încarunțită. Nina, sub farmecul negrăit de dulce al acelor armonii dumnezești, cu ochii întredeschiși, cu buzele vinete, ușor deschise în surisul duios al unei ultime mulțămiri sufletești, privia înspre geamul prin care un roșiatic apus de soare își trimetea tremurătoarele raze, ce lunecind prin frunzișul unui nuc umbros, se refrîngeau în diafane umbre luminoase, cînd pe obrazul marmoreu și liniștit al muribundeii, cînd pe pernele-i albe, cînd pe gîtul, pe umerii ei descarnați, desemnînd fantastice forme, asemănătoare unor aripi de îngeri.

Maestrul cînta mereu.

Cîte una frunzele se desprîndeau din ramuri și cădeau încet încet, încet, legănîndu-se în ușoară învîrtitură, pînă se așterneau galbenele moarte pe pămîntul negru și doritor de a le primi. Ochii pe jumătate stînși ai fetei urmăreau ușoara cădere a frunzelor. Un dureros oftat îi ridică pieptul și sufletul ei sbură odată cu ultima rază a soarelui, ce dispăruse lăsînd în urmă o mare roșiatică, odată cu ultimile note ale dumnezeștei armonii. Se rupse o coardă și plesnetul ei strident, fioros în mijlocul acelei sfinte apoteoze a unui apus de viață, rîni

inima maestrului și-i îngheță mîna pe arcuș. Mama își ridică fruntea buimăcită depe marginea patului.

Abia acum nenorociții, înlemniți de groază, văzură ochii pe vecie închiși, înțeleseră albeața de crin a feței, peste care moartea întinsese vâlul ei de gheață, simțiră trupul uscat ce se întinsă încetinel și prinsese a se răci din tălpi.

Urgisita bătrînă se aruncă pe moartă umplînd încăperea îngustă și clar obscură a miciei odăi, cu vaetele ei dureroase, care se amestecară o clipă cu zdrăngănitura puternică ce prefăcuse vioara maestrului într'o puzderie de țanduri.

Cu o lovitură bătrînul a sfărmat pe-aceia de care-i era legată viața, ce-o simția atîta de prisos acum. Simțea cum inima-i svicnește în pept și își rupse hanele sdrențuroase, strîngîndu-și coastele cu mînele-i reîmputernicite, de parc-ar fi vrut să scoarță acel ghem de carne, ce-i mai prelungea suferința.

I se puse un nod în git, o greutate amară pe inimă și cu un oftat adînc căzu de-a lungul podelelor.

Și neagra noapte, cu vâlul ei de întuneric, stropit de diamante sclipitoare, cu fișitul dureros al frunzelor, ce moarte năpădea spre pămîntul primitor, învăli iucctinel căsuța înegrită de vreme a maestrului, unde între pernele, albe ca ninsoarea troenelor, zăcea nemișcat corpul adormit în ultima cîntare a maestrului, cîntare neîntrecută. ce numai geniul suferințelor și a durerilor neasamuite o poate concepe.

DURERI ȘI PATIMI

Soarele își luase de mult rămas bun de la jumătatea lumii ce încălzise și ultimile raze de lumină ale asfințitului mai desmerdaū, c'o licărire slabă, culmile albăstrii ale dealurile dinspre apus. Saturat de iubirea platonice a lunii, de alita goană după o himeră, el, împăratul lumii, greșise se vede calea credinței, căci luna, altă dată senină și rotundă, apare acum pe înstelata boltă a cerurilor, galbănă de minie, slăbită de gelozie și de necazul celor două coarne, ce-i împodobiaū ironic fruntea.

Ah ! bărbații ! bărbații ! vor exclama sezitivele mișcate de suferința-i.

Curioase apar stelele, clipindșiret în calea celeia, ce tremurînd aleargă prin infinitatea spațiului; iar din cînd în cînd, cîte una mai limbută, vre-o clorotică intrigantă, dădea fuga la vecină, să-i spună ce mai știe de dinsa, de invidiala împărăteasă a nopților, lăsînd în graba ei nebună o dungă luminoasă în urmă-i.

Molaticii nori ai sărilor de vară, căutaū cu brațele lor de catifea albă să mai oprească'n atingerile lor mîngăioase, fuga răsbunătoare a iubitei tradate; iar noaptea discretă ca totdeauna, noaptea,

care tănuește atitea mistere pe scoarța planetei noastre, invăluie cu mantaua ei întunecoasă tăinele astrelor.

Intreaga fire doarme.

Doarme? O, nu!

E liniște..., dar de cite-orî liniștea aparentă nu acopere une-orî sbuciumul sufletesc cel mai covârșitor. De cite orî în religioasa tăcere a nopților, în tăcnicul lor întunerec, nu s'ascund cele mai crude dureri omenești.

În casa de pe marginea lacului se mai zărește o scînteie de lumină. Ce ființă veghiază în puterea nopței? Ce suflet nu și-a găsit liniștea în somnul uitător de toate?!

O mamă. Sărmană mamă!

La sinu-i legăna cu dragoste copilașul, singura ei mîngiere.

„Nani, nani, puiul mamei“.

În cîntecul duios al mamei, adoarme micuțul și'n somnu-i de înger, cînd suride blînd fraților din ceruri, cînd, visînd că suge, mișcă gingaș gurița.

„Dormi, dragul mamei, dormi... Nu mai fii martor amarului meū. Lasă oropsita ta mamă să sufere, dacă așa i-o fost scris...“

Cum nu te'nduri, Doamne, de lacrimile mele! Toadere, Toadere, de-o bucată de vreme numai ești om.

Nici dragostea mea nu te induplecă; nici gînguritul acestui înger nu-ți descrețește fruntea!... Unde ești tu acum în lăria nopței; unde-ți dai cel de pe urmă ban?... Pe rachiū. Aista-i Dumnezeu tău. Dare-ar cel de sus, să-l bată jalea și obida mea, pe cine ți-o întors inima și ți-o stricat capu...“

„Nani, nani, puiul mamei!“

Pe geana hornului, o cucuvae cînta cu glas prevestitor de rãle.

La crîșma din capu satului beția de Duminicã era pe isprãvite. Pe ferestrele chiorite de colb și necurãtenie, erau înșirate într'o neregulã uimitoare sticle cu rachiũ și spirt, iar de sus spînzuraũ de-a-supra lor, cîte-va șiraguri de covrigi uscați și înfloriți de mușle, de par'cã erau presurați cu chiper. Înșirate pe șfoarã o sumedenie de potcoave, tari ca toaca, serveau de popas muștelor, cînd obosite de biziiã și sburat se așazaũ, la gustare, roiuri, roiuri, iar legãturile de luminãri de sãu, aninate de grinda podului sãmãnaũ a fi imbrãcate cu hirtie pestrițã.

În duhoarea de rachiũ și tutun, în mirosul greũ de sudoare, în norul acela de aburi și fum, lingã tejgheaua ochiũ de parale, Iosl sin Beer, stãpinul adevãrat al crîșmei, picura de somn, muindu-și, din vreme în vreme, nasul, în paharele cu rachiũ. Ochiũ lui bolnavicioși lãcrãmaũ din cînd în cînd; iar în barba lui roșie și încileita, cîte-va coji de semințe de bostan își gãsise adãpostul.

În odaia din dosul crîșmei, Ruhla, nevasta lui Iosl, visa acum de-al doilea, cu cele cinci odrasle ale ei, ale cãror capete cîrlionțate și pline de puf, rãsãreaũ dintre chilotele moĩ și calde.

Mort beat, cu nasul roș, cu ochiĩ injectați în sînge, cu respirația îngreuiatã, se silea, Toader, sã mãi dea de dușcã o sîngeapã de rachiũ, ce-o trin-chisã cu Maranda, cea mãi rea femeie a satului.

„Fã Marandã, cit om hi ș'om trãi sã tot bem, hai? Noroc fã...”

... Și o dete pe git fãrã zabavã.

— „Jupîn Iosl, ia maaĩ dã-nĩ o o li-trișoarã, dã di cel mãi tã-ã-rișor...”

-- „Dă întîi purali ș'apoî ț'ui da și iu“.

-- „Daa ghini, nu ț-am plăatit ș'o raamas la a nîaata cusu suru“.

— „Ci cîsur, ci cîsur, di cînd tot bei, ai cru-
zut cî numai pi purali aceli am sucilit. Si hi sîni-
tos, cî mai am la dîmîta badi ș'un sac di fuină“.

— „Draacu si ti eie jupîine cu socooteală cu
toot. Să știî cî'n crîșma tta n'am să mai vin.“

— Cini te-a crede badi, ca dîmîta si ști, da
undi-î mergi, cînd ari si ti pîlești pofta di buut.

Potîcîndu-se abia, țînîndu-se pe picioare, Toa-
der luă pe bîjbiite drumul spre casă. Maranda, chi-
rotînd de somn, picase sub masă. Toader își sim-
ția capul greu și răsufllarea îndesată. Urechile-î vî-
jîiaû, e! însă mergea înainte pe calea bătută a sa-
tului, împletîcîndu-se și cotîgînd drumul cînd la
dreapta, cînd la sînga.

Dar... iată, se roslogolește pe margina drumu-
lui. Un uff!.. dureros, adînc și cordul încetează pen-
tru totdeauna mersul său cadențat. Pe gură, pe
nări și pe urechi sbucnesc valuri de sînge, ce în-
roșesc palele de iarbă, plecate sub greutatea trupu-
lui său nemișcat. Un moment se mai sgîrcește, a-
poi liniștea veșnică se întinde din creștel pînă'n
tălpi.

La casa de pe margina lacului, pe geana hor-
nului, cucuvaia bocește jalnic.

Și biata mamă, cu ochii înroșiți de plinsete,
cu inima strînsă de durere ațipise, în zorii zilei, în-
genunchiata înaintea albiuței, în care micuțul înger
zîmbea fraților lui din ceruri.

Din cînd în cînd cite un oftat dureros îi um-
fla pieptul. Înainte de-a o cuprinde somnul ut-
tător de toate, se rugase cu căldură Maicei Preciste

și acum, prin somn, buzele ei înginau cuvinte de rugăciune.

Dinspre răsărit geana de lumină începe a se desprinde. Pe suprafața liniștită a lacului se oglindește casa lui Toader și cerul cel mai senin al unui răvărsat de ziuă. Balan, cînele credincios al casei, pare că nu ia în seamă mișcarea de veselie a naturei, ce se trezește din înlunecul nopții. El urlă, urlă a pustiū, cu ochi țintă'n lungul drumului.

Buinăcîtă, cu obrajii subți și galbeni, cu ochii umflați de plîns și oboseală se trezește, în urletul cînelui, nevasta lui Toader.

Indurerată, ea caută cu groază în juru-î.

„Maică sfîntă! încă n'o venit! Ce-o fi făcînd pîn'acum? De-aseară-i dus și, cit l'am rugat să steie acasă Blăstămata de Maranda i-o întors mințele. Doamne păzește-mă să nu intru în păcat. Dă-mi Doamne răbdare... Să știu că m'oî face de vorba satului, da mă duc să-l cat ș'in piatra sacă.

Așezat între perinute, rămîne micuțul mozolind, între ginginele lui fragede, o bucată de covrig. Pe calea, ce ducea spre crîșmă, sărmana lui mamă trecea în fuga mare, iar Balan mirosia prin iarba și întinzînd gîtul urla fioros.

„Taci haită, nu-mi mai cobi a jăle, că mi-i destul de amărit sufletul.“

Cu privirea painjinită de oboseală, de minie, mai că era să treacă pe lîngă Toader, care aproape nu se vedea din iarba mare. Cînele mirosind se răpede întins la dînsul, urlă, sare în jurul mortului, îl apucă de haină, ca și cum ar vrea să-l scoale... ricăe pămîntul cu ghiarale.

....“Omule! Omule! Tu ești, păcatele mele!? Scoală, hai scoală și zaci la casa ta, nu pe drumuri ca un cîne!.. Uite un'te-o adus beția și blăs-

tămășiile....” ...Dar rămîne cu ochii holbați, cu răsuflarea înecată, cu mușchii feței contractați de groază... Trupul ud de roua dimineții și pătat de sînge rămase nemișcat la tot sbuciumul ei, la toate muștrările.... Vai de mine! Vai de mine, Toader al meu îi țapăn! Toderică, Toderică, moartea te-o tras din casă și eu plingeam și te rugam să nu te duci!... Te-ai dus și mai lăsat de isbeliște pe lume...”

Ca un trunchiū, ea căzu îndurerată pe trupul înghețat, ud de roua dimineții și pătat de sînge.

„Ajungă-l, Doamne, jalea și obida mea, pe cine ț'o întors inima, pe cine ț'o stricat capu!...”

L I N I Ș T E

„Feuille verte de noyer!
Avec le parfum des plaines,
Brise, porte à son foyer
Le souvenir de mes peines“.

Iulia B. P. Hasdeu.

Cu părul despletit, cu ochii inecați în lacrimi,
cu obraji îmbujorați, privește'n lungul zărei logod-
nica nenorocită.

În zorii dimineții a plecat de lângă dinsa su-
fletul său, inima sa. Tot ce-avea mai drag pe lume
s'a dus departe cu ceata nenorociților, cari s'aũ nă-
scut peste număr în lumea noastră pămîntescă.
Dusu-s'a în calea lungă, fără alt sprijin de cît ne-
țărîmîritul dor de viață, ce instinctiv l'a făcut să
vadă orizonturi noi, pline de visurile lui de fericire.

Acolo, departe, va fi poate mai bine. Acolo
va fi mai mullă piine; acolo va găsi aur și se va
îmbogați, poate... Și tînărul, plin de optimismul, ce
caracteriseaza tineritul, doritor de trai, pe care în-
taile loviturii ale soartei nu-l descurajaza, își strin-
se cu patimă logodnica la piept și între două să-
rutări apasate și pline de focul dragostei lor tinere,
îi jură, în zorii acelei dimineți înduioșătoare, că nu
va trece mult și el va veni înapoi; va veni mai

inarmat în lupta contra vajnicului inamic al vieții, sărăcia—și atunci, luînd-o și pe dînsa, se vor duce în locurile pline de belșug, în locurile acele întinse, nemărginite, unde încă nu s'a început a se simți mulțimea sufletelor viețuitoare.

Dar ea plînge, plînge, și lacrimi fierbinți alunecă în lungul obrazilor și cad pe haina ei învechită. Ea nu pricepe unde anume se duce, nu știe unde vine acel punct fericit spre care tinde alesul său. Știe, însă, că e departe, departe, și departarea asta o îngrozește, o desuăjduțește... Va fi acolo poate mai bine, dar prin cîte primejdii, prin cîte nevoi nu va trece iubitul ei!

Colo, marea, cu infuriatele-i talazuri, poate prăpădi într'o clipă viața, pe care, ea, nenorocita, pune atîta preț; dincolo, locuri, oameni necunoscuți, lipsă, cîte și mai cîte năcazuri nespuse, până va pune piciorul pe pămîntul dorit.

Il va mai vedea ea oare?

Amar plînsese dînsa la despărțire, iar vorbele lui de încurajare îi răsunaū încă în minte.

„Aibi răbdare, nu va trece mult și voi fi din nou lângă tine. Amîndoi ne vom duce apoi acolo, unde eū voi fi găsit de mai înainte liniștea și binele... și vom fi fericiți“.

E mare Domnul. El sprijină lumile. El dă nadejde oamenilor. S'a dus... Dar ciți nu se duc în calea lungă și vin înapoi sănătoși și fericiți că și-aū văzut dorința împlinită. De ce al ei ar fi fără noroc? Se poate ca și ea să mai aibă pe lume partea ei de fericire și cit de bine-i va fi atunci, cînd alături de dînsul, își va putea petrece restul zilelor în liniște și mulțumire, neînfricoșîndu-se la gîndul că: ce va aduce ziua de mine.

Aşa se perindează şi se succed gândurile în mintea omului, când lacrimile încep să se usuce şi când oftatul îţi mai răcoreşte sufletul. Poate aşa, poate pe dincolo şi din ce în ce te simţi mai alinat şi nădejdea datătoare de viaţă, începe încetul cu încetul a-ţi incolţi în inimă. Şi, cu toate că ochii mai cată nostalgie fiinţa iubită, iar golul din inimă îl simţi destul cu tot pustiul lui, cu toate acestea viitorul, acest viclean amăgitor în restrişte, îţi arată în nebuloasele lui zări, tablourile fermecate ale aşteptărilor tale.

* * *

Trecuse cite-va ceasuri de când se perduse, din orizontul vederei, urma celui plecat şi amărîta logodnică îşi ridică, de pe pragul unde stase înghe-muită, corpul înţepenit. Lacrimile se uscaseră şi în minte, nădejdea începuse a-i desluşi cele ce trebuie să aştepte în viitor.

Să am răbdare,—gîndi în sine—căci zilele ce vin, vor fi mai cu noroc.“

Soarele se ridicase sus pe albastra lui împărăţie şi ea-şi începu, ca şi în alte daţi, viaţa ei de toate zilele.

„S'a scurge vremea, de nici n'oiu prinde de veste, cînd va bate şi pentru mine ceasul fericit“.

Dar ceasul fericit, cum ea se obiţnuise al nămi, lipsea de pe cadranul vieţii.

Ce bine ghicise dînsa, că în lungul cărei, ce avea de făcut alesul inimei ei, va avea multe de îndurat. Şi cite nu îndură omul de dragul trainului, de dragul de a-şi mai prelungi agonia vieţii!

Dar lui tocmăi asta nu-i fu sorocit. Nu. Plecase cu sufletul încîntat de viitoarea isbîndă împotriva

nevoilor, cu ispititoarea nădejde de îmbogățire, pentru ca să-și poată pregăti, alături de dinsa, un trai fericit și liniștit. Și cit de crud fu lovit de nemilosul biciu al destinului!

De ce s'a temut mai puțin, de ce nu i-a fost nici odată frică, aceia a trebuit să pună capăt vieții și visurilor lui.

Nici n'avu parte să vadă pământul în care-și pusese toată nădejdea. O boală neașteptată și fără de pricină îl ținuse locului și cu durerea'n suflet își închise, tot bagajul lui de iluzii, între cei patru pereți a unui spital.

Să-i scrie ei?.. La ce să-i mai amărască zilele? Nu-l rugase ea să nu plece, să n'o lase, căci cine știe ce i se poate întâmpla?

Trimese câte-va scrisori unui prieten. Ei vor suporta mai ușor căinările lui dureroase. În toate, cea mai strașnică dorință de viață, cea mai îndărătnică voință de-a scoate la capăt ce-a început.

Slăbiciunea pricinuită de boală se mai mărea, din ce în ce mai mult, din pricina nervosității cel-stăpînea. Se blestema, își blestema ceasul în care s'a născut așa far' de noroc.

Trecutu-i-a vre-odată prin minte că nenorocirea îl va urmări pas cu pas?...

De un bine avu și dinsul parte. Fericirea și liniștea, așa de mult dorite, erau în preajma lui și el nu presimțise încă nimic.

O zi de delir, o noapte de aiurări pierdute, de furie, de blesteme, ce le rostea inconștient... și liniștea veșnică puse capăt și idealurilor și realității.

Moartea îl scoase din rindurile luptătorilor. Sărmană și nenorocită logodnică, ce nemărginita îi

fu durerea, cind de peste mări și țări te ajunse neagra veste. Dar zilelor de bocet și sdruncin de desperare și frămîntări, le-aū urmat altele din ce în ce mai tăcute—de și dureroase—suportabile totuși, până ce, încetul cu încetul, te-ai deprins cu gindul că *așa a fost scris*, însă, ai păcătuii plingindu-l, ai păcătuit blastămînd soarta...

Ce-a căutat dînsul, cu prețul vieței, de cit *liniștea și liniștea*, a găsit-o.

TOATE-S TRECĂTOARE

Ce puț de ger !

Inghiața oul sub găină, cum zice o vorbă din bătrîni. *Și n'are cum fi alt-fel.*

E în sara anului nou, e în toiul ernei.

Ceru'i de o seninătate uimitoare. O imensă cupolă de topaz presurată cu stropi de pietre scumpe. Ce n'ar fi dat Fidias, ca numai pe două, așa frumoase, mici, lucitoare să fie stăpîn, să le poată pune în orbitele zeeștei sale statui, intrupată'n marmoră și fildeș.

În imensitatea ceia de licăriri, Venus era mai strălucitoare ca ori cînd ; iar diva nopței, icoana jurămintelor amoroase, își plimba, cu aceeași seninătate eternă, chipul ei palid pe calea înstelată. Pe fața apelor înghețate, în ale căror unde liniștite și străvezi s'a oglindit pe vremea florilor, trimetea acum, razele ei bălăi, ca o mîngiere prietinescă și tăcută.

Natura aștepta c'o liniște sfîntă sosirea unui nou an ce va aduce atîtea schimbări în lumile nefirșite. Din cînd în cînd, tăcerea e întreruptă de pocnetul dureros al crăcilor despoiate, ce nu pot rezista îmbrățișărilor omoritoare ale gerului, sau de bofne-

tu surd ce-l face vre-un biet corb sceptic, care, sătul de mizeriile acestei vieți, nu vede sosirea unui alt an încunjurată de vre-o aureolă mai deosebită și preferă să crape de ger.

Dar oamenii?

Numai liniștiți n'așteaptă venirea celui în care-și ancorase speranțele alitor visuri. Ce frământare! Incolo și înapoi aleargă cu toții pe îngustimea aceasta de pământ, ce-l numim al nostru, fără să ne dăm samă, că nu-i el proprietatea noastră, ci noi suntem proprietatea lui. Fiecare plănuește o surprisă plăcută iubiților din cercul intim al vieții lui. Urătorii aleargă nebuni pretutindeni, dorind ani mulți și fericiți, roade bogate și multe, în toate părțile unde se zărește vr'o zare de lumină.

E asurzitor clinchetul clopoțelilor.

*
**

Cît e de vesel Edmond! Nela lui i-a făcut cel mai draguț, mai scump dar pentru anul nou, pe anica și mult așteptata Lili.

Cîtu-i de draguță! Toți și toate o încunjoară cu afecțiunea cea mai vădită. Pe fața tatălui un extaz de fericire. Îi era scumpă Nela, dar acum, viața lui nu prețuia nimic pe lângă dînsa. Cu ce nerăbdare așteptase el un copil. Cîtu-i de fericit că i s'a împlinit visul. Și cînd? În ajunul anului nou. Atîta veselie, numai în ziua nunței a fost în casa aceea.

*
**

Trecură ani de-a rîndul. Se făcuse mare Lili și anul nou venea, cu aceeași veselie și voe bună, în casa unde a deschis ochii pentru întîiași dată. Cu deosebită grijă serbau părinții aniversarea zilei

cînd s'a născut singura și unica odraslă a dragosteii lor nesfirșite.

O prea alintaă. Vedeau bine. Dar, ce erau să facă ? Era așa de frumoasă, așa de drăgălașă Lilica, veselia bătrînețelor părintești,

De cite ori, în singurătatea liniștită a căminului, în fața focului, ce pîlpîea molater în sobă, cînd din vorbă în vorbă își aduceau aminte că totul e trecător și, că acea ce le-a înveselit traiul tinereții cu risetul ei armonios, cu acea nespūsă drăgălașie de copil, aceia, care acum luminează casa cu chipul ei frumos, va trebui odată să-I părăsească, să-și îndrepte toată dragostea ei cătră un altul și ei vor rămănea.... bătrîni și singuri, de atitea ori își ziceau unul altuia :

„Să lăsăm gînduri de acestea. Noi n'am făcut alt-fel la rîndul nostru. Vom rămănea cu amintirea scumpei noastre copile și cu mulțumirea că-i fericită. *Toate trebuie să-și urmeze menirea lor naturală*“.

* * *

„Edmond, Edmond, nu știu ce are Lilica noastră în dimineața aceasta. Mititica mamei, în loc să se scoale ca de obicei, cum se face ziuă, mi-a trimis respuns că nu-i tocmai bine. M'am repezit ca o nebună la dînsa... Nimic alt, de cît oleacă de fierbințeală. Degrabă după doctor.... Nu-s de cît două săptămîni pînă la anul nou și, bunule Dumnezeu, ferește-ne de vre-o durere, Lasă-ne bucuria acelei zile, ce de două-zeci și patru de ani o gustăm. Oh ! Edmond, acum ași vrea să fac mai mult ca în totdeauna. Un sfert de veac împlinește odorul nostru. Un sfert de veac de cînd trăim în cea mai desăvîrșită fericire ! Parcă'mi vine a crede că ave-

rea ce-o avem nu-i destulă, ca să pulem face tot ce-am vrea pentru această sărbătoare.... Dar uite bucuria amintirilor mă fac să uit spaima cu care-am venit la tine. Iute la doctor. Știut, nu-s de cît niște friguri, trebuie însă luate din pripă“.

„Floare de crîng,
Ast-fel viețile
Și tinerețele
Toate se stîng.
Ori-ce noroc
Și'ntinde-aripele,
Gonit de clipele
Stărei pe loc.“

Cum negura nopților de toamnă acopere palate și colibe, cum norii negri întunecă luna aurie, cum valurile infuriate și înegrite ale mării acopăr corăbiile în care se stîng miș de doruri, miș de aspirații, ast-fel durerea și jalea neagră învălea zi cu zi, în mantia ei posomorită, casa unde atîta vreme domnise fericirea.

Lili era greu bolnavă și groaza sfîrșitului cuprinsese inima ei de fecioară. Cu cît simțea că se duce, cu atît un dor nețărnut de viață o stăpînea.

„Nu mamă, nu mor! Se'ndură D-zeu să mă ia așa de tînără? Ce am greșit eu ca să nu mă lase să trăesc cu voi, ce-mi sunteți așa de scumpi? Am să mă fac bine și vom petrece împreună. Ah! o vreaun, împreună, sărbătoarea noastră veselă și așteptată... Vai!..“

Și lăsă jos capul, curmată de durere și desforțările ce făcea, ca să mai reaprindă viața-i, ce se prăpădea văzînd cu ochii.— De atîta plîns și du-

rere, Edmond și Nela îmbătrîniseră în cite-va zile, de parcă ani de groază-i ținuseră în lanțul lor dureros.

Părul mamei albise de tot și pe fața tatălui, durerea săpase brazde adânci. Își rupeau hainele de desnădejde, cînd nu erau în fața bolnavei lor scumpe, care ducea cu dînsa bucuria, fericirea, viața lor. Și nici un chip de preîntîmpinat fatalitatea, nici un chip de a alunga jalea, ce venea spre dîșii cu dinții scrișnind, cu ghiarele amenințatoare....

Numai speranța în cel de sus le rămăsese. Rînd pe rînd îngenunchiau în fața icoanelor de aur și de argint, implorîndu-le mila; dar cum erau ele de reci și nesimțitoare, așa rece și fără simțire, cu seninătatea unui inger, fără nici un strigăt de revoltă, acum în urmă, trecu tot ce le era mai drag pe lume în taina nevăzutului.

Ce noapte îngrozitoare !

Ce noapte dureroasă !

Era un vis toată această grozăvenie, toată această nenorocire, venită așa pe neașteptate, sau era o halucinație a ochilor nedormiți de atîtea zile, a urechilor nedepinse cu vaete amare. În adevăr, asupra lor trimis'a D-zeu atîta urgie ?

O, nu se poate. E un vis totul, un vis pe care-l trăesc aievea cu toată dureroasa lui priveliște.

Și această sfișiere mută, lăuntrică, ținu mult.

În adevăr, era prea mare lovitura, ca simțurile lor ofelitate s'o poată suporta.

Aproape amortise viața într'inșii.

Deșteptarea fu și mai amară.

* * *

În seara aceasta ca și acum două-zeci și cinci de ani, e ger afară. Pămîntul e înghețat și uscat ca toaca, sub pătura subțire de zăpadă diamantică ce-l acopere. Cerul e tot așa de senin și de albas-

tru. Stelele clipesc cu aceeași dulce și plăcută lumină. Luna, cu aceeași liniște își plimbă fața'i palidă prin cortegiul de stropi aurii. Pe strade lumea se frământă la deal și la vale. Miine e anul nou și toți vor să-l primească cu vin și veselie. Urații aleargă în fugă să ureze în sunetul clopoțelilor ani mulți și fericiți muritorilor.

„Și s'a sculat mai an
Bădica Traian,
Ș'a încălecat
Pe-un cal învățat,
Cu nume de graur
Cu șeaua de aur...
Mai minați mai, hai, hai!”

Și prin burduful legat la gura cofei, trăgeau din răspuțeri frînghia, ca mugetul buhaiului să înveselească mai mult pe cei urați.

În cimitir e liniște ca și acum douăzeci și cinci de ani. Pe morți nu-i mai urează nimeni. Cine le mai are grija? Multe guri ce au urât, multe guri ce au băut vesele în cinstea anului ce sosea, acum stau rinjite și astupate cu țărină, acolo în adîncimea pămîntului, în singurătatea cimitirului.

De douăzeci și cinci de ani, cite morminte au mai sapat groparii. Unul proaspăt chiar eri îl sapa. În el își găsise odihna, singura odraslă a iubirei lui Edmond și-a Nelei. Pe acest mormînt plîngeau în hohot nebun bătrînit, căci acolo soarta le închisese pentru veșnicie tot ce le mai rămăsese în viață. Deznădejdea le era fără seamăn. Cu degetele lor bătrîne și slăbite de suferință ar fi voit să sape pămîntul înghețat, să-l sape, că doar vor da de cosciugul, ce închidea viața lor, sufletul lor,— s'o strîngă în brațe și să se acopere cu aceeași țărină...

Durerea le slei puterile. Frigul le îngheța lacrimile pe gene. Indurerați și cu pașii șovăitori, după ce mai întâi strînseră în brațe pământul, țărîna ce le acoperea copilul iubit, lvară drumul spre casă. Și vuetul acela vesel pătrundea ca niște ascuțituri taioase în inima lor, alit de crud încercată !...

E slab omul ?

Ah, cite poate îndura ! Cite suferă ! Durerea nu curmă viața de-odată. Ea omoară încetul cu încetul. Și bucațica de pîne ce-o înghițiau, spre a mai lungi agonia și paharul de apă ce-l băură, ca să mai răcorească sufletul, era în două cu lacrimă.

Unul pe altul căuta să se îmbărbateze, pînă ce amîndoi cădea în durerea și desnădejdea cea mai adîncă, pe care mintea omenească și-o poate închipui.

Și mult se mira că de atîta oftat nu li se rup băerile inimei.

Cit e de tare omul !

* * *

Aproape un an ūe tortură, lung ca veacul, se scurse. Aceleași pregătiri pentru sosirea anului nou se făcea în lume. Aceiași veselie, același sbucium. În cimitir, numai, era o mică schimbare. Mormîntul, proaspăt acum un an, nu mai era singur. Alte două, unul de-a dreapta, cel-l-alt de-a stînga, ținea în între pereții umezi și reci, pe acei, căroro un an de chin și jale pusese capăt sfirșitului de viață așa de dureros.

Adevărata liniște de moarte, domnea în imperiul nefinței. Nimeni nu mai plîngea acum pe cele trei morminte.

Singură luna, rece și pală ; trimelea razele-i tremurătoare ca o mîngiere linișită și tainică.

„Toate se sting“.

CARAREA BLASTAMATA

(Povestire).

Pe malul Bistriței, în apropierea Dornei, se zăresc, de departe, tristele ramășiți ale unei zidiri, ce, în bătaia lunei, își întind umbrele fantastice și tremurătoare, de-a lungul cîmpului. În preajma ruinei, o groapă, ce pare fără de fund, așteaptă cu gura căscată, să-i cadă, vre-o pradă neștiutoare, acum în bezna nopții; iar dacă cerul e senin, poți desluși printre burueni și paragenți, o cărare ce duce spre pădure făcînd nenumărate colituri.

Și toată împrejurimea știa, toți trecătorii aflău, că aceasta-i cărarea blăstămată și cu groază, cu sfială—făcîndu-și cruce și murmurînd în gînd rugăciunea de alungarea diavolului—treceau iute, cit mai iute; iar picioarele lor par'că se frigiau de pămîntul albișos și împetrit al drumului.

Cum se făcea noaptea, picior de ființă viețuitoare n'ăi fi văzut în preajmă ruinelor înegrite de vreme și să fi dat, ori și cit, unui gospodar, nu te-ar fi însoțit pe cărarea stăpînită de satana.

„Ce, să mă vire în toate boalele sufletul lui Ianoș, care umblă în chip de lup, ratacînd toată nopțica?”

Povestea o aflați de îndată ce te aproiați de împrejurimele aceluși urgisit colț de pământ și chiar copiii te puteau lămuri în această privință, după ce mai întâi murmurau: „cruce de aur în casă“.

Ruinele înegrite de vreme, a căror umbre tremurâ în bataia lunei, n'aũ fost veșnic așa cum le vedeți. Pe malul înflorit al Bistriței, aci în apropierea Dornei, povestesc batrînii, că, din vremuri uitate, se înalță acolo, mare și posomorită, casa lui Ianoș. Stăpînul casei, însuși, avea ceva nedumerit în toată ființa lui. Uscățiv și înalt, părea mai mult niște oase înșirate, de cit om în toată făptura. O-brajii, sbirciți și galbeni, bărbia osoasă ascuțită și întoarsă înspre gura îi dădea înfașura stranie a unui om cu apucături neobicinuite; iar în ochii lui întunecoși, mai nici odată nu puteai privi, alții erau de acoperiți, de sprincenele lungi și îmbinate. De unde venise? Cine era? Nimeni nu-și putea da samă. Alții știeau doar, că Ianoș de multă vreme stăpînia zidirea posomorită, în care picior de om nu intrase. Rar de tot intra el cu cine-va în vorbă. Cum trăia dînsul, era taină pentru toți cei ce îl cunoșteau. Toți ziceau că e putred de bogat și se svonise că în casa lui erau sumedenie de comori cu bani afurisiți. Alții jurau pe cruce, că, în fie-care miez de noapte, l'ar fi văzut, cum, galban și istovit, se perdea în lungul cărării. Unde se ducea și ce făcea, cine ar fi putut spune? Toată lumea însă nu se îndoia, că Ianoș e vindut diavolului cu trup și suflet și că, în taina nopților, alerga, chemat de satana, să făurească prin tainiți blestemate, farmeci și tot felul de fapte drăcești.

Să meargă Ianoș la biserică? Jura norodul că nici trecînd nu l'aũ văzut măcar pe lingă locașul sfînt al Domnului.

Să facă Ianoș cruce, unde s'a pomenit !

Trecuse un car de vreme și omenii se deprinseseră cu apucăturile străni ale bătrînului misterios. Se deprinseseră megieșii să-l știe alergînd în tăria nopților și dispărînd galbăn și prăpădit în nepătrunsul întunec. Dar, într'o zi, tot satul povestea cu mirare și nedumerire, că Ianoș fusese la preotul satului. „Asta-î minune oameni buni“, își zicea care mai de care și îndata mare o mină de oameni să și îndreptară în grabă spre părintele Onofrei, ca să afle ce l'a adus pe Ianoș acolo.

Era în adevăr minunat ce le spunea preotul.

„A venit păcatosul acesta la mine, copiii mei — zicea bătrînul popă — și, Doamne, amar mai plîngea. Să fie acum la știrea tuturor, că acest nenorocit e stăpînit de diavol. S'a plîns, că el nu trăește, să chinuește de cînd o făcut un păcat, mare ca iadul. Și nu-l poate spune și nu se poate spovedui, căci o legătură strașnică îl ține. S'a jaluit, feții mei că n'are liniște, nu poate dormi și că moartea ar fi pentru dînsul binele cel mai mare.

Vino, Ianoș, la biserică, i-am zis. Roagă-te cu credință, te pocăiește și D-zeu, bun și milostiv, te va ierta.

„Doamne, părinte, îmi respunde tremurînd, „unde pot eu să calc pragul bisericii! N'am încercat?! Dar cum vrea să intru, un țap, grozav la chip și cu niște coarne rămuroase și negre ca mormîntul, îmi taie calea și nu mă lasă cu nici un preț să intru. Vrea să fac o cruce, țapul iese ca din pămînt și mina mea încremenește. Vrea să ingenuchiu, să cer iertare Celui de sus și genunchii mei se lasă pe coarnele țapului, ce mă străpung înfiorător. Sînt prăpădit.... și groaza mă chinuie mai rău ca iadul...“

Am vrut oameni ai lui D-zeu, să scot moliftele.

sfințului Vasilie, că mare bine-s pentru alungarea diavolului, dar cînd potrivisem ochelarii și mă apucăi de citit, de odată îl prinse niște scuturături strașnice și cit ai clipi din ochi, omul duhurilor rele, pieri ca o nălucă din fața mea“.

Toată ziua nimeni n'a zărit pe Ianoș eșind din casă. Peste noapte cîți-va sătenii mai cu inimă să puseră de pîndă ceva mai departe de casa lui. Încă nu începuseră cucoșii a cînta, cînd ușa casei lui Ianoș scărțâi jalnic în linișta acea de moarte. În prag se ivi Ianoș. Chipul său părea mai boțit și mai vînat ca tot-deauna, acum în lumina duioasă a lunei, picioarele-i pare-că nu mai atingeau pămîntul și ca o umbră aluneca pe carare. Sătenii înfricoșați își duseră mina pe inimă, țigîndu-și resufflarea. De odată ajunse în apropierea groapei.... trece peste marginea ei... nu se mai vede.... O pălălaie albăstrie să ridică în sus și nici un țipăt, nici un vuet — nimic. Infiorați grăbiră sătenii în goana mare spre casă și până în a doua zi, nimeni, din al lor, nu aflară nimic din cele întimplate peste noapte.

Cînd în zorii zilei, alergase întreg satul să vadă ce-i la casa lui Ianoș, ce-i la tainița din preajma casei, nimic nu le mai putea spune, de cit dor povestirea flăcărilor, de strașnicia întimplată în grozăvia întunerecului.

De atunci însă, nimeni nu mai trece noaptea în preajma groapei, de-alungul cărării blăstămate, unde în fie-care noapte, înainte de cîntarea cucoșilor, sufletul urgisit al lui Ianoș, întrupat în chip de lup, cu ochii ca doi cărbuni aprinși, eșia din groapă și urmarea cu gura cascătă ori-și ce neștiutor, care ar fi trecut prin acele locuri.

O PRIVELIȘTE ÎN ZORI

Zina întunericului își trage a lene haïna-ï de crep streveziũ, prin care o geanã de luminã, ce-a schinteiat pe vîrfuľ dealuluï, face sã se întrevadã acea lume de frumuseți, ce aũ fost stãpînite, de din-sa și de sclipirea mîngîioasã a stelelor, o noapte întregã.

Ca un zãbranic negru, ce, filfiind ușor, se pierde mînat de suflarea molcomã a vîntuluï, așã se desprind ușurel, din nemãrginiri, poalele cutate ale mantiei mohorite,—se desprind, se învalue și se pierd, iar în urmã, valul de luminã rostogolindu-se pe dunga clar-obscurã a drumuluï noptii, se mãrește, se întinde, cuprinde întreaga fire, stîngînd sclipitoarele facle ale noptii.

Ca o rugã de mulțumire se urcã în sus un popot întreg de șoapte, cînd mai încete, cînd mai puternice: sunt miile de vietãți, care întremate de odihna somnuluï, se scoalã fericite, cã încã odatã le-aũ mai învãluit lumina albã a zilei. Din frunzișul plin de viațã al pomilor, rãsunã drãgãlașul ciripit al vrãbiilor, care, de-și n'are în sine dulcile nuanțe de tonuri, ce le gãsım în cîntecul pãserilor cu glasuri mãiestre, cu toate acestea, în aromitoarea împrejurime a copacilor, acest cor de glasuri, cînd mai în-

cete, cînd mai puternice, une-ori trăgănite, alte-ori repezi și ascuțite, are un nu știu ce, așa de plăcut auzului, așa de înveselitor pentru omul ce 'l ascultă în răcoarea neprețuită a zorilor.

Dinspre dealul vecin răsuna cîntecul monoton al păsării norocului.

Cucu! Cucu!

Două silabe numai, două note veșnic pe același ton și cu toate acestea, cum ne înviorează sufletul!

„Mi-a cîntat cucul în față, e semn de noroc.“

A! Iată că s'aun sculat și fluturii din leagănul dulce, clădit pe sinul florilor. Nebunaticii, aleargă rotindu-se în văzduh și cu aviditatea îndrăgostiților sug, de pe petalele catifelate ale florilor, roua dulce și curată, ce tremurînd la fie-care mișcare a frunzelor, resfrînge în ea o parte din tabloul superbilor împrejurimi.

Și s'ar mai putea zice că aceste flori sbura-toare n'aun și ele ale lor plăceri și gusturi? Uite micuții cei albaștri ca și ochii fecioarelor blonde, — veșnicul ideal al poieților — uite-i, cum atingînd lăcrămioarele albe ca mărgărintarul, sau ghiocelii văr-gați cu galben, n'aun astîmpăr și nu se simt linișțiți, pînă nu găsesc pe cea mai mică și mai drăguță dintre flori — pe albastrul strop de peruzea — ce nu cere alta lumei de cit amintirea, veșnica amintire. În ce îmbrățișare dulce o cuprinde și cum nu se îndură s'o lese singură, perduță printre frunzele verzi a crenguțelor, cu toate-că macul îmbujorat la față, legănîndu-se ușurel de vîntul dimineței, își deschide petalele împurpurate doar și doar ar putea zădărnici liniștea albaștrilor perduți în visări. Dar iată-i roiuiri, roiuiri, cum vin alergînd sburdalnici în preajma gingașelor locuitoare ale grădinei,

spre a le îmbrățișa ca pe niște ființi iubite și a le ura o dimineață bună.

Dar ce?

Floarea-Soarelui își întoarce fața dinaintea acestei încântătoarei priveliști! Cum? e așa de geloasă de fericirea micilor ei surori, în cit nici nu vrea să le privească — nici pe dinsele, nici flutureii galbeni, ce parcă în ciudă n'o mai lasă în pace? Nu, ea nu-i geloasă de fericirea surorilor ei și nici gîndește macar la dinsele. Ea, așa înaltă cum a crescut, n'a voit să privească în juru-i, n'a voit să se bucure de miclele fericiri a celor-lalte tovarășe; nu, ea a văzut sus atîta strălucire și fără să-și deie samă, a lăsat să se strecoare în sufletu-i dragostea nepotrivită, iubirea pentru astrul strălucit. Și noaptea, cînd cele-lalte dorm în plăcuta răcoare a întunerecului, brazdat de palidele raze ale lunii, ea, plecîndu-și petalele posomorite, veghează gîndind la cel ce a dispărut aurind coamele dealurilor și nelăsîndu-i de cit amintirea încă a unei zile petrecute în coteplarea idealului îndepărtat.

Dar de cum se arată zorile zilei, de cum întunerecul se desprinde și se pierde în nesfîrșit, ea recapătă din nou putere de viață și năcazurile unei nopți de veghe sunt uitate. Un singur dor o cuprinde, o singură grijă o stăpînește: ca să întîmpine cu zîmbet de veselie pe zeul strălucit al vieții și al luminei.

Iată-l.... Roșeața înflăcărată a orizontului se risipește, porțile văzduhului se deschid în lături și o ploie de raze se revarsă în calea împăratului luminei, care apare maiestos în mantia sa de flăcări strălucite și tremurătoare.

Floarea-Soarelui își întoarce fericită rotunda și plina ei față și pironindu-și privirile pe valul de foc, ce se înalță cu încetul în înălțimile nemărginite

ale cerului, hipnotizată, își întoarnă chipul după dînsul, îl urmărește cu privirile-î mîngăioase și nu se întunecă, nu-și pierde nădejdea de cit atunci, cînd porțile apusului se închid încetinel în urma înflăcăratului domn al cerurilor; cînd ultimile raze de lumină mai mîngăie încă o clipă crestele albastrevinete ale rîdicăturilor îndepărtate.

Iată de ce Floarea-Soareluî nici nu baga'n seamă veselia din jurul ei, și străină de tot ce o încunjoră, un singur dor o stăpînește, un singur gînd o întoarnă veșnic spre icoana către care'și închină făptura ei întregă.

Însă tovarășele nemîngăiatei flori sînt mai puțin platonice. Pe pămînt ele își găsesc toată fericirea ce o floare poate gusta. De îndată ce zorile zilei se ivesc pe geana răsăritului, ele își pregătesc gingașa lor îmbrăcăminte, spre a putea să primească bine pe oaspeții, cari însetați sorb cu neșază nectarul din sinul lor. Și cînd pe scările văzduhului pașește agale mîndrul Apolon, ele mai au doar o singură părere de rău: acea că infocatele lui săgeți, înghit năprasnic boabele de rouă, ce ca niște prețioase aninate în părul unei Cosinzene, străluceaū atît de gingaș pe firul de iarbă, pe corola lor catifelată. Ba ce e mai mult, „buna-dimineată” minioasă pe cutezătoarele îmbieri ale razelor, ce dau navalnic spre dînsa, se învălește, din creștet pînă în tălpi, în frumosul ei capot albastru-liliachiū și, acoperindu-și fața, se ascunde în dosul unei foi verzi ca smarandul și într'un „douce far niente” așteaptă să dispară infocatul zeū, cu tot cortejul lui de navalnici îndrăzneți, pentru a'și desvăli din nou sinul, ca să'l lese pradă albinelor și fluturilor.

O clipă încă și farmecul nespūs al dimineței dispăre. Șoaptele, ce răsunaū atît de misterios în tot cuprînsul, se prefac într'un vuiet fără nuanțe,

uniform, puternic : e glasul luptei pentru existență. Din tot cuprinsul, vietățile superioare, cu fața îngrijată, cu mintea nimicită de frica zilei de mîni, aleargă de colo, colo, ca să doboare pe alții, să se doboare pe dinșii. Șueratul prelung și strident al fabricilor, chiamă în grabă nenorocita ceată, ce aleargă acolo să-și cheltuiască viața unei zile între mucezii și întunecoșii pereți ai camerilor de muncă. Bărbați și femei, tineri și bătrîni, copii chiar, cu ochii împaienjeniți de somnul neindestulător, trec grăbiți neluînd în seamă, nici frumusețile naturii, pe lângă care se perindează, nici farmecul zorilor ce dispăre ca o scînteie, ce se stînge cu încetul, îndată ce viața animală se redeșteaptă din somnul ce liniștise toate. E ziua mare. — Caldura năbușitoare. căldura ce usucă și omoară, întocmai după cum da viață — învăluie totul și ofește frunză și floare.

A ! iată încă unul din armata prigonitorilor de de soartă. Un biet cîine, dintr'acei ce se nasc în lume peste număr, fără stăpîn și fără adăpost, vine din lungul drumului în fuga lor obicinuită, cu limba scoasă, cu ochii îndurerați. Infățîșarea lui plictisită, părul lung și incilcit, motoaștele încalcite ce ca anume animate se loveau unele de altele în mersul lui grăbit, aratau pe desmoștenitul, ce în zilele lui nu gustase o bugătică mai bună de cît cite un picior în deșert, cînd foamea îi da curaj să se apropie de bunurile și partea altuia, ce nu dormise nici odată pe ceva mai moale de cît iarba uscată a bălariilor, sau petrișul grunzuos a vreunei ulițe.

Ba ceva mai mult. Cele cite-va hărtane de piele jupită de pe slăbănogitele lui spete arătau vădit, că pe asemenea desmoșteniți îi întîmpină și disprețul și ura semenilor lor.

Trist, dar adevărat!

Iată-l că se oprește din mers. Nici el singur nu știe încotro să mai apuce. Printre zaluzele ce despărțesc o curte bine îngrijită de frumoasa pajiște de-alături, se uită cu jind cum un pitic grăsolean și vioriștii mînca o băcățică de cozonac pe prichiciul ferestrei deschise. Și el sărmanul, cu ce să-și aline dacă nu foamea, cel puțin setea ce-l uscaseră gîtlejul de istov! În preajma lui, o mică oază de verdeață, peste care se mai vedeau — ici, colo — boabe mari de rouă, care, resfrîngînd razele ce le mai dădăse un război de traiu, straluciau ca niște cristale cu mișcări de fețe. Obositul fugar se pleacă și fără milă soarbe podoaba de dimineață a ierbei, lăsînd în urmă spumele albe a gurei lui însetate.

E dat ce vede, ca vietățile, cu cît sunt mai mari cu atît, fie-care în felul său să contribuie la zădărnicierea frumuseții salbatice a naturii.

Din ce în ce, căldura crește; din ce în ce, farmecul dispăre. La bună-vedere încîntătoare priveliște! De ce să mai stați să vă privesc cînd cu fie-ce minut ce se pierde în neant, pierd cîte unul din farmecele dimineții.

Mă întorc între cei patru pereți ai camerei mele. Acolo dacă nu voi avea ce admira, cel puțin găsesc liniștea, care a pierit din natură odată cu răcoarea dimineții, făcîndu-se stăpîn, în locu-i, răsunetul surd al luptei pentru traiu.

Și, după un ceas, sau două, petrecute într'o contemplare înaltătoare de suflet, ce neapărate, ce prețioase sunt cîte-va clipe de liniște, de singurătate, cînd singură cu eul tău, poți să-ți reconstitui din nou în minte icoana farmecului văzut și simțit!

DIN NOTELE UNUI ÎMBĂTRÎNIT

E o zi caldă, o zi senină de vară. Privirile-mi se mîngie alintate pe pajiștea în al căreia verde de smarald își ridică, vioi și drăgălaș, cîte o floare, capul ei colorat. Și acest cer, de o seninătate tulburătoare, mă neliniștește; acest aier cald, nădușitor, mai bine, mă înabușă.

Prea e liniște în natură, prea smirna stă frunza atîrnată de rămurica verde.

Dar, liniștea asta e prevestitoare de furtună. Uite... colo, în fund, departe, pe orizontul de peruzea, uite cum răsare un punct alb, și iată altele, mai multe.... se caută, se găsesc, se împreună; o mișcare înceată în aer; frunzele ca deșteptate din somn, șoptesc ceva una alteia; iarba se pleacă încetinel cătră florica de alături și floarea își clatină îngrijitor capul. Da!... furtuna se plămădește, începe.... e inevitabilă. Și pe cînd vîntul sburdalnic, își găsește de șagă cu firele de păr răslețite pe fruntea mea, pe cînd deasupra capului meu albastrul cerului ia altă față, stau și mă gîndesc în urmă la seninătatea vieții-mi din copilărie, la toate acele nevinovate plăceri ale vrstei, aceleia peste care se întindea o liniște, o liniște sufletească fără pe-

reche. Cine sînt eū? Ce rost am pe lume? Ce voi ajunge? gînduri de acestea n'aū bătut la poartă minței mele, pe acea vreme de dragă amintire.

Dar sub acea scoarță de liniște, în acea atmosferă, ce nu da răgaz gîndului meu să hoînărească nici înainte, nici înapoi pe calea vieții, acolo în inima acea neștiutoare de toate greutatețile, ce formează treptele accidentatei scări, pe care fie care trăitor trebuie s'o urce, încolțea semințele atitor dureri, atitor suferinți sufletești.

Cine-i acela, cine-i, care, văzînd copilul rumân și grăsuț, cum surizînd, ca un herubim nevinovat la picioarele Madonei, își înlănțue minuțele-i ros-albe, de gitul celui ce-l alintă, s'a gîndit o clipă măcar, cîte dureri și cîte suferinți vor chinui într'o vreme ființa, care azi neștiutoare de ce va fi, rîde așa nepus de dulce.

Sînt anī de atunci.

Ai mei avură fericita (ori nenorocita) ideie de a-mi pironi chipul, din cînd în cînd, pe cîte un crimpeliu de carton. Mă uit și răsfoiesc cu jale albumul trecutului. Iată-mă's mic, mic de tot—de vre-o patru, cincī ani poate. Ce îngîmfat și cît de mîndru călăresc pe calul meu de lemn. Un comandant de regiment nu ține fruntea mai sus ca mine și sigur că nici el nu trebuia să se fi simțit mai mîndru în fruntea regimentului său, ca mine în fruntea soldaților mei de plumb. Ce bine îmi stă în uniformă mea de roșior și cît de falnic priveam înainte.

Minte de copil. Priveam înainte mîndru și fericit și de sigur ași fi dorit ca tata să fi adus lume multă, multă, ca toți să mă vadă și să se miere de hainele mele cele frumoase, de calul meu cel supus, care nici nu-i trecea prin minte să mă dea

jos, de soldații mei, cari tăcuți stăteau rînduiți în urma mea ; priveam înainte mîndru și fericit, căci dulcea copilărie, cu toate nebunaticile-i desfătări, în presura voioasă, în cale, zile de nemaî pomenită seninătate și mulțumire.

Dar iată și o altă bucată de carton. Pe dinsa nu mai e chipul micului sublocotenent de roșiori ci chipul, serios aproape, a neobositului învățacel. E vreme numai de șase ani între o fotografie și alta — do-vadă cele scrise de tatăl meu — și, cu toate aceste, cită schimbare. Fața mai lungă și mai searbădă arăta că începusem a gusta din amarăciunea vieții ; iar între sprincene o dungă, abia accentuată, dovedea că începusem a privi înainte cu mai multă serio-sitate, ori poate numai cu simpla curio-sitate.

Au fugit soldații mei de plumb ; s'a'u perdut o-data cu anii dulci ai nicei copilării. Calul meu de lemn a dispărut ca și dinșii, iar în loc, lîngă mine, stă, gravă, și posomorită, geanta mea cu cărți. De sigur, dunga din sprinceană trebuie să fie cit mai pronunțată, cînd alături de dumneta staū enigmati-ticele tratate, pentru care, Dumnezeu știe, cite zile de post și cite urecheturi îi fi mîncat.

Nu știu cine ar mai recunoaște, că tînarul a-cesta căruia mustățile-i prind a miji, tînarul acesta posomorit și gînditor e micul și mîndrul sublocotenent de odinioară. De o parte și de alta a gurei, două tăieturi adînc imprimate, dovedesc de cite ori buzele acele subțiri s'a'u contractat în surisul ironic al ne-înțelesului vieții, de cite ori vor fi gustat din olă-r-vitoarea cupă a durerilor. În dosul fotografiei nici o notă, nici o însemnare. Hei ! Hei ! cine s'o mai fi scris, cînd mina ce-a mîngiat capul seriosului învățacel și a mîndrului roșior, sînt ani de cînd pu-trezește în pămînt ; iar blînda și duioasa mea mamă,

nemîngiată de pierderea iubitului ei tovarăş, cu toată dragostea, ce-a avut-o pentru mine, a închis ochii şi m'a lăsat pe mine de isbelişte, şi s'a dus, căci colo sus, el o chema, o chema îndărătnic.

Mă uit cu jale într'un ciob de oglindă. Ce-a mai rămas din mine! Bătrîn şi istovit, de parc'aşi fi un mort cu ochii deschişi. Ce asemănare, cu toate aceste între bătrînul, istovit şi uscat, de acum şi tînărul posomorît şi îndurerat de atunci. În fie-care creţ, în fie-care adîncă dungă a frunţei, ori a feţei îmi caut lăcaşul unei dureroase pagini a nenorocitei mele vieţi; iar în privirea mîndră, dar melancolică, a micului călăreţ, în zădar mă trudesesc să cetesc prevestirea furtunelor ce aū biciuit şi sfărîmăt biata mea inimă.

În zădar; acolo e linişte, linişte, înfăşurată în nepasarea şi nevinovăţia copilăriei şi doar în gropiţele din colţurile gurei, cum-va, de aî mai putea recunoaşte începutul semnelor durerii, ce mi-aū brăzdat, mai tîrziu, aşa de nemilos, faţa.

. . . . .

IN PARCUL CELOR DUȘI

Și ce ai venit tu, tinere, cu fața trasă de chinul gândurilor, cu ochii stinși de lungul nopților nedormite? Ce cauți tu, suflet sbuciumat, ce cauți în acest întins de verdeață, presurat cu mii de cruci, ce ne arată sfirșitul luptei pentru a fi și ținta materiei intrupate, supusă legilor nestramutate ale firei? Vrei liniște!... liniște!.. dar n'ai s'o găsești cu felul tău de a fi, nicăiri: nici plecat pe o cruce în fundul unui cimitir, nici afară în a neșitorul virtutei al vieții, nici în miezul nopții, când somnul îți va închide pleoapele peste osteniții tăi ochi. Vei adormi, dar cine-ar putea să-ți alunge navala visurilor nebune, ce te-or face să suferi îndoit, să plingi prin somn, ca un copil, de ori-ce nimică, să gemi, să tresai, când cine știe ce vedenie groaznică se va urca pe schița roței acelu confus noian de imagini.

Vrei liniște, dar privește o clipă în jurul tău, privește și spune dacă durerile vieții ne mai dau răgaz și dacă ele nu se opresc de cit la marginea locașului celui veșnic; uite și vezi cum această armată a suferințelor omenesci, vecinic fometoasă de noi victime, nu se sfiește de a trece și profana până și aparenta liniște a acestui întins cernit, și bătînd la ușa întunecatelor morminte, cu ghiarele

ei ascuțite scrijilește marginea gropilor. Dar zădarnică truda, pământul n'o primește; dincolo de marginea mormintelor nu poate trece și necăjită și înfuriată, se întoarce din nou printre oameni, ca să-și mai împlinte săgețile-î veninoase în inimile trăitorilor de azi, pe mâine, care se amăgesc și caută a'și liniști cu fel de fel de momeli, până la pragul vieții, îndurerata truda a simțurilor.

Și cînd durerile omenești rătăcesc tehue până peste margina gropilor — unde adîncă tăcere n'ar trebui să fie întreruptă, de cît doar, din cînd în cînd, de tînguiosul glas al clopotelor și de dulceaga adiere a vîntului — și se lovesc, cînd de crucea plecată a unui mormînt sărac, cînd de mausoleul mareț al unui bogat, n'am dreptate să'ți spun, tinere, că în zădar te ai mai urcat cu gînd de odihnire în parcul celor duși? Degeaba se strădănuesc ochii tăi să găsească vre-un colț mai retras; ori unde pe îmbătrînita scoarță a planetei noastre, ori unde te vei ascunde, vuietul asurzitor al luplei aceștia dintre liniște și neliniște, te va urmări, te va asurzi cu vaietele ei dureroase, cu gemetele-î necurmăte.

Ascultă !...

E bocetul lînguios a unei nenorocite, care cu bună-seamă crede, că vaietele ei necurmăte vor străbate grosul învâliș al țărinei și el, el, cu care a petrecut anii cei mai frumoși ai vieții, o va auzi, și liniștit, mulțumit că în urma lui a rămas un suflet ce-l plînge, doarme înainte, doarme dus și lasă ca firea stăpîină pe materia ce i-a împrumutat-o, să și-o însușiască din nou, căci mai vor și alții să se încălziască la razele ferbinți ale soarelui; mai vor și alții, să ridă ori să plîngă, să blesteme ori să binecuvînteze....

“Baaarbaate, barbaate... cum teaaî duus și

maa'î lăsaat. Undees-s zîileele seenine ; undee-I via-
aṭaa noastră dulce !.... Ia-măăă dragăă și pe mine ;
nu ții-I milă de al meu sbucium...”

N'o rîdeți !... sărmana !... In primitivul ei chip
de a plînge, e totuși fericită. Ea crede, ea știe că
mortul o aude, și, cînd istovită de strigat, cînd a-
mețită de vaietele-I necurmăte-I, se întoarce împle-
ticindu-se acasă, oftează ușurată că a putut boci
bine, mortul și că el, săracu și-a putea odihni *ci-
olănelele* bine, căci nu'î uitat ca un cîne.

Are cine-l jăli în urmă ; are cine-I aprinde can-
dela, la poalele crucei înegrite.

Daî din cap, tinere, cu neîncredere, dar n'ai
dreptate. E și acesta un chip de a'și împăca conș-
tiința.

Privește....

Femeia înaltă și slabă, cu ochii stinși de la-
crămî, cu pielea feței brăzdată de adîncele urme
ale durerii, uite-o cum se așează de liniștită pe mar-
ginea unei negre lespezi de piatră și scotorindu-se
prin buzunarele hainei cernite, scoate... o carte de
rugăciuni, crezi ?..., ași, de unde : un amnar și o
cremene și, liniștită, nepăsătoare, își aprinde țigara.
Fumează și cată, în lungul mormintelor, cu atît sin-
ge rece, de-ți pare că e la dînsa acasă. Nimic n'o
mai înfioară, nimic nu măf mișcă sufletul ei amortit.

Din vale, de departe, de unde omul în vâlma-
șagul vieței uită mormîntul, se aude, ca o dureroa-
să ironie a existenței noastre, cîntecul plîngător al
clopotelor.

Unele pe altele se îngină și acest plîns metalic,
cînd măf lămurit, cînd măf confus, se ridică
în văzduh, se împrăștie cu vîntul și se lovește, cînd

de aripa crucei unui mormînt, cînd se îngroapă între umezii pereți a vre-unui cavou.

Ce e?

O nouă victimă a firei; o nouă victimă a nedreptelor ei legi. Tînăr! atît de tînăr!—cu creerul, un vast imperiu de cunoștinți—el, de ființa cărui se lega bucuria și viața celor ce-și concentrase toate fericirile, ce le mai puteau nădăjdui, în copilul cu ochii negri mari, cu fața visătoare, cu gînd de a pătrunde cu ochii minții, departe, departe, acolo, unde mulți pleacă și mulți rămîn în cale; el, n'a fost cruțat de nemiloasa lege, ce nu ne hărăzește nici o clipă lipsită de negre episoade, care ne arată nemernicia noastră față de acest tot veșnic tînăr, unde viața, în largul ei înțales, nu s'a pomenit să se stingă vre-odată.

Ciți-va curioși, sau mai bine curioase, femei de prin împrejurimi, atît de deprinse cu aceste dure-roase priveliști, ca și cu niște nice scenete, ce le-au văzut în repetite rînduri, cărora mirosul faclelor aprinse și amețitorul fum de tămîie le face aceiași impresie ca și lina adiere a vîntului de seară, aleargă cu pas grăbit, cu atît mai grăbit, cu cît și dangătul plîngător al clopotelor se urcă tot mai sus, tot mai sus pe spinarea dealului, și, său pe-rechi, său singuratic, se înșirue pe lîngă pămîntul proaspăt, ce așteaptă nerăbdător să învăluie, cu negrele și umedele-i brațe, trupul istovit de dureri și doritor de odihna.

Ca prin farmec, ca eșiți din pămînt, apar pe această scenă, unde legăturile pămîntești se rup, sumedenie de cioate omenești, ființi cu hidoasa în-fățișare, făpturi ce ne arată mai mult o degenerare a speciei, omenești, de cît adevăratul tip al acestei clase. Bătrîni cu barbele încilcile: unii schilozi,

alții încă sdraveni, cu nasurile roșii, cu fața abru-
tisată de băutură; femei, femei în sufletul cărora
tot ce e omenesc a murit — parodii a ființei o-
menești, a căror ochi sticlesc, a căror creier, încro-
pit de băutură, se frământă, se sbuciumă, cum ar
putea mai iute smulge, fura, mai dibaci, gologanul,
căci gîtul, gîtul, le arde, toată făptura lor alcoolică
până în măduva oaselor, simt că se usucă de această
este dogoritoare.

Nerăbdătoare, această hoardă nenorocită, de-
clasată, nu se înveselește, n'are alte bucurii, n'are
alt scop de cit, mortul. Trăește, așteaptă ziua de
mine cu o nerăbdare înfrigurată, căci poate va pica,
macar mine, o pomană mai „grasă“.

Turma aceasta, în care tot ce e omenesc s'a
consumat în puternica vâpaie a viciului, e cea din-
tăi, care afară de rudele mortului, a luat știre de
îmbucurătoare vestea pentru dînsa.

Se așează în rînd într'un anumit chip. Ce vrei?
Și-au creat și dinșii convențiuni. Din nerăbdare,
de neastîmpăr, se ia, la sfadă.

— Ba tu te-ai dat mai la față....

— Ba tu....

— Uite haramul de babă cum dă năvală la
pomană.

— De! hoit bătrîn, da tu ce cauți togma din
poarta Mitropoliei.

— Tac! clonțato....

Și trosc! pliosc! buf! îmbrînceli, baba cade,
rostogolindu-se la pămînt, calicii rinjesc gurile lor
diabolice, sergentul intervine: îi îmbrîncește, îi a-
menința, îi mai dobozalează.... și pentr'o clipă, liniș-
tea se restabilește, căci, ciocli hulpavi, plecați sub
greutatea pomenilor, apar cu spetele încovoiate,
bleștînd sub greutatea hainelor negre, la fel cu a

cailor de la trăsura, a cărei cursă se plătește atât de scump....

Și la tot acest tumult, în fața acestor frământări ale vieții, femeia înaltă și slabă, cu ochii stinși de văpaia lacrimelor, cu pielea feței brazdată de adincele urme ale durerii, privește liniștită și-și fumează în tihnă țigara.

„Sunteți rudă, ori vre-o cunoștință de a mortului“ — întreabă o măhălăgioaică scurtă și îndesățică, care auzind că vine o înmormîntare frumoasă, cu pomeni strașnice, cu alai mai într'ales, lăsase în grabă oalele pe foc, și numai în papuci și c'o broboadă pe cap, inhățînd din fugă pe-o vecină, o luase, haida, haida, mai înghesuindu-se, mai făcîndu-și loc cu minele, până ce ajunsese și ea tomitea'n preajma alaiului.

— „Ba, de mă crezi „răspunse bătrîna ca trezită din somn“, nici nu știu ce înmormîntare e. Am obosit umblînd pe la mormintele băeților, și m'am oprit și eū să-mi mai hodinesc ieste ciolane.“ Și cu îngrijire strînse gărăfioara de untdelemn și o legă într'o basma neagră.

— V'o murit pisă-ne vr'un copcil, cucoana?

— Un copil!... un-spre-zece copii, un-spre-zece... și pe bietu barbatu-meū, pe toți i-am adus aici și i-am așezat la veșnica odihnă.

— Araca'n de mine! Ce spuī...

— Un-spre-zece și toți cogemite oameni, scăpați din ori-ce nevoie.

Unul era telegrafist la București. O plecat bun teafăr, sănătos, și mi-o venit slab de-l bătea vîntul, ca pe o frunză; altul, profesor, — numa ce de o bucată de vreme se tot plîngea de o pîrdalnică de de tusă, și azi tușește, mîni tușește, până ce s'odus și el după frate-său; cel-l-alt era slujbaș la o ca-

sierie o jucat într'o noapte la o petrecere, nu s'ar mai hođini cine o stirnit ținpaiala asta și după două săptămîni de boala, parcă nici n'o mai fost... Și ast-fel, ea și cum ar spune ceva pe derost, ea, cu inima strînsă de durere, dar cu mușchii feței liniștiți, cu vorbe răsperate, înșira, măhalagioaicei îndesate, dureroasa poveste a vieții ei, tristul pelerinaj ce-l face de atunci acolo, unde și-a îngropat odată cu scumpii sufletului ei, toate iluziile vieții ei de mamă.

Alaiul sosea mereu. Clopotele răsună tînguios, popii cîntă deslegarea păcatelor, calicii să îndeasă, se înghesuiesc și se blastămă, dascălii gîndesc cu poftă la bunătatea colivei înflorită cu bomboane, cioclit își disputa colacii cu fața înflorită, curioșii comentează tristul eveniment, cunoscuții mîngie pe cei atit de crud încercați... numai bătrîna înaltă și slabă, privește cu ochii rătăciți...

Părinți, martiri ai celei mări crude dintre durerile omenesți! Dar n'a cunoscut ea aceasta? N'a încercat aceste dureri de atîtea ori! Prea aū fost nespuse de dureroase întîmplările vieții ei, prea aū fost de natură de ai toci simțurile, de ai impetri inima.

Privește-o tinere!... Cu toate amintirile negre, ce trec în funebru convoi, pe dinaintea ochilor ei stinși, cu toată priveliștea dureroasă, ce i se desfășură înainte, privește-o nici, o lacrimă!... nici una!..

E liniștită. Durerea i-a uscat lacrimile, i-a tocit nervii.

E împietrită ca și lespedeaa pe care se odihnește.

Tu cauți liniștea! Vrați tu această liniște? Tu cauți liniștea! Vrei tu liniștea mormîntului rece și mut? Și, de unde știi, dacă și acolo e adevăra-

ta liniște, cum tu o vrei? Mormîntul e mut, el nu ne poate nimic spune.

Ce știm noi, ce e dincolo de dinsul!

Credem numai.

Fugi tinere, ocolește aceste locuri: în ele nu vei găsi liniștea, căci tot ce te încunjoară, tot ce se mișcă aci, e de natură de a impresiona dureros, sufletul, mintea ta bolnavă. Nu aici între morminte, nu aici vei găsi clipe de liniște. Liniștea o ai în tine, în sufletul tău. Liniștea o vei găsi în mulțumirea de a fi, de a trăi, pur și simplu, de a putea să admiri un frumos răsărit de soare, de a te lăsa molatec pe un întins de iarbă verde, sub ploaia galbenă a razelor de lună, de a privi sclipirile diamantice a vălurilor bătute de razele soarelui, sau argintia suprafață a apei, în care luna își scaldă fața ei vișătoare pe cînd tu, poiet din fire—fascinat de îmbătătoarea priveliște a frumosului, ce vorbește inimii tale, ce mîngîie, desmeardă simțurile tale, culcat a lene cu mîinele sub cap, cu gura întredeschisă, cu ochii plecați spre dormire,—privești, simți, guști această frumuseță, ori în legănarea molatecă a unei luntre, ori pe mătăsoasele maluri ale unei ape.

Ah! Ce desăvirșită mulțumire! Ce liniște! Ce frumuseță!

Imi vei da dar dreptate, cînd te întreb: la ce ai venit tu aici, tinere, cu fața trasă de chinul gîndurilor, cu ochii stinși de lungul nopților nedormite? Ce cauți tu suflet sbuciat? Ce cauți pe acest întins de verdeață presurat cu miile de cruci, ce ne arată sfîrșitul luptei pentru a fi și ținta materiei intrupate, supusă legilor nestrămutate ale firei.

Fugi, ocolește, acest imperiū al liniștei aparente. Dacă sufletul tău nostalgic nu o găsește în a-

dincele cute ale eului tău propriu, dacă nu o găsești în admirarea frumosului, lipit de sinul tainicei naturi, totuși fugi, căci aci nostalgia va fi mai dureroasă, gândurile mai negre, sufletul mai abatut.

Pretutindena vei găsi, tinere, câte-va clipe de liniște, dar la umbra mormintelor.... nici o-dată!

DIN ALE FIREI

E vară! vară! Cerul senin și albastru ca topazul, se îmbrățișează la orizont cu verdele de smarald al dealurilor, cu albastrul vînat al pădurilor îndepărtate; păsările fericite își giugulesc penele, cîntînd din cînd în cînd printre șoptitoarele frunze ale copacilor învechiți în zile; murmurul încetinel al părăoașului, ce curge în salturi ușoare, printre valurile de iarbă moale și mătăsoasă, printre floricelele galbene, ce par niște stele revărsate pe întinsul înveliș de verdeață, se îngină, tremurînd, cu foșnetul frunzelor și să perde, se perde, lunecînd a lene pe aripele zefirului alintat.

Din lumea micuților viețuitoare, ce vin din orizonturi depărtate, odată cu razele călduroase ale soarelui și se duc cu dînsele, se urcă spre ceruri, o melodie nespus de armonioasă, ce să revarsă ca un potop de note, cînd mai încete, cînd mai puternice, întretăiate de triluri sonore, de șuerături melodioase, de pause ce ne mișcă într'atîta sufletul, că omul se pierde'n admirare, sufletul se desfata, iar mintea se se înalță spre marile probleme ale creațiunei.

Și, pe cînd cea mai sublimă dintre melodii răsună tremurător și legănat dintre lucioasele frunze, ce tac ș'ascultă, mute de admirare, din huceagul a-

propiat se aude, ca o ironie monotonul : Cucu ! Cucu !

Cîntă și tu pasăre-a norocului, cîntă, căci copiii veseli și sburdalnici, te îngînă cu bucurie, cînd, din preajma gardurilor pe lîngă care se silesc a-și zidi căsuțe și cuptoare de lut, vetre, gîrdulețe și cîte și mai cîte năsbitiți copilărești — sau cînd făcîndu-se scapați în cîte-o livede, se cocotează în virful copacilor, de-și umplu, de nădejde, sîmurile de mere, — aud prin împrejurimi cîntecul tău prevestitor de bine ori de rău.

E liniște, păsările aū tăcut, doar susurul adormitor al micelor viețuitoare, ce-și petrec viața printre firele tremurătoare de iarbă, mai răsună molatec din întinderile înflorite.

Pe vale, coboară încetinel o turmă sburdalnică, iar ciobănașul, cu căciula pe ceafă, chiamă, din cînd în cînd, cu duioasa-î doină, cîte-o oaiē rătăcită, pe cînd sunetul perdut al clopoțeilor îl îngînă, ca și cum mioarele ar voi să-î arăte că înțeleg dorul celui ce le chiamă.

Dintre lanurile de păpușoi crescuți frumos de ajuns la brîu, un țaran voinic și rumău la față, cu cămeșa de tort de in, sclipitor de albă și încins cu brîu roș de lînă, își face loc, încet, încetinel, printre frunzișul des al păpușoiului și privește cu mîndrie la draga podoabă a lanurilor, unde și-aū îngropat munca unei întregi primăveri — el și ai săi.

Dar vezi, cerul ținuse cu dinsul : griul nalt ca trestia dăduse în spic ; iar păpușoiul prașit de-al doilea, crescuse pînă la brîu și-și răsfața alintat lătele lui foi, la razele ferbinți ale soarelui.

Mulțumit de ce-î întîlnise ochiul, fericit că nu și-a amestecat în zadar sudoarea cu brazdele negre ale țarinei, se lasă încetinel, spre odihnă, pe moalele așternul al unui luminiș și căutînd cu drag spre codru, își începu a zice cîntecul ; căci : de-î rău sau

bine rominului, de-l roade vre-un necaz, ori il ve-
selește norocul, ei își cîntă cîntecul, că-i leac de
supărare și tovarăș de bucurie :

„Codrule frunză rotundă
De mi-ai da puțină umbră,
Codrule cu frunza lată
Bruma cază, nu te bată ;
Codrule, frunză de nuc
Tu mă legeni, eū mă culc ;
Codrule frunză mierie
Eū mă culc, tu mă mîngie“.

OAMENI ȘI OAMENI

E nădușitoare, e arzătoare, atmosfera Iașilor, în arzătoarele zile de vară; iar tu, doritor de ceruri pururea albastre, de aer îmbalsămat, de zefiruri dulci, cari să mîngie alintat fruntea-ți îmbrobonată de sudoare, ești osîndit să-ți îmbicsecsești plămîni cu colbul fin, ce să ridică, la fie-care ușoară bataie de vînt, să vezi—rîdicînd ochii în sus—o atmosferă turbure, să-ți vijie în urechi, asurzitorul vuet al orașului, în loc de lin-adormitorul foșnet al frunzelor șoptitoare din padure.

Dar dacă pe lingă dorința de-a respira aerul curat al imenselor cîmpii în floare, dacă pe lingă bucuria de-a scăpa, pentru cîte-va ceasuri macar, de vuetul orășănesc, gustînd, sub limpezimea albastră, cîte-va clipe de fericire rustică, mai ai, tu, cetățean pașnic al Iașilor, ciți-va franci în fundul vechei tale pungii, atunci lasă pagina căldură, iați adio de la aerul îmbicsit de colb, de la cerul turbure și pe aripele sineului de foc, sboară, sboară într'acolo unde pădurea cu umbra ei te chiamă la dulce odihnă; unde riul, cu undele-i crețe, te îndeamnă să te răcorești; unde în sfîrșit liniștea și monotonia locurilor singuratice îți picură încet, încetinel, în suflet balsamul uitător de griji, de patemi și de sbucium.

Eū nu știu cum sunt unii așa nepăsători de toate și cu fie-ce zi ce-o trăesc mai mult, mai mult văd deosebirea dintre mine și alții. Sufletul altora nu se sgudue de cit de evenimente puternice și simțul lor de frumos, rafinat și pretențios, arare se lasă, ori se simte impresionat de farmecul privilegiștelor singuratice ale naturei, indiferente unei judecăți reci, scumpe, infinit de tainice, ori pline de'nțăles, de poezie, de farmec pentr'o fire simțitoare.

Nețarmurita e plăcerea sufletească ce o simt atunzi, cînd, în fuga nebună a trenului, privesc din departare cum s'aștern în roată, cu iuțea gândului, cîmpiile de un verde-galbăn, ori întinsele lanuri de popușoi, ce să pleacă în lină leganare, sau ogoarele aurii de grîu, ce sclipesc din departare ca valuri muiate în raze de soare, dealurile albastre ca cerul senin al unei nopți de vară și înveșmintate în ceața depărtării, munții senelii, ce se pierd în orizont și apele ce plutesc între malurile verzi înghirlandate de flori și suprafața argintie, pe care se joacă sglubiile raze, ca stropi de strălucitoare diamante.

Dar ca să guști în deplină tihnă și mulțumire, toate aceste plăceri, ce frumusețile și farmecul naturei ți le hărăzește, trebuie să fugi departe de oameni, de oamenii aceștia moderni, ori preocupați, munciți de o singură idee: „banul“, ori blazați și nepăsători, searbezî la suflet și la trup.

Puneți, rogu-vă, în mijlocul unui cîmp, îmbracat în haina lui de serbătoare, la poalele unui deal, ori în preajma unui isvor, pe cel mai sclivisit reprezentant al eleganței și vă veți uimi de nota discordantă din tabloul dumneavoastră. O! Dar dacă în locul aceluia homunculus, veți așaza un român, sdravăn ca bradul de la munte, îmbracat în poe-

ticul costum național, cită idilică frumusețe, cit farmec
na veți găsi aluncea în acest tablou natural.

Sbor că gândul, nu pe aripele smeului, ci pe a-
ripele smeului modern.

Și pe cînd ochii meiestrețiați sorb depărtările
și admiră minunatele jocuri ale firei, alături de
mine, un cetățean rotofei, cu mijlocul și ceafa res-
pectabile, moțae de căldură și nădușală pe moile
perini ale vagonului. Huruitul monoton al roților
e cînt mîngietor dulcelui somnolenți și, între vis
și viață ce-î pasă lui de cerurile albastre, de lanu-
rile aurii, de apele argintii, de munții senelii, ce se
întrevăd printre ferestrele vagonului ca prin mira-
culoasa ochiană a unei panorame, cînd, într'acel
dolce far niente, poate el vede înălțîndu-se, înainte-i,
munți de galbeni și de argint. O, nemiloasă soartă!
Grăsuleanu meu tovarăș de drum e nevoit să-și
întreupă, pentru cite-va clipe, șirul dulcelor lui vi-
sării. O mică halta. Trenul s'a oprit și ușa se
deschide brusc; iar în prevazurile ei, apare una
din vechile mele cunoștinți de școală.

Tinăr, elegant, ca toți feciorii de bani gata, a
trebuit imperios să treacă granița, ca să capete
mult rîvnita spoială franțuzească. De acolo a ve-
nit, în salbatică-î patrie—cum îi placea s'o nu-
mească—cu un cosmopolitism exagerat și cu o in-
diferență idem, pentru tot ce e romînesc.

După o convențională strîngere de mînă, ele-
gantul nou venit se așeză plictisit pe canapea,
tocmindu-și mecanicește cravata și manșetele co-
lorate.

Uitînd, pentr'un moment, că am în fața mea
un tinăr umblat sau voiajat—cum ar spune din-
sul—mă apropii și'l invit a lua loc lîngă fereastră,

ca împreună, să comentăm asupra acestor frumuseți ce jucau o horă fantastică în preajma ochilor noștri.

Dar n'avu noroc prieteneasca mea invitare. Blasatul tinăr dete cu indiferență din umeri, și zîmbind prietenos îmi zise:

„Non, merci, je ne vois pas rien de beau; moi je ne m'amuse pas a de riens“.

— Dar, te știam, amice, un fervent adorator al priveliștelor frumoase.....

— A! ba! cînd cine-va, mon cher, vede munții și frumusețile Elveției, cînd vede pozițiile pitorești ale Franței, ori Italiei, je t'assure că acestea îți par niște sălbaticе colțuri de lume.....

Un șuier prelung și spre marea mea mulțumire trenul se opri în gara R.... N'avuî nici vremea să răspund sclivisitului nepot a lui Traian. Atît mai bine. Fie-care să-și păstreze felul lui de a vedea.

O convențională stringere de mîna și mi-am luat talpășița înainte pe drumul satului, să respir, în acest colț selbatic de lume, aerul îmbălsămat al unei sări de vară, se admir, în duioasa tăcere a pustiului, operele mărețe ale creațiunei, pe cînd elegantul meu ghigerl va visa pozițiunile pitorești ale Franciei, iar burtosul tovarăș de drum, munții de galbeni și de argint.

NOTE ȘI IMPRESII

Huruitul întrerupt al mașinei îmi cîntă în auz un cîntec necunoscut mie. E un fel de bocet strident al literilor strinse în îmbrățișarea puternică, îmbrățișarea de moarte a preseî mecanice. Huruiala aceea neînțăleasă îmi pare ca un potop de glasuri, de riset și plinset, de glume și vorbe, de doine și hore, de ironii și bavardaje, aduse din depărtările albastre pe nebunatecile aripi ale vîntului...

Și moșneagul cu barba lui albă, cu ochii căzuți, în fundul capului de oboseală, cu obrajii subți, învirte mereu roata și roata mereu cîntă, și mintea mea se perde'n gînduri....

Rînd pe rînd, foile curate ca lacrima își pleacă ușurel grumajii, ca toate acele miî de patimi și doruri, de lacrimi și risete, de ironii și polemici, intrupate în literile negre, să-și pună recea lor pecetă pe fruntea albă și nepătată a hîrtiei. Ca și gîndurile sburdalnice, vor sbura în curînd și ele, să împrăștie prin lume, acel noian de simțiri ome-nești, acel noian de vorbe, de vești și povești, purtînd fie-care pecetea celui ce le-a dat naștere.

Doritori de a-și lua care mai de care, mai iute foile, băeții dau năvală pe ușă. Un val de zia-re fie-căruia și se retrag în fugă, vorbind iute, sfă-

dindu-se și socotindu-și câștigul ce-o să-I lovească...
E lupta pentru trai, de vreme înăscută, adânc în-
radacinată.

Ies, mă depărtez.... În urechi însă îmi rămîne
vuietul întrerupt al mașinei.

* * *

„Luceafărul de mine“! se aude pe stradă glă-
suirea unui altist pronunțat și din unghiurile stra-
delor, alte glasuri.... Un potop de strigăte: subți-
rative, răgușite, tari, mai încete.... de tot soiul. Sunt
vinzătorii de ziare, ce caută să le iasă pînea.

Uite-l, poetul — cu ochii umezi și adînci, cu pri-
virea senină și liniștită, cu trăsăturile feței regu-
late, dar cu un zimbet amar incremenit în colțul
gurei — își îndeamnă pasul mai iute și ajungînd bă-
eatul, ia o foaie în schimbul unei monede.

Se uită gînditor la rîndurile, ce caută să intru-
peze resvrătitele lui simțuri. „Ce ironie! Cum? nu-
mai atît am spus eu! Asta-i totul?... Creerul meu
se frămîntă de-atîtea probleme, ce-mi cad sub jude-
cata minții, inima mea bate sub presiunea atîtor
puternice impresiuni și simțiminte și eu, eu, numai
atît am putut spune.... Păcat, de o mie de ori păcat,
să te mai încerci a da formă celor simțite și fau-
rite din însoțirea gîndului și-a inimii. Zadarnică
trudă! Dragoste și ură, admirație și groază, mul-
țumire și răsvrătire sufletească, tot acest clocot de
simțiri și patemi, în care sufletu-ți fierbe, în van ai
căuta să-l arăți altora; în zadar ai căuta să l-arăți
ție însuși — tot-dea-una vei rămîne nemulțumit.

A simți, e atît de vast; a spune ce simți.... e
creațiunea, a cărei suflet e propria ta simțire.

Soarta.... soarta, cumplit de nedreaptă, dă u-
nora tot, altora nimic, sau aproape nimic. Te naști,

tu pumn de pământ, în tine cugermenul revoltei și a nemulțumirei de sine, împrejurările îți hranesc sensibilitatea și în schimb.... nimic, nici măcar puterea genială de a-ți întrupa cugetarea într'o formă cit mai aproape de puterea nemărginită a dorurilor tale, de înălțimea gigantică a gândului tău....

Far'de noroc în toate!...

Și c'o mișcare nervoasă, mototoli nevinovata foaie, și svir!.... îi făcu vînt într'o grădinița megieșă.

„Dormiți nenorocite rînduri! Dacă nu sunteți în stare, pe mine, să mă înalțați cu sufletul, la acele înălțimi nemăsurate, pe unde gîndul fugar m'a purtat, dar încă pe acei a căror sensibilitate, atrofiată sub imensele greutateți ale vieții, n'a fost scormonita de visuri tulburătoare!“

Și plecă înainte poetul, pierzîndu-se încetul cu încetul printre șirurile de case, printre stradele cotitoare, gînditor, cu buzele strînse, cu ochii lui negri scinteietori.

* * *

Să minince, ziarul, cu ochii, nu alt-ceva, așa de hulpav petrecea rîndurile trecătorul meu. „Bun! bravo! Imi vine să-mi iaū mîna stingă cu cea dreaptă și să mă felicitez. Uite, frate! perfect! Nici că se poate un articol mai puternic.... mai sugestiv.... mai sdrobitor.... L'am dat gata, și pace! Li-s numărate zilișoarele, măcar făcă ei ce-or face.... Iaca.... da, asta-i foarte bine zis.... Asta-i drept...., asta nu-i drept.... Nu face nimic. Ici, o mică inscenare.... apoi că alt-fel n'am ce face.... Așa se scrie un articol puternic.

Erî se șoptea la Rigler, că stau bine și că nu se dan duși cu una cu două; ia să'mi scot incetinel și cealaltă gazetă.... Trebuie să fi diplomat, că nu

merge. Dacă te pomenești că aiștea se uită stînd la putere, rămîn eu cu ochii la stele; ba cum îi traiu scurt, te pomenești că eu oiū vota de-a dreapta Tatalui, cînd s'or răsîndi și dînșii să pună mina pe frîne... Ei! neică! sinceritatea a mîncat-o lupul. Scribe, băete, scrie! cînd cu unii, cînd cu alții, numa nu te da de gol.... He, he, he! c'apoi așa fac și eu. Cine-ar bănui că tot acelaș condei le-o făurit pe a mîndouă. Sîst! să nu m'audă nimeni....“

Și tipărindu-le hinișor, puse amîndouă ziarele în buzunarul surtucului....

Invirte, invirte, nene mașinist.....

E veșnica luptă pentru existență

POEMĂ IN PROSĂ

Pe cîmp se 'nalță iarba ș'imbracă 'n verdea haină, tîlîinsele pămînturi. Pădurea vestejită, e azi în sărbătoare, căci cîntul drag de păsări, adus-a veste bună: venirea primă-verei, cu flori și cer albastru, cu soare plin de viață, cu ce-i mai drag pe lume.

Copaci-s plini de muguri, de frunze abia născute, ce tremură-n fiorul sublim al reînvierei. În vale, viorele, plăpînde, mici umile și-ascund prin frunze fruntea; dar totuși adierea, *zefirului* șagalnic, le scoate la iveală pe micile naive — dragi flori de primă-vară, ș'imprăștie parfumul, prin văi, încet la vale. Un murmur lung s'aude: e sfada 'nceal'a apei cu pietrele din cale, cu tot ce-i stă'n potrivă, cînd ea, abia scapată, din grea robie-a ghietei, nu știe cum s'alerge, mai iute, mai în grabă, să-și întilnească scumpii, iubiții ei tovarăși, cu care-a stat de vorbă, atît amar de vreme: din zorii primă-verei pîn'la apus de toamnă.

A ei poveste-i lungă și'n fie-care vară, din nou o'ncepe a spunea și firelor de iarbă ce-o mîngăe, plecate pe unda ei albastră și florilor frumoase, ce curioase capuși ridică s'o asculte. Și nu le spune apa de o-dat'a ei poveste; le chiamă 'ntăiū pe nume,

să vad' anume cîte, în somnul nefinței rămas-au îngropate. Și din vecine află, căci fie-care spune, de-î nouă-abia-venită, iubita cea de-alături.

Pirăul le iubește pe toate de o potrivă, le spune atitea glume, atitea dulci nimicuri; iar ele-î dau parfumul.

Dar une-ori se'nlîmplă ca ploaia făr' de milă, să-l biciuiasc' amarnic, ș'atunci pirăul jalnic, plîngînd se roagă erbei și florilor frumoase, să vină toate-odată, puternică pavază să-î facă mai în grabă, să nu-l mai doară ploaia. Și, Doamne, cum se'nfurie, cînd ele staū la gînduri și nu-î ascultă păsul! Se face galben-vînat și crește de turbare, s'avîntă peste cîmpuri și'n furia lui, îți pare că totul vrea să'nece. Dar vezi că supararea îi trece așa de iute, cum trec pe ceruri norii, și el uimit de frica ce a'mprăștiat în juru-î ș'induioșat de jalea ce le-a cuprins pe toate—iubitele-î vecine—le cere blind ertare și se întoarce iară pe așternut de pietre, în vadul ce-î așteaptă.

Și, iar prietenii veseli, uitînd minie, ură, încep din nou să duca același traiu cuminte: *pirăul blind încîntă și florile și iarba, iar ele-î dau parfumul.*

În tot e numai viață. Caldura ca un balsam a străbătut pămîntul și suflet hărăzit-a fapturilor cuprinse de trista nemișcare de 'nghețul greu al erneli. Sub farmecul căldurei, s'avîntă'n șiruri negre, furnicele vioaie, și'n calea lor răstoarnă, cu multă voinicie, bobite mici de țarnă—movilă uriașă le pare lor fărîma ce harnic o prăvale.

Pe ea ca și pe *omul* ce 'n vrajbă necurmată, se luptă să cuprindă pămîntul altor neamuri, același dor îi mină, același dor îi poartă: *e sfîntul dor al vieței, e dragul de a trăi.* De frica morței fuge

și bieata musculiță și cel ce vrea s'o prindă. Cînd n'ar fi moartea crudă, cînd n'am cădea în luptă cu cel ce e mai tare și cînd de acea cădere, n'ar fi legată moartea, nici frică n'ar mai fi.

Din deal abea s'aude, de clopoțel, un clinchet. E turma ce scoboară agale agale 'n vale. Pierdute printre iarbă, par flori frumoase, albe, mioarele grăsuță și mielușei sdraveni. În urmă ciobanașul, privind cu drag la ele, le cîntă 'n frunzuliță nemuritoarea *doină*, din sufletul lui smulsă.

Din cîntecul lui jalnic, din notele-i duioase, răsare 'n veci aceiași puternică dorință: *dorința de-a trăi, și jalea pentru viața, ce știm c'avem s-o pierdem.*

REFLEXII CÎMPENEȘTI ȘI IMPRESII

(DIN NOTELE UNUI SENSITIV)

E o zi ferbinte din Iulie.

Pe cerul albastru cenușiu, nici un nor, iar din imensitatea senină a zenitului, se revarsă, pe pământul, copleșit de căldură, potop de raze ferbinți, arzătoare. Nici o frunză nici un firicel de iarbă nu se mișcă, ci, ofilite și însetate, și-au plecat fruntea, așteptînd — se vede — ca, o lin-clătitoare adiere de zefir, să le scoată din sfirșeala ce le-a cuprins.

Florile și-aū închis corola, saū și-aū plecat le-neș petalele adormite, peste cari, doar fluturii, schînteind prin zăduhul încropit, aleargă de să așează și legănîndu-se dulce, aninați de staminele galbene, pare că voesc să le soarbă ultima picătură de viață.

Prin pajiște, unde iarba-î mai rară, furnicele se răsboesc ori se joacă între dîsele; iar cite o albină istovită, dar veșnic dornică de-a aduna, mai bîzîe obosită în prelargul cîmpiei. Din găurile a-dînci și înguste, păianjenii de cîmp își scot la iveală, din cînd în cînd, lungile lor picioare și însetați de sînge, pîndesc și așteaptă, ca prada neștiutoare să le pice în ghiare.

Oh! cum nu ieși la iveală, infamă ființa, să te

strivesc cu picioarele mele! Să te strivesc cu aceeași bucurie cu care tu sugi viața altor ființi, nevinovate ție cu nimic. Să te strivesc eu, căci prea huzurești tu și cu ai tăi, fără pă sare: prea vă omoriți în de voi. Vă furați bunul, uoul altuia, și nici legi n'aveți, să vă pedepsască, nici judecatori, să vă judece, nici închisori corecționale, să vă corecteze, nici ocne, unde, în muncă silnică, să vă petreceți viața, peste care se întinde purpuria pecete a singelui.

Să'ți fiu eu suprema lege și să te judec așa cum îmi place și cum sînt convins că meriți. Sînt mai puternic de cît tine; sînt mai puternic și sînt regele ființelor. Vă cîrmuim și avem dreptul, de viață și de moarte, asupra voastră, necuvîntătoarelor.

Și de ce nu te-ași nimici? Ce folos aduci tu lunei aceștia, pămîntului acestuia, ce l'urîțești cu hidoasa și netrebnica ta faptură?... A!... dar ce aud?... E vocea conștiinței și a dreptei mele judecări redeșteptate....

„*Ființi netrebnice! făpturi hidoase!* Dar cine le numește ast-fel? Voi oamenii. Oare de ar avea ele glas, cum v'ar numi ele pe voi? Și, cine știe, în felul lor de a se înțalege, cum vă judecă și ce zic despre voi.— *Ființi netrebnice*, pentru voi, căci v'ați deprins a le numi ast-fel; dar pentru *marele și nepătrunsul univers, mica și neînsemnata tîrătoare și geniul inventator* al telegrafiei fără sîrmă, sau *geniul descoperitor* al electricității, — care într'o clipeală numai ar putea despuia de viața sute de mici indivizi—sînt aceeași poveste; pentru *El*, pentru *infinitul univers*, acelaș rost îl au: unii și alții. Toate forțele motore și intelectuale unească-se într'o supremă sfortare și deslănțuească-și ge-

niile, toată a lor pătrundere, în descoperiri și invențiuni uimitoare; în creațiuni, ce mintea multora nu le va putea pricepe, ce se va schimba în marele *Tot*? Cine va admira, cine se va cutremura de puterea minții omenești? Cine se va înfiora și cine va tremura sub farmecul său creațiunea geniurilor?

Omul, numai el, singur. Pământ, ca și cel ce cu cugetarea s'a ridicat în alte sfere, va tremura și se va înfiora, va pricepe și va simți, numai, când puterea creatoare îi va lipsi; *marele tot* însă, supus legii supreme, își va urma ténit calea înainte, și toate acele frământări, tot acel *mare, sublim, înfiorător*, al vostru, nu'l mișcă, cum pe voi nu vă abate un firșor neaperceptibil de colb, ce se lasă ușurel pe flința voastră.

Moșinoiul de furnici, familia paianjenului, colonia albinelor sunt niște *lumi* în miniatură, cu administrația, cu legile și cu organizația lor, și cine poate să ne dovedească, până la evidența, că și noi nu suntem o lume în miniatură și că alte lumi, cum mintea noastră nu și le poate închipui, nu trăesc și nu să svîrcolesc în sbuciumul altor patemi necunoscute nouă“.

Așa dar, când și tu—hărăzindu-ți-se viața—ai drept la dinsa, când pentru marele *tot*, ai aceiași menire ca și cel, ce desprețuitor cată la tine, de ce te-ași aștepta, însătoșat de-a te sfărma, să ești din întunecoasa ta locuință?

Trăește. Ai și tu dreptul la viața, de oare-ce o ai în tine. Trăește, până ce vei cădea pradă luptei pentru a fi.

.....
Caldura crește mereu. Nici un copăcel, nici o umbră unde să fi la adăpostul sagetătoarelor

raze. Gura mi-e uscată de căldură. Cit n'ar prețui acum un colțișor umbrit și o ciutură cu apă, să-mi pot răcori obrajii, să-mi pot răcori sufletul!.... Înăi lăcrămează ochii de arșiță. Privesc înainte—nimic. Dar de după un delușel se zărește virful unei *cumpene*..... Iușesc pașii înspre acest liman bine-cuvîntat. Din virful movilei măi privesc o clipă în largul cîmpiei nădușite. Ea se ofeala, murea încetul cu încetul, de dorul apei, ce, mie, norocul mi-o dase la îndămină. Cum trebuie să-mi fie strălucit ochii de bucuria animalică de a'mi răcori trupul cu apa renviitoare.

Iată-mă's ajuns. Ciți, ah! ciți nu se vor fi rugat *Domnului*, pentru odihna *drept-credinciosului*, care te-a făcut.

Mi-am răcorit fața cu apa limpede ca lacrima. Am băut, și nu știu cum, iarba, așa de frumoasă pe alocurea, și umbra oțetarului din preajma fîntinei mă poșteau la odihnă.

M'am culcat, punîndu'mi căpătăiu un braț de iarbă moale și mirositoare; dar ce mulțumit ași fi fost să fi putut împărți cu însetata cîmpie din vale, o parte din norocul meu.

FARMEC DE LUNĂ

Liniște ce naști în inimă adorare pentru ceruri, pentru tot ce creatorul prin puterea lui ne-a dat, liniște, de când te cauți și abia în codrul verde, sub lumina alb'a lunii, sufletul meu te-a aflat.

E sublimă noaptea 'n codru când în sfânta lui tăcere stai uitat uitat de lume, și spre bolta înstelată lași, privirea ta s'alerge, peste lună și luceferi, peste ramuri, prin poteca.

În pădure nici un șgomol, numai freamătul de frunze, ca o tainică șoptire se aude 'n întuneric, iar pe vale 'n legănare, firicelele de iarbă să apleacă, lin să-și spuie mulțămirea ce le face vântușorul cel de saeră — blîndul, dulcele prieten — ce le-alintă, le sărută de cu seară până 'n noapte. Printre crengile umbroase se ivește luna pală și în razele-i de aur poleiește codrul, valea, urmărind, în calea-i lungă și albastră — numa 'n stele — pe iubitul, ce se pierde și apune după munți înalți și ape ne gândit de 'nde-partate.

Duioșia blînd'a lunii ca și farmecul din basme se întinde peste 'ntreaga fire — aceasta șoptitoare și de stai mai mult în codrul, poleit de raza lunii și se pare că aninii, cu stejarii stau de vorba noaptea

toată, povestind între suspine și cu șoapte înceti-nele dragostea reginei pale.

Lacul, îmbrăcat în argintiea-i haină încrețită, doarme, oglindind în fața-i lucie blinda și duioasa luna; iar pe mișcatoare unde, de zefir încet minată, lin alunecă o luntre, ca un vis ca o părere. Ca în basmele cu Zine și Ilene Cosinzene, se zăresc ca două umbre diafane, mlădioase, ce privesc pierdute'n zarea lacului scaldat în raze.

Cine-or fi? doar luna știe, care tainuește toate ale lumilor pacate. Ici pe lac, uitați de lume, grija lor n'o are nimeni; luntrea 'ncet desface apa, ei plutesc în visuri line și nici când dori-vor poate fericire mai deplină ca plimbarea de pe apă, când sub farmecul de lună, în tăcerea nopții clare, lin alunecă pe unde.

Fericiti, ca dinșii, atuncea, rar găsești pe lume oameni, căci în sgomotele vieții, între lumea cea în sbucium, fericirea-i amăgire trecătoare a unei clipe. Numa'n farmecul naturei, depărtat de-a lumii valuri și de-a ei deșărtațiunii, poți gusta în tihnă pacea sufletească, fără care viața noastră e o suferință lungă, ne'nțaleasă și amară.

Ca un cînt pierdut pe ape vine'ncet din depărtare fluerat duios de doină, ce pătrunde- -ușor în codru și'nfloară frunza toată, frunza toată, firea toată. Și în clar-obscurul nopții, pe sub bolta numa'n stele și sub poleiala lunii stau și ascult ca fermecată tremurat'ușor de doină.

Armonia asta dulce îți rechiamă vag în minte viețile traite'n timpuri al atitor miș de oameni frămîntați în calea vieții de atita dor și patimi.

Triști să clatină copacii și de jalea doinei, plopii, își inclină mindra frunte, căci de-arostul știu povestea sbuciumatului ce cîntă jalnic în puterea

noapții. El, durerea lui și-a spus-o la tulpina lor de-arîndul și cu lacrimile-î calde a udat atît de-ade-sea frunzele jos așternute.

O ! de cite ori în codru a pătruns fiorul doinei, ce de-atitea ori a zis-o tînărul muncit pe dragul unui vis de tinerețe, unor ochi căprii, șagalnici. Stăpînit de suferința și neliniștea iubirei și nostalgie dup'o viață, ce-a trăit-o doar în minte, a'nvățat să cînte doina și-a avut ca dascăl luna și'nstelata bolt'a nopței și povestea ce-ia spus-o frunzele șoptind în noapte.

Maî înceată, maî înceată, ca un cînt pierdut pe valuri, doina, abia, abia s'aude, trimetînd din depărtare duiosia unei note, ca suspinul unui suflet, ce se stînge așa cu'nctul în amurgul trist al vieței.

Și din nou plutește'n aer, peste vale, peste codru liniștea duios'a noapții.

G I N D U R I

Ce stă pe loc și nu se schimbă în lumea noastră pămîntească? Apele-și mută cursul, munții se prăbușesc, și alții le iaă locul, iar peste văi s'aștern pături de pămînt și dealuri se nalță, acolo unde odata erau prăpăstii adînci.

Peste cimitirul, tăcut și îndurerat, de altă dată, oamenii și-aă zidit palaturi pompoase, ori colibe umile. Uitatorii de ce-i așteaptă, se luptă între dinșii pentru glorie ori pentru pine. Ei rîd și plîng, se dușmănesc, se iubesc sau se urăsc, se zavistuesc și se ponegresc și în virtejul vieții, uită că n urmă, aă haosul întunecat al trecutului, înainte lumina imperceptibilă a viitorului, în care nu vor pluti ei—oamenii de azi—și unde cu toate luptele ipotezelor nu pot vedea nimic hotărit.

Uită oamenii prezentului, că jos, în colbul și sub colbul frămîntat de picioarele lor, odihnește, o lume, ce-a trăit în viltoarea acelorași patimi și frămîntări.

Odihnește o lume!?

Oare odihna, liniștea absolută, cuprinde, stăpînește, lumea din care simțirea ș'a luat sborul? Simțirea e aceeași, vecnică și nemuritoare, doar numai că se manifestă sub o altă formă.

Eternul dor de-a trăi a născut în noi patriotismul, iubirea de oameni ca și iubirea sexuală. Chiar impulsul de a ajunge tot mai sus, pe scara maririlor lumești, e încă o manifestare a dorului de viață, ce, cu atât mai îndărătnic ne roade, cu cât mai deslușit vedem ce trecători sintem.

Și cînd simțirea n'are clipă de odihnă, ci ca un fluid se perindeaza prin veacuri, de la o generație la alta, ne mîngiiem cu gîndul că, măcar materia inertă, ea se va bucura de liniștea haoticului imperiū a lui Plutone.

Dar ce odihnă e aceea cînd, supuse legilor ce de veacuri cirmuesc universul, toate acele lumi, de veacuri stîNSE, se frămîntă dacă nu în haosul sbuciumului vieții și al simțirii,—în acel al transformărilor, al veșnicului schimb de materii? Țărîna lor hranește ogoarele noastre; iar peste locuințele lor de veci cum le plăcea să le numească —ne zidim, c'o înfrigurată grabă, cuiburile noastre de adăpost.

Ce falsă e închipuita odihnă a materiei!

Adune-și pulberea rîsipită, bătrînul, care, bind amarul pahar al morții, lăsase cu limbă de moarte dorința ca neam de neamul lui să-i aibă grijă de mormînt, să-i ardă candela la căpătaiū; iar de salcia, ce-l va răsădi-o pe mormînt, să nu uite. Cu ce durere ar vedea moșul că de atunci lumea s'a înmulțit și că mormintele tuturor pravoslavnicilor creștini—contemporani de ai lui—aū fost despoiete de pietrele comemorative, ce servesc azi de scări la casa, pe vremuri a bisericei, azi prefăcută, reparată și dată în chirie.

Hei! hei! și bietul moșu ar mai auzi, cu inima strînsă de durere, că azi igiena nu mai îngăduie, pravoslavnicilor creștini, să fie îngropați în

curtea bisericii, în preajma sfântului focar al credinții lor mîngîitoare. O! dar toate acestea nu l'ar face să dorească din nou întunericul mormîntului ca profanarea mormîntului său și a lor săi. De dinsul ca și de ceilalți, strănepoții, împrăștiați prin lume, ori uluiți de vîrtejul vieții, uitat'aū, cu desavîrșire, și n'ar putea nemeri locul, unde străbunii lor aū fost așezați spre odihnă, cu toate că ei s'aū lăsat pe veci spre pomenire bisericeii, făcîndu-i — din viață încă — daruri bogate și alese.

Dar cine mă cată în vravul de pomelnice și chiar de cată, asta nu împiedică pe dascal, ca de aripa crucii unui mormînt uitat și părăsit, să-și lege juncana.

Ce să-i faci! Iarba de pe mormînt era așa de grasă și văcuța așa de flămîndă!

Și s'ar mai încruci moșul și ar ofta din băerile inimii, cînd ar vedea, ce aproape de mormîntul lui și-aū ridicat gospodarii găinăriile, așa că salcia de la capul lui le e veșnic adăpost.

E! dar ce să faci, moșule, dacă om lingă om s'a tras și casă lingă casă aū zidit. Nu mai e loc pentru oameni. S'a umplut pămîntul de viețuitoare, ca în ajunul zilei de apoi. Unde vroia, unde, să-și lase dascalul vaca să pască; unde să-și ridice găinăriile, dacă pămîntul e așa de îngust?

Ș'apoi, mine, poimine, nici urmă nu va mai rămînea din mormîntul profanat. Cucușii nu vor mai cînta în salcia de la căpătaiul tău, căci salcia de mult va fi ajutat la fertul cîtor-va oale cu mîncare; vaca nu va mai paște căci, din sinul pămîntului batătorit, iarba nu va mai crește și nici macar copiii preotului nu se vor mai juca în țarna de pe mormîntul tău, zidindu-și case, căci pe acolo demult, demult, ori sapa vre unui harnic grădinar o

fi prubuluit niște straturi, ori zidarul meșter își va fi scormolit o groapă de stîns varul.

Și deci, cînd nimic nu stă pe loc și totul se schimbă în lumea noastră pămîntească, cînd apele-și mută cursul, cînd munții se prăbușesc, iar alții le iaă locul, cînd peste văi s'aștern pături peste pături de pămînt și dealuri se 'nalță acolo unde fură odată prăpăstii uimitoare, nu mă mai mier cînd la casa vecină scările-s făcute din pietre pe cari stă scris:

„Aici odihnește, întru Domnul, sufletul răposatului.....

Vremea schimbă toate.

RELE SOCIALE

Zece Martie! De două zile tinăra primă-vară, inspirătoarea poeților, gingașa tovarășă a visătorilor, e oaspetea noastră și afară ninge, ninge mereu, ca 'n ajunul erneli și e rece — o răceală umedă, ce-ți pătrunde pînă'n măduva oaselor — ca într'un friguros apus de toamnă.

Cei saraci se sgribulesc de frig, prin case, bănuind lui Dumnezeu că n'are mila și grijă de dinșii; agrarii, veseli, își frămintă minele de bucurie, că pămîntul însetat are ce soarbe din îmbelșugatul omăt de Martie; negustorii stau cu minele în sîn și, înșirînd verzi și uscate, cată și ei lung în dorul mușteriilor, dînd la toți dracii vremea asta omeloasă și mocirloasă, care ține clienții legați în casă; funcționarii, în birouri, sub impresia apei, ce le-a trecut prin galoși, îndărătnici de a ținea mai mult ca o iarnă, ori de groaza frigului ce le aduce aminte că lemnele-s pe sfârșite în cămară, blastemă, așa printre lucrări — cînd mai găsesc și ei un pic de vreme — cer și pămînt, guvern și opoziție, calicie și nevoi, totul lui tot; iar eū stau și cuget, ce asemănare e între aceste reci și triste, zori de primă-vară, și primăvara vieței, unei bune părți din generația ce să ridică.

Nu știu cum, dar par-că și timpul ține ison vremurilor, ce din ce în ce se fac mai împovătoare, mai grele pe trăit.

* *

Era o vreme, cînd părintele, privindu-și copilașii, cum în nevinovăția lor copilărescă, se joacă, făcînd fel de fel de năzbitii, îi creștea inima de bucurie văzînd casa plină de copii, văzînd că se înțelege ceva din munca lui, că are pentru cine trăi pe lume. Azi, privește părintele (vorbesc, bine înțeles, de clasa oamenilor nevoiași, de cei cari luptă, luptă amar pentru viață, căci celor bogați, cine să le mai ducă grija; pentru dinșii e bine și'n vreme de război și'n vreme de pace) încrețit și cu inima strînsă de groază, la piperniciții lui copii, la micile umbre limfatice și scrofuloase, care mijesc prin casă, ca niște mițișori bolnavi, aturisindu-și ceasul cînd s'a mai însurat, ca să se vadă acum nevoit să spună: vai de noi, în loc să zică numai: vai de mine; iar mama, chinuită și amărită, de nevoile zilnice, dîndu-se val vîrtej să le poată pe toate scoate la capăt, îi vine și'și curme zilele, dacă simte că din nenorocire, în casă va fi unul mai mult.

Sărman și nevinovat oaspete, dacă mijloacele la care chinuita mamă recurge, aū efect, ai scapat de toate grijile și durerile vieței—îngrozitoarea crimă a pus capăt traiului și chinului ce te aștepta; dacă ai însă nefericirea să scapi teafăr din toate atentatele, vai de tine! Pornești și tu pe drumul Calvarului și coroana de spinî începe să-ți însingereze îngereasca-ți frunte, din cea mai fragedă vîrstă.

Intăi și intăi, ce năcaz, ce de-a sbucium ca să-ți găsească un nănaș! Cine mai ține azi, să se le-

pede de pacate? E bucuros să aibă de ale gurei, nu să mai îngrijească și de suflet. În sfârșit, patul a dat peste unul. Cu aceeași bucurie cu care ai fost primit de născătorii tăi, la poarta vieții, te ține și nașul ori nășica în brațe.

Iată un greu dat la o parte, obicinuitul își urmează cursul său. Odraslă a unor părinți năcăjiți, pipernicit din naștere, așa crești înainte, căci laptele slab, tulburat și puțin al mamei tale, numai te zămorește, în loc să te hrănească și să te îndrăvenească. Jocul nu ți-e joc, copilăria nu ți-e copilărie, căci risul și veselia ta supără pe îngrijorații tăi părinți; iar tu pleci seninii tăi ochi în jos și nu știi în ce ungher să te ascunzi, când mama ori tata intră în casă cu privirea acră, porniți pe sfadă, ori gata de gilceavă, din pricina nevoilor cărora nu le mai dau de capăt.

Ai ajuns de școală, nefericitul meu copil. Tatăl tău, slujbaș, meșteșugar, ori având vre-o altă biată briașlă, se gătește să te dea la învățătură.

Și dacă te-ar avea numai pe tine, cale-vale, dar mai sunt și alți nenorociți în urma ta. De unde cărți, de unde caete, de unde haine, de unde toate acestea? Cita gilceavă cu mama, care-și pune pieptul ori de câte ori tata-tău cearcă să te scoată din școală! În sfârșit sărman copil nenorocit, născut într'un ceas fără noroc, ai mintuit cu chiu, cu val, prinii ani de școală și iată că se pregătește lumea un viitor nenorocit mai mult. De și n'ai avut aptitudini deosebite pentru învățătură, părinții, însă, te mână înainte. Tu nu poți suporta. Slăbești. Viața se ține în tine legată ca de-un fir de ață și, une-ori, ea se rupe, tu mori, și se încheie aici trista poveste a vieții tale; alte-ori, ea se ține cu îndă-

rălnicie, tu trăești înainte, nu numai pentru nenorocirea ta, dar și pentru a altora.

Trage, băete, înainte la greul car al vieții.

Tată-tău și mă-ta, mai ales, la meșteșug n'au vrut să te deie, la negustorie nici atita, căci ei au cunoscut din experiența anilor trăiți, că-i prea greu să lupți în aceste două ramuri cu străinii, care sînt mai abili și mai experimentați. În spre agricultură n'au gîndit de fel să te îndrepte, căci n'avea capital să-ți deie și agricultura fără capital ei n'o puteau înțelege, așa că altă cale nu vedeau deschisă, pentru copilul lor, de cît ceia a învățaturii, singura prin care ar putea să-și asigure un loc, mai mult, ori mai puțin bun în budgetul patriei.

Ai mîntuit liceul, căci la concursul de la școala normală căzuse. Îmbătrinit cu mult înainte de vreme, cu peri capului albiți la două-zeci ani, ca la patru-zeci, te vezi nevoit să începi și tu a cîștiga. Căci bietul tău tată, la universitate n'are cu ce te ținea. Un frate a eșit popă, dar are și el o casă de copit și nu vă poate ajuta, unul s'a ales un rău și și-a luat lumea 'n cap, altul n'a vrut să se chinue ca tine și a intrat voluntar în armată; tu, numai singur ești mai procopsit. Vai de procopseala ta! Iuima și ochii au mai ramas de tine. Căciuleți, ploconeli, rugăminți, stăruinți și iată-te cu un post de jalbar la o judecătorie. Viitorul îți suride. Băeat silitor, supus, ascultător, n'a trecut mult și ai ajuns copist. Acum ești și tu om cu leafă; îți mai trebuie nevestă ca să poți fi om cu greutate, familist. Dar asta nu-i greu. Tu de mult încă, din frageda tinereță, n'aveai de cît o singură bucurie, o singură rază de fericire îți mai lumina nouroasa și jalnica-ți viață. Era dînsa, fetița vecinei. Copil necăjit și ea, trăind o viață în prea i-

dentice condițiuni cu ale tale, inimile voastre s'au înțales, v'ati iubit și singura voastră fericire pe lume era fericirea de a vedea, de a fi aproape, iar singurul vostru țel: să fiți odată uniți, uniți pentru vecinicie.

Asta nu s'ar fi putut nici odată atunci cînd ai fost practicant, cînd n'aveai o leafă sigură, dar acum, ai de bine de rău cu ce amăgi zi cu zi, până ce norocul te va ajuta să te mai ridici de-asupra nevoilor.

Te-ai însurat. Ai început să pășești pe urmele lui tată-tău. Greu, greu de trăit. La anul un copil, apoi altul. Leafa n'ajunge, te svîrcolești ca peștele pe uscat; te rogi celor din cer, te rogi celor de pre pămînt—n'aud. Tu ești însă ceva mai slab ca tatăl tău. Tu nu poți răbda atîtea suferinți. Durerea la tine nu izbucnește în blesteme, nici nu se manifestă prin gust de gîlceavă. Tu suferi în tine și nu spui nimăruî. Te topești ca o luminare și zi cu zi slăbești, iar nevasta pe ascuns, varsă lacrimi amare.

E începutul primăverii. Frig și ninge, ninge mereu. Ce bine se asemănă aceste zori de primăvară, cu primă-vara vieții tale. N'ai de cît douăzeci și cinci de ani și ești slab și ofilit ca un mort. O țusă seacă te necăjește și-ți sfîrteacă pieptul.

Medicul îți recomandă: liniște sufletească, muncă puțină și hrană substanțială—tot ce nu poți tu avea. Abia te mai trăsesc slăbănoagele-ți picioare, la cancelarie; iar acolo toți se feresc, toți te ocolesc. În sfîrșit i-ai liniștit pe toți și te-ai liniștit și tu. Într'o bună dimineața clopotelul bisericii din preajma casei tale vesteau că încă un biet suflet și-a găsit liniștea, sburînd spre cer. E sufletul tău, care, despărțindu-se de trup, n'a avut altă părere

de rău, de cât aceia că lasă în urma lui niște nenorociți să-i plîngă moartea lui și nenorocirea lor.

Ce mult se asemănă ziua de azi cu ziua în care ai murit tu, biet om fără noroc. Eū te plîng pe tine și în moartea ta plîng moartea atîtor nenorocite ființi, cari să sting, se prăpădesc din pricina unor *rele sociale*, ce ar peri încetul cu încetul, dacă societatea noastră s'ar desvolta pe o temelie națională mai solidă, dacă am fi mai mult practici de cit teoretici, dacă am căuta să desvoltăm la noi, pe același picior, toate ramurile de activitate omenească, necesară unui popor demn de viață îndelungă, înlocuind, egoismul dăunător societăței cu altruismul—nu prea larg, bine înțeles—și viețuind și luptînd pentru noi și societate am căuta să privim mai amănunțit în viitor iar nu numai în „presentul trist și rece“.

CHERCHEZ LA FEMME

„D'apoi bine blestematule, n'ai să te mai lași de răutați? Păi mutra de om însurat ai tu, pri-copsala? Mă rog, eū una știu: poamă bună nu e-rai nici înainte, da de cînd te-ai făcut, dragă lița și slujbaș de-a guvernului, pace să te mai văd om a cătarile. Pară chioară nu mai zace 'n buzunarul tău și de sugaciū ce ești și papucii Maicei Domnu-lui i-ai sorbi, de-ar fi chip! Ș'apoi după toate păcatele, fudul, mă rog, nevoie mare—să nu-i a-jungi nici cu prăjina la nas. S'o boerit barbatu-mio și pace.... Ia 'n priviți-l oameni buni cum moțate pe chicioare! Iacă, eū nu mai pot de năduh, trăs-ni-l'ar sfințit, și el cată patul să-și traga aghioasele.

Și ce-ai mai venit acasă, pacatule! La crîsmă nu era bine? Aha!.... n'ai mai avut ci be și ț'o dat jupîn Itic un genuchiū, de-ai nimerit acasă? Hei hei! dac-am avut de tras pacate! Iacă așa: el, ucigă-l toaca, petrece prin crîsme cu mădamurile și eū, păcătoasa, muncesc de dimineață până sara ca o roabă—numai bunul Dumnezeu mă știe—și dacă zic: Ionescule, da nu-s lemne, da iaca n'am ciubote și-s goală ca napu; apoi numa ce-aud: „dă fimeie, n'am să mă urc la Dumnezeu pe scara cea de mazere, ca'n poveste. N'ai? Rabdă, ori

dute și cîșligă și tu, că minî ț'o dat cel de sus, ochi ț'o dat—eu n'am de unde".... Și la petreceri ai? Ei las pe mine, dragă Ionescule, că ț'oi veni eu de hac!"

Cam în chipul acesta, Pachița, saū madam Pachița, cum îi ziceau vecinele, alinta pe barbatu-său, bătîndu-se din cînd în cînd cu pumnul în piept,— mai ales cînd ridica intonația în semn de amenințare; iar d-lui, cu toate că făcea parte din sexul tare, se simțea slab, așa de slab, la săpuneala ce-i da jumătatea sa legitimă, că, mai prinzîndu-l și-o pîrdalnică de vijitură și ameteală, ajunsese cu desăvîrșire irezistibil față de tot ce-l încunjura. Înțelegînd cum merge treaba, căută de-a bijbiitele patul și tolănindu-se ca un urs amețit, căzu în brațele lui Morfeu, care-l scăpă de lămuririle ce mai trebuia să dea asupra faptei sale anticonjugale, cît și de spolocania Pachiței, a cărei furie părea ași atinge culmea.

„Ei lasă musiu, horăte, horăte sdravăn, că n'are să-ți meargă tot așa moale ca pîn'acu. Mi-am pus una și bună 'n gînd, că's pînă'n gît sătulă de așa traiu. Crezi tu că Pachița-'i așa proastă cum o socoți? A vide mine toată lumea, ce nuntă ț'oi face, numai să nu-mi chici devreme acasă. Hei, hei, tinerețele mele tinereți! Cum v'ați trecut în chin ș'amar!"

Cite-va lacrimi, eșite de sub perdeaua ochilor, umeziră pleoapele uscate și arse de năcaz; iar horăitul tînit a lui Ionescu se amestecă de astă-dată cu melodia traganată și duioasă a unui cîntec bătrînesc, ce mai răcori pentr'un moment, focul de pe inima Pachiței:

„Firuț verde de ovăs,
Toata lumea și-o ales

Trandafirul din fereastră
Barbat mindru și de gasdă;
Numai eū că mi-am luat
Frunza de măr pădureț
Om calic și tot măreț.
Firuț verde de ovăs,
Toată lumea și-o ales
Omul care-i mai frumos;
Numai eū om de ocară
Firuț galbăn de secară
Și uritul dintr'o țară."

„Hei, hei Ionescule, hei!“ . . . . .

De dimineață începu să cadă potop de fulgi, ce, pe stradele pavate, s'așterneau așa de lin, ca și gîndurile unui om care n'a simțit în viața ce-î sbumciumarea sufletească. Spre sară totul era învaluit în giulgiul alb și rece al iernei. Săniile iuți și ușoare lunecau pe așternutul sclipitor, lasînd, în urmă-le, brazde mari și 'ntortochiate; iar cite-un mic ștregar de școală, ademenit de lunecarea molatică a săniei și de clinchetul vesel al clopoșeilor, dădea gcană să-și rupă gitul, doar ar putea să se anine de sanie măcar pentru o clipă și să simte și el cum sboară ca vîntul, pînă cînd, nemilosul biciu a birjarului lacom, îl va face să lase cu regret plăcuta-î iutreprindere.

Brr! Se lasă ger, murmură din cînd în cînd cite un muritor, mai favorit de soartă, care, din imensitatea blănei lui calde, habar n'are de fiorii frigului. Numai nasul și micile criștale de pe musteți îi dădeau de știre, că Făurar începe ași întinde aripile-i geroase peste lume, crăpînd și ouăle corbilor în încheștarea lui înghețată; iar pe ling'acel, cărui iarna îi aduce alitea surprize, sgribulit și cu

umerii ajuuși la urechi, se strecoară iute și tremurînd, desmoștenitul omenirei ce'ndură, toate capriciile variate ale naturii, ca să-și lungească agonia.

Și ce-i cu asta? Oare nu scîrție omatul diamantic, tot așa de plăcut auzului, sub pasul greoi al șoșonului îmblănit ca și sub ciubota învechită de vreme, a lui coate-goale? Oare luna nu luminează, cu aceeași liniște și sîninătate, culcușul friguros al văduvei fără pîne, al orfanilor hemesiți ca și patul, împodobit, a cărui pînzuri îndantelate și perdele de matasă răsar lucioase în lumina ei liniștită? Și oare becurile electrice nu luminează, atît de somptuos, drumul pentru cei calici ca și pentru cei boğați? De ce dar cea mai mică revolta?

Din lacașul sfînt al Domnului sună al șaptelea ceas după miezul zilei. Toți grăbiau spre casă, unde-i aștepta: pe unii masa îndestulatoare și caldura plăcută; pe alții, flori de ghiață ce le acoperiau ferestrele cu cele mai capricioase desemnuri. Și cît despre masă: apoi ce mîncare și iar mîncare? Și pe cel sătul și pe cel flămînd, n'are să-i sature pentru totdeauna trei coți de pămînt?

Viața omului e ca floarea cîmpului, la ce să ne mai bata alitea gînduri.

Se vede că ast-fel cugeta și cetățeanul nostru, Evdochie Ionescu, căci pe cînd fie-care grăbia spre casă, el ca om ce pricepea sensul vieții, mergea cu pași repezi spre crîșmă, unde-și dase înîlțnire c'o dulcinee vînată numai de vre-o cite-va zile.

Pachița'și freca mînele'n focul nerăbdării și, cu cît se inopta, cu atît nerăbdarea ei mergea pe isprăvitele. Cite-va ulcele cu de-ale mîncării forfoțeau pe lingă jaraticul potolit, căci biata femeie, crezînd că prin cuvîntarea-laspră și moralisatoare, și-a întors barbatul de la calea rîului, scotoci în

fundul lazer și de-acolo scoase, dintr'o motoașcă, ultimii doi frânculeți, ce-I mai avea și-I sacrifică în cinstea barbatului pocăit.

Nedreptățita consoată a lui Ionescu nu-și mai găsea loc și de unde gindea cu poftă la bogatul ospaț, ce era să-l ia împreună cu tovarășul pe care și-l închipuia nedespărțit ca'n vremile cele bune, acum într'o retorică afurisenie, dădea dracului și mîncare și bărbat și tot ce contribuia la furia și desnădejdea ei.

Cu mișcări repezi de fiară infuriată, smunci ulcelele, ce scăzuse uitate lingă jarătic, le trinti pe-o polița de era să le sară fundurile și cum se 'nop-tase dea-binele și cum nu mai avea nici o nădejde, că-l va vedea pe fat frumos al ei apărînd în prag înaintea de cîntatul cucoșilor, trase în grabă o fustă pe dînsa, își lua mantelul ce'l avea din anii d'întai ai căsniciei, puse pe cap broboada ce-o capatasă de la mamă-sa și întorcînd cheia în broasca înghețată a ușei se depărtă cu pași iuți lunecînd pe albeața omătului ca o arătare neagră și nedeslușită.

„Lasă că-ți găsesc eu adăpostu, baș-bețivule ce ești. Capu mi-l'ași pune că și-acușica sugi rachiul lui Ițic. Vai de zilișoarele tale! De te-oi găsi acolo, țî'i aduce aminte de pi oara asta și de laptele ce l'ai supt de la mă-ta“.

Pe gîtul scripcei răgușite, cînta de inimă albastră lăutarul Petcu, iar sunetele scrintite și des-acordate făceau un ansamblu infernal cu hohotele răgușite, chiotele salbatice și tropăiturile sgomotoase a celor ce înotau în atmosfera desfrînată, vicioasă, desgustătoare, a tuturor acestor localuri ce fac rușinea civilizației omenești. Dulcinea lui Ionescu, Marița Spancioc, săturîndu-se de rachiul lui Ițic și de melodiile ahtiate ale muzicantului Petcu,

își rugă amorezu, îl îndemna pe toate tonurile, ce limba-i încilcită mai putea îngina, doar l'ar putea indupleca să meargă la „Viața Veselă“, unde s'adună tot oameni unu și unu: conțopiști de cei cu condeiu la mână, funcționari de pe la sprăvnicie și cîți alții, nu ca aici, toată caracuda. Ionescu, care știa că trebuie satisfăcut ambițu, mai ales cînd e vorba de dragoste, să sculă să plece.

Vintul înghețat de afară lovi cu biciul său ge-ros fețele aprinse de băutura și nădușală a perechei îndrăgostite. Asta-l mai răcori puțin, căci putură să deslușască drumul printre miile de stele verzi ce jucau înaintea vederii lor patenjenite.

„—Ionescule, tu nu știi drumu, nu-i pe aici, bobocelule“.... Dar, nenorocire, nici n'avu vremea să-și isprăvească Marița sentimentală-i apostrofă, căci abia se întoarse, spre a se orienta, cînd madame Ionescu, care-și zărise și cunoscuse bărbatul de departe, se și năpustise asupra veselei perechi.

— „Tu, Ionescule, sdrențeroaso, racni înfuriata desolata Pachită, care cu ochii ieșiți din orbite, se repezi spre dînșii, ca o panteră gata să sfișie. Tu, Ionescule, madamo? Da ce, ești nevasta lui legitimă? Te-ai cununat cu dînsu, golanco de pe uliți?“

Ionescu privea încremenit, cu gura cascată, la cele două femei, gata să se sfișie.

— „Ia ascultă-mă giupineaso, ce tot mă bleftru-rești înaintea oamenilor? Nici nu te știu cine ești și te poftesc să nu te legi de mine, că-ți rup cozile! Hai, Ionescule. Ce stai cu gura cascată?“

— „Auziți, noroade, bețiva asta. Pînă acu o băut în crîșmă cu bărbatu-mio ș'acu o găsit cu cale să-i zică, Ionescule, parc'ar fi cununată cu dînsu. — Fa! Știi tu cine sînt eū, fa? Bețivo, sunt nevasta lui legitimă. Mi-o cetit cununia la primărie și la bi-

serică ș'acu tu te poți cu mine? Să chei, risu măhalălei, din fața me, că-ți scot ochii ca la bufnițe. Ptiu! ucigă-te crucea să te ucigă!

— „Cum? Mă stupești pe mine, Marița Spancioc? Apoi tu cați batae. Na, dacă ți-i așa vorba, na—satură-te.“ Se desghetase Marița Spancioc și unde mi se puse pe bataie. Rupsă berta de pe capu madam Pachita și-i cărăbănea la pumni după ceafa, de parca vroia să i-o spargă, să vadă cu ce-i umplută. Dar, nici Pachita, dac'a văzut că merge treaba pe cărăbăneală nu s'a lasat mai pe jos. Unde-și înfipse ghiarele în chica Mariței și smulge-o și smulge-o, mamă—ca pe-o gîscă umflată de pene.

Pe cînd cele două rivale încleștate se tirnuiau prin omăt, Ionescu, care pînă atunci stătuse nemișcat, ca'n fața unei întîmplări uimitoare, prinse și el la inimă, și deșteptîndu-se din letargia în care căzuse și luîndu-și poziția unui Hercule infuriat, începu să dea zdravăn în Marița, care avusese curajul să corupă un om cu casa lui, cu nevasta lui, cu paltonu lui etc., și pe lîngă acestea îndrăznise să ridice mina în potriva unei jumătăți atît de respectată, de samandicoasă și de iubită!

— „Și tu dai în mine, mangositule?!

-- „Iarăș, tu, bețivo“? întrerupse în scurt, Pachita.

-- „Să nu te-anini de femeia mea, ticăloaso, că te faci una cu pămîntu.

Copleșită de lovituri, văzîndu-se părăsită cu tot dinadinsul și'nțelegînd că e greu să lupte unu contra doi, Marița Spancioc, își încordă puterile, se smunci cu chiu, cu vai, din minele fostului ei ibovnic și a nevestei ranită în amorul propriu, își trînti testemul peste părul încilcit de-atita scărmanătură, peste fața sgîriată de unghiele consoartei trădate

și o luă la goană în hohotul de ris al tuturor curioșilor, cari priveau cu cea mai mare plăcere la scena tragi-comică, ce se desfășura în mijlocul străzii.

— „Ii mai da tu pe la mine, mangositele. Țoi arăta eū, cine-i Marița Spancioc, nu te teme“.

— „Taci fa, că de i mai încăpe în minele mele nu scăpi teafară“ — și cit ai clipi din ochi, de-odată se smunci de lângă brațul jumătăței sale victorioase, spre a mai cărăbani cite-va îndrăsneței care însă nu-l așteptă de fel să-și pună planul în execuție, ci, știind că „fuga-i rușinoasă, dar sănătoasă,“ o luă iute la picior, tocmai cind madam Pa-chița interveni în favoarea rivalei sale:

„Las'o dracului, dragă Ionescule, că-i ajunge. Ce i-o pățit sufletul n'a uita ea degrabă.“

Și stringind brațul barbatului reîntors din ră-tăcire, o luară amîndoi, întins spre casă: ea țanțoșă, fericită, încîntată de victoria ce-a cîștigat'o; el cu pasul trăgănat, clătibîndu-se în mers, amețit de băutura, sleit de oboseală.

Dar ce-i pasă ei?!

A venit, a văzut, a învins!...

O NORĂ PÂCĂLITĂ

Ca Vasile a Marandei, mai nu găsea flacăi de potrivea lui în tot satul Oinești, măcar de-ai fi făcut hodrocol toate gospodăriile. Și mă rog, cînd vă spun eu una ca asta, apoi n'am luat'o așa din senin, ci mărturie am gura satului, care va spune ca și mine că nu-i horă, nu-i joc, nu-i zi de sărbătoare, lasată de Dumnezeu, ca să n'auzi—cînd norodu să'mprăștie—cum, toți, cu toatele, satu întreg întreguleț, să minunează: ba de vorbele cu tilcuri ale băetanului—vorbe cu cari făceaū Martș pe fata ori flăcaul cel mai isteț—ba de făptura lui cea potrivită, ba de hainele lui mindre, ce erau mai înflorite și mai bătute cu fluturi galbeni de cit ale tuturor de credea, de departe, că-i muietă cămeșa în aur; ba de năframa pe care lunecaū, zău cam cu jînd, ochii fetelor, că mare înflorită mai era și albă și albă că nici omătul cu albeața lui n'ar fi întrecut-o.

Ș'apoi aici la năframă gîndurile fetelor și ale fețișcanilor se incurcaū. Și să vezi dumneata că aveau dreptate. Toți flăcăii purtau năframile, ce le-aū furat de pe la ibovnicele lor, ba pe la scrin-ciob, ba pe la horăle din iest-vară, și fiteș-care din ele le căutaū cu ochii pe la briele voinicilor. Și mă rog oameni buni, cum să n'aibă fetele ponos

pe Vasile a Marandei și cum să nu se uite peziș la el, Mărgărinta, mîndreța satului, cînd, aninată în briul lui cel roș, strălucea o naframă, ce nimenea din sat n'ar fi putut chiti cam de unde venise.

Și numai biata mama Maranda, știa de rostul bubei istia, dar vezi că leac n'a fost chip să-i afle, nici ea, cu toate meșteșugurile ei, nici babele de prin meleagurile vecine, ba nici doftoreasa satului, baba Mușa vrăjitoarea.

Cît nu i-o zîs și cît nu l'o ținut, mama Maranda, de rău pe Vasile al ei, dar geaba că pojarul dragostei cînd a 'ncepe să ardă inima flăcăului, pune cruce sfaturilor, că măcar de te-ai face cură înaintea lui, el a lui o știe și a lui o ține înainte. Numai ce auzaî pe ghiata măsă: „Mă, Vasile-a mamei, mă! N'ai tu, mări fete frumoase, istețe și avute în satu tău. Nu-i Mărgărinta, mă, frumoasă ca o floare; nu-i avută, nu-i isteată? S'apoi unde mai puî că-i di ici, din satu tău, cunoscută de tine și de lume?! Ce să ne aduci bre o străină, cu cine știe ce ifoasă și cu cine știe ce năravuri? D'apoi unde mai puî, mama, rușinea că în satu nostru a-dică nu-s fete vrednice de tine, de-o trebuie să-ți cați nevastă cale de zăce poște...”

Geaba, parc'ar fi vorbit Maranda păretelui, care-i mut, așa tăcea flăcăul.

Și pe semee că tot *un făcut* o fost cum să jaluia Maranda peste tot locul, că așa o venit vremea de n'o mai avut încotro, ș'o trebuie să primască noră străină în casă, de se uita chiorîș tot satu cînd trecea pe lingă casa ei.

Numa sârmana, măcar că pe lingă ficioru său nu pre ave baftă, da vezi, ea era femee isteată în felul ei și la toți cei ce-o găsău de rău, le tot zicea:

„Hei! hei! Nu ziceți vorbă mare; mai ghine

bateți-vă piste gură, c'aveți și voi, mări, copchii.“
Și azi oleacă, minii oleacă, nora isteată și șiretă
după ce-o pus calciul pe bunătate de bărbat, o u-
milisă și pe ghiata soacrî-sa, de să facusă sârmana
babă, mitică și fără cuvînt în casă. Apoi așa,
ceva, poate n'ar fi mare lucru pentru vro biată
babă calică lipită pămîntului, da pentru o femeie
cuprinsă ca Maranda, era mare rușine, mare pe-
deapsă de la cel de sus.

Inghîta și tăcea, și macar că de multe ori, așa
slăbită și sleită de puteri cum ajunsese, îi venea
să-și apuce nora de cinipa dracului—cînd cu ifoa-
sele și birfele ei să prea trecea cu dedeochiul,—
să oprea și-și închidea amaru'n suflet, că știa
dînsa că tot ea are să rămie de risul satului.

Cine, orbitu de ficioru-său să-i eie partea?

Nici nu trecuse un an și sârmana Maranda
să sbîrcise și slăbise din puteri, de n'o mai cu-
noșteaū nici vecinii. Fie-care ofta și se gîndea la
cîte mai poate aduce vremea. Numai nurorii, ce-î
pasa de mama Maranda, care biruită de amar și
suparare,—și cum toate le închidea într'însa,—cazu
la pat. De jale mare unde se puse nora să facă
plăcinte și cînd veni barbatu-său, unde le intinse
pe sub nasu soacrî-sa. Minca voinicul, infulica
sdravîn nora, iar babel îi veni lacrimî în ochi.

„Intinde, măi fimeie, și mami, o bucată“, zisă
ficioru, făcîndu-i-se oare-cum mila.

„Iraa, că ghine zicî, barbate“ și pe sub masă
unde înhață niște cîlți de lînă și întorcîndu-se cu
spatele cătră barbatu-său să dusă înaintea bolnavei
și scrișnînd amarnic din gură, o pofti cam prin-
sămne să-i scarmene. „Nu pot dragu maiei, nu
pot...“ mai zise sârmana Marandă și-și lasă capul
pe pernă.

— Ei, auzi, bre, că măta nu vra să minince plăcinta,...

— Dacă nu vre, las-o.

Și pace.....

Maranda să simțea că zile multe n'are și blestemata de noră-sa tot mai ră și mai apriga să făcea din zi în zi.

Numa ce o cheamă sărmana bolnavă, lingă patul ei, într'o zi și tare molcom și tare blajin îi zise:

„Draga mamei, eū simt că zile multe nu mai am. Ca mine, draga mami, îi scapa de mine și nu te-oi mai încurca. Da vezi că n'oi pute închide ochii liniștita dacă nu ți'oi spune cu limbă de moarte o taină mare.... mare. Ce să fac! Dacă tu ai avut norocu, mamă, al tău să fie. Numa îngrijește-mă bine, să am graiū până ce ui-i pune lumina-reă 'n mină....“

Ai fi jurat că de mila babei, Dumnezeu a schimbat, într'o noapte făptura și firea nurorii. Bună, blindă, grijalnică, umbla val-virtej pe lingă babă. Găinile le tăiasă mai pe toate să-i facă zamă. O indopa și-o cocolea de-i era babei acū lehamite. Ca o sfirlează umbla toată ziua. Dar toate în zadar Maranda zi cu zi se perdea, până într'o bună dimineată nora, bocînd amarnic, aduse pe Sfinția Sa s'o grijască. După sfinta împărtașanie gatește ea lumina-reă și tremurînd de nerăbdare s'apropie de baba care abia își ținea sufletul.

— Unde-i Vasiile? — abia mai putu borborosi bătrîna.

— Iaca vine, mamă, vine, chiar amă o chiecat cu boiul de la cîmp. Da spune, păcatele, spune mai aute taina cea mare....

— Caaa ghiine ziiței faataa mee...

Nora holbă ochii și să pleca să soarbă voroava din gura soacri-sa.

— ...Iaca io mor, da nu vrau să mărg în pomint cu taina ce-o am ici în suflet....

Și o horcăială înădușită opri o clipeală vorbele în gîtul bătrinei.

— Of! spune, mamă, spune.... se vaita amarnic nora.

— ....Așă dragă noră, nu vreū să mor cu taina în suflet, vreū să mă pomenești citu-i trăi...

— Valeū! mamă, spune, mă roguț matale....

— ....Dragă noră, iaca asculta și să-ți aduci aminte citu-i hi de soacră-ta că mare ghine ț'o vrut...

— Of! mamă! of! spune mamă!

— Spun, draga mamei, spun. Să știi de la mine: *cît îi hi și-î trăi, să faci tot-deauna nod la ață, cînd îi coasă.*

